

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**SOKAK ARAYÜZLERİNDE MEKANSAL NİTELİKLERİN
KENTLİ DAVRANIŞLARI VE SOSYAL ETKİLEŞİM
İLE İLİŞKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sercan TOZ

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Programı

HAZİRAN 2018

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**SOKAK ARAYÜZLERİNDE MEKANSAL NİTELİKLERİN
KENTLİ DAVRANIŞLARI VE SOSYAL ETKİLEŞİM
İLE İLİŞKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Sercan TOZ
(502131061)**

Mimarlık Anabilim Dalı

Mimari Tasarım Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Dilek YILDIZ

HAZİRAN 2018

İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü'nün 502131061 numaralı Yüksek LisansÖğrencisi SercanTOZ, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “SOKAK ARAYÜZLERİNDE MEKANSAL NİTELİKLERİN KENTLİ DAVRANIŞLARI VE SOSYAL ETKİLEŞİM İLE İLİŞKİSİ” başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

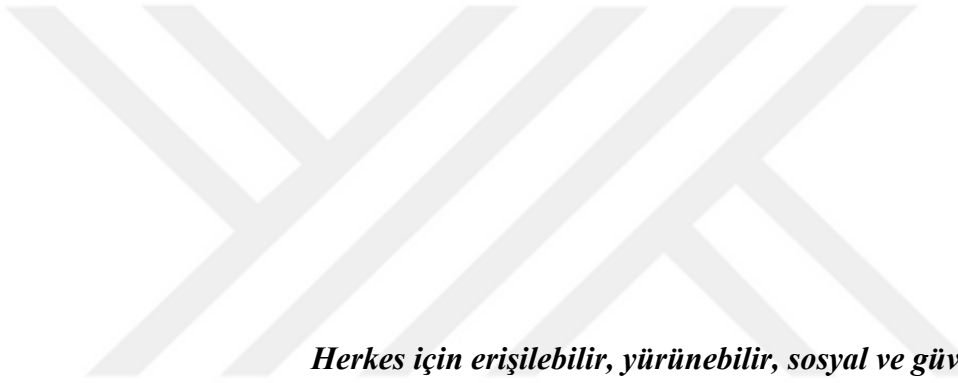
Tez Danışmanı : **Doç. Dr. Dilek YILDIZ** .....
İstanbul Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri : **Prof. Dr. Ayfer Aytuğ** .....
Yıldız Teknik Üniversitesi

Doç. Dr. Fatma ERKÖK .....
İstanbul Teknik Üniversitesi

Teslim Tarihi : **03 Mayıs 2018**
Savunma Tarihi : **06 Haziran 2018**

Herkes için erişilebilir, yürünebilir, sosyal ve güvenli kentlere.

ÖNSÖZ

Bu tezin hayat bulmasında en büyük paya sahip ve yüksek lisans eğitimim boyunca desteğini benimle paylaşan tez danışmanım Doç. Dr. Dilek Yıldız'a, sokak arayüzleri ve sınır mekanları ile ilgili çalışmalarında yardımlarından dolayı Prof. Dr. Ayfer Aytuğ'a ve çalışma sonuçlarının istatistiki değerlendirmeleri konusunda bana yol gösteren Arş. Gör. Ömer Bilen'e teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca her zaman yanımda olan ve eğitim hayatımda da beni destekleyen başta annem olmak üzere sevdiğlerime de teşekkürü bir borç bilirim.

Haziran 2018

Sercan Toz
(Mimar)

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	ix
ÇİZELGE LİSTESİ.....	xi
ŞEKİL LİSTESİ.....	xiii
ÖZET	xvii
EXTENDED SUMMARY	xix
1. GİRİŞ	1
1.1 Problemin Tanımlanması	1
1.2 Çalışmanın Amacı ve Önemi	2
1.3 Çalışmanın Kapsamı ve Araştırma Soruları	3
1.4 Çalışmanın Kurgusu ve Yöntemi	4
2. ARAYÜZLERİN TARİHÇESİ	7
2.1 Ara(da) ve Arayüz Kavramlarının Kuramsal Geçmişi.....	7
2.2 Modern Kentlerin Ortaya Çıkışı ve Ara(da) Oluşumlar.....	11
2.3 Kayıp Mekanlar ve Kentsel Arayüzlerin Gerekliliği	14
2.4 Yeni Şehircilik Hareketi ve Kentsel Arayüzlerin Oluşumuna Katkıları	17
3. KENTSEL ARAYÜZLER	21
3.1 Kentsel Arayüz Çeşitleri	23
3.1.1 Çalışıldığı disiplinlere göre kentsel arayüzler.....	23
3.1.2 Çalışıldığı ölççeğe göre kentsel arayüzler	27
3.1.2.1 Makro ölçekte kentsel arayüzler	27
3.1.2.2 Mikro ölçekte kentsel arayüzler/sokak arayüzleri.....	28
3.2 Sokak Arayüzlerinin Fiziksel/Uzamsal Bileşenleri.....	29
3.2.1 Sokak arayüzlerinde düşey bileşenler	30
3.2.2 Sokak arayüzlerinde yatay bileşenler.....	31
4. SOKAK ARAYÜZLERİNDE MEKANSAL NİTELİKLER	33
4.1 Geçirgenlik	33
4.1.1 Fiziksel geçirgenlik	33
4.1.2 Görsel geçirgenlik	34
4.1.3 İşlevsel geçirgenlik	35
4.2 Çeşitlilik	36
4.2.1 Görsel çeşitlilik	37
4.2.2 İşlevsel Çeşitlilik.....	38
4.3 HacimselEtki	39
4.3.1 Kapalılık/kuşatılmışlık hissi ile hacimsel etki oluşumu.....	39
4.3.2 Arayüzün sınır hareketleri ile hacimsel etki oluşumu.....	41
5. SOKAK ARAYÜZLERİNİN ALGISAL VE SOSYAL BOYUTU	45
5.1 Göz Seviyesinde Kent Algısı	46
5.2 Sosyal Etkileşim	49
5.3 Bakma Eylemi ve Sosyalleşme	50

6. NİŞANTAŞI SEMTİ'NDEN ÖRNEKLERLE ALAN ÇALIŞMASI.....	53
6.1 Çalışmanın Yöntemi	53
6.2 Geçmişten Günümüze Nişantaşı Semti.....	54
6.3 Verilerin Toplanması ve Analizi.....	59
6.3.1 Aşama 1: Mekansal niteliklerin analizi	61
6.3.2 Aşama 2: Kentli davranışları gözlemleri.....	67
6.3.3 Aşama 3: Korelasyon analizleri.....	73
6.4 Alan Çalışması Sonuçlarının Değerlendirilmesi	74
6.4.1 Mekansal niteliklerin birbirleri ile olan ilişkileri.....	74
6.4.2 Mekansal nitelikler ve kentli davranışlarının ilişkileri	75
6.4.3 Hafta içi ve hafta sonu kullanımlarının karşılaştırılması.....	76
7. SONUÇ VE ÖNERİLER	79
KAYNAKLAR	85
EKLER	91
ÖZGEÇMİŞ	123

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 6.1 : Hafta içi gözlem verileri cetveli.	68
Çizelge 6.2 : Hafta sonu gözlem verileri cetveli.....	69

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 2.1 :Bilişim arayüzleri ve kentsel arayüzlerin sosyal boyutu (yazar tarafından hazırlanmıştır).....	8
Şekil 2.2 :Doluluk (sınırlar/ya) ve boşluğun (wu) dengesi (yazar tarafından hazırlanmıştır).....	9
Şekil 2.3 :Cedric Price'ın yumurta metaforu (Url-4)	12
Şekil 2.4 :İstanbul'da tarihi yapılar ve modern kentin simgesi gökdelenlerin karşılaşma durumları (Url-5, Url-6, Url-7, Url-8)	13
Şekil 2.5 :İstanbul'un 1970'ler ve 2000'lere ait fotoğraflarında kentsel yayılmanın etkisi (Url-9, Url-10).....	14
Şekil 2.6 :Şişli'de bir avm ve ara(da) mekanın kayıp mekana dönüşmesi	15
Şekil 2.7 :Geleneksel kent formu ve modern kent formunun özellikleri, Trancik (1986)'dan uyarlanmıştır.	17
Şekil 2.8 :Yeni Şehircilik Bildirgesi kararları ve bölge ölçeklerinin İstanbul üzerinde gösterimi (yazar tarafından hazırlanmıştır).....	18
Şekil 3.1 :Hiyerarşik mekanlar ile arayüzleşme (Newmann, 1996)	21
Şekil 3.2 :Geleneksel bütüncül kentsel tasarım anlayışı (a) ve günümüzün ayrışmış disiplinleri sonucu kentsel tasarımın durumu (b) (J. Lang, 2005)	24
Şekil 3.3 :Kentsel-kırsal karşılaşma durumlarında arayüzlerin gerekliliği (Wales Online, Url-13)	25
Şekil 3.4 :Kentsel alanlar ve doğal yaşam alanlarının karşılaşması (Url-14).....	25
Şekil 3.5 :Küreselleşmenin etkisiyle oluşan çok katmanlı İstanbul (Keyder, 2013). 26	
Şekil 3.6 :Sosyo-kültürel ve ekonomik farklılıkların karşılaşması. a)Durban City, Güney Afrika b)Cape Town, Güney Afrika c)Nairobi, Kenya d) Mexico City, Meksika (Url-15)	27
Şekil 3.7 :Makro ölçekte kentsel arayüzlerin oluşabileceği geçiş alanları (Duany & Plater-Zyberk, 2003)	28
Şekil 3.8 :Binaların sınır hattı ve kent arasındaki mikro ölçekte kentsel arayüzler / sokak arayüzleri (Trancik, 1986)	29
Şekil 3.9 :Sokak arayüzlerinin fiziksel bileşenleri (Alkan Bala & Üstüntaş, 2014)'dan uyarlanmıştır.....	30
Şekil 3.10 :Sokak arayüzündeki yatay ve düşey düzlemlerin birlikte ele alındığı kaldırım odası kavramı (NYC, 2013)	30
Şekil 3.11 :Sokak arayüzünde düşey bileşenler (NYC, 2013).....	31
Şekil 3.12 :Sokak arayüzünde yatay bileşenler (NYC, 2013)	32
Şekil 3.13 :Sokak arayüzünde zemin düzleminin bölümleri (yazar tarafından hazırlanmıştır).....	32
Şekil 4.1 :Sokak arayüzünde geçirgenlik özelliği (yazar tarafından hazırlanmıştır). 33	
Şekil 4.2 :Sokak arayüzünde fiziksel geçirgenlik (yazar tarafından hazırlanmıştır). 34	
Şekil 4.3 :Sokak arayüzünde fiziksel geçirgenliğe Nişantaşı'ndan örnekler.....	34
Şekil 4.4 :Sokak arayüzünde görsel geçirgenlik (yazar tarafından hazırlanmıştır)...	35

Şekil 4.5 :Nişantaşı'nda görsel geçirgenlik örnekleri	35
Şekil 4.6 :Sokak arayüzünde işlevsel geçirgenlik (yazar tarafından hazırlanmıştır). 36	
Şekil 4.7 :Nişantaşı'nda işlevsel geçirgenlik ve sosyal etkileşim örnekleri	36
Şekil 4.8 :Çeşitliliğin ve geçirgenliğin olmadığı arayüzleşmemiş mekan	37
Şekil 4.9 :Sokak arayüzünde fiziksel/görsel çeşitlilik (yazar tarafından hazırlanmıştır)	37
Şekil 4.10 :Nişantaşı'ndan görsel çeşitliliğe sahip sokak arayüzleri	38
Şekil 4.11 :Sokak arayüzünde işlevsel çeşitlilik (yazar tarafından hazırlanmıştır) ...	39
Şekil 4.12 :Kentsel alanda güçlü ve zayıf kuşatılmışlık hissi, (Bala ve Üstüntaş, 2014) ve (Krier, 1979)'dan uyarlanmıştır	40
Şekil 4.13 :Arayüzlerde mekanı insan ölçeğine getiren saçaklar	40
Şekil 4.14 :Sokak arayüzünde, mekanı insan ölçeğine getiren elemanlarla sağlanan kuşatılmışlık hissi (yazar tarafından hazırlanmıştır).....	41
Şekil 4.15 :Sokak arayüzünde sınır hareketleri (yazar tarafından hazırlanmıştır).....	42
Şekil 4.16 :Nişantaşı'ndan örneklerle arayüz sınırında geri çekilme hareketi.....	42
Şekil 4.17 :Nişantaşı Milli Reasürans Binası'nda sınırın geri çekilme hareketini gösteren plan ve kesitler (Url-17)	43
Şekil 5.1 :Kent hayatı ve sokak arayüzlerinde yoğunlaşan sosyallik (Bentley vd., 1985)	46
Şekil 5.2 :Yatay ve düşey düzlemlerde görüş alanı ve insan başının hareketi (Panero & Zelnik, 1979)	47
Şekil 5.3 :Sosyal etkileşime olanak sağlayan 'Yakın Algı'nın gerçekleştiği sokak arayüzü (Gehl, 2010)	48
Şekil 5.4 :Gofman'ın kentsel alanda sosyalleşme aşamaları 'ortam, durum ve karşılaşma'nın sokak arayüzü üzerinden anlatımı (yazar tarafından hazırlanmıştır)	50
Şekil 5.5 :Sokak arayüzünde bakma eylemi (Bentley vd., 1985)	51
Şekil 5.6 :Sokak arayüzünün fiziksel özelliklerinin isteğe bağlı ve sosyal aktivitelere olumlu etkisi, (Gehl, 2010)'dan uyarlanmıştır.....	52
Şekil 6.1 :Nişantaşı'nın İstanbul'un önemli bölgelerine göre konumu ve makro ölçekte karşılaşmalar (yazar tarafından hazırlanan kolaj).....	55
Şekil 6.2 :Nişantaşı Senti'nin İstanbul'daki konumu ve uydu görüntüsü (yazar tarafından hazırlanmıştır)	56
Şekil 6.3 :Nişantaşı'nda geçiş arayüzleri olarak pasaj örnekleri	58
Şekil 6.4 :Geçirgenlik değerlerinin hesaplanması (yazar tarafından hazırlanmıştır). 60	
Şekil 6.5 :Hacimsel etki değerleri hesaplanması (yazar tarafından hazırlanmıştır) ..	61
Şekil 6.6 :Her bir sokak arayüzü örneğinde mekansal nitelik değerleri	63
Şekil 6.7 :Geçirgenlik değerleri analiz sonuçları.....	64
Şekil 6.8 :Çeşitlilik değerleri analiz sonuçları	65
Şekil 6.9 :Hacimsel etki oluşturan nitelikler analiz sonuçları	66
Şekil 6.10 :Toplam mekansal nitelik değeri analiz sonuçları	67
Şekil 6.11 :Davranış ve sosyal etkileşim gözlemleri hafta içi sonuçları (yazar tarafından hazırlanmıştır).....	70
Şekil 6.12 :Davranış ve sosyal etkileşim gözlemleri hafta sonu sonuçları (yazar tarafından hazırlanmıştır).....	71
Şekil 6.13 :Davranış ve sosyal etkileşim gözlemleri tüm hafta sonuçları (yazar tarafından hazırlanmıştır).....	72
Şekil 6.14 :Mekansal nitelikler arasında güçlü doğrusal yönlü ilişkiler (yazar tarafından hazırlanmıştır).....	75

Şekil 6.15 :Mekansal nitelikler ve kentli davranışları arasındaki güçlü ilişkiler (yazar tarafından hazırlanmıştır).....	76
Şekil 6.16 :Hafta içi ve hafta sonunda mekansal niteliklerin davranışları etkilediği zaman aralıkları (yazar tarafından hazırlanmıştır).....	77

SOKAK ARAYÜZLERİNDE MEKANSAL NİTELİKLERİN KENTLİ DAVRANIŞLARI VE SOSYAL ETKİLEŞİM İLE İLİŞKİSİ

ÖZET

Bu çalışma mikro ölçekte mekansal kentsel arayüzler olan sokak arayüzlerinde kentlilerin davranışları ve sosyal etkileşimini konu almaktadır. Çalışmanın amacı, sokak arayüzlerinin mekansal nitelikleri olan geçirgenlik, çeşitlilik ve hacimsel etki'nin, kentlilerin davranışları ve sosyal etkileşimi ile ilişkilerini açığa çıkarmaktır. Kentlilerin birbirleriyle ve çevre ile etkileşime geçtikleri, bina ve yakın çevresini içeren sokak ölçeğindeki bu arayüz mekanları, sosyalliği ve kent hayatını olumlu yönde etkileyecek potansiyele sahiptir.

Sokak arayüzleri, kentlilerin görsel ve algısal sınırları içinde olduğundan kentlilerin direk etkileşimde buldukları mekanlardır. Bu arayüzler yalnızca bina ve yakın çevre ilişkisini sağlamakla kalmaz, aynı zamanda algı aracılığıyla kentliler ile de iletişime geçer ve kentli davranışlarına etki ederler. Sokak arayüzleri aynı zamanda kentlilerin binalardan kente açıldıkları mekanlar olarak sosyalleşmenin ilk basamağı olan sosyal etkileşimin gerçekleştiği mekanlardır.

Yoğun nüfuslu, kalabalık ve çok katmanlı bir metropol olan İstanbul, pek çok küresel dünya şehrinde olduğu gibi, insan ölçeğini ihmal eden modern kentleşme anlayışıyla hızlı bir yayılma göstermektedir. Kentsel ve mimari tasarım süreçlerinde, sokak ölçeğini ve bu ölçekte kentlilerin algı ve davranışlarını da gözeterak tüm kente yayılacak sosyalliğe ve kaliteli kent hayatına ulaşmak mümkündür. Sokak arayüzlerinin mekansal niteliklerinin kentte sosyalliği arttıracak yönde kullanılması, kentleri daha güvenli ve yaşanabilir yerler haline getirebilir.

Çalışmanın önemi, sokak arayüzlerinde mekansal nitelikleri sosyal ve davranışsal bulgularla biraraya getirip çakıştırmasıdır. Söz konusu çakıştırma, İstanbul'un Nişantaşı semtindeki alan çalışmasında gerçekleştirilmiştir. Nişantaşı semti, gün içi kullanım süresinin uzun olduğu, işlevsel ve sosyal çeşitliliğe sahip, farklı dönemlere ait yapıların bulunduğu bir bölgedir. İstanbul'un merkezinde, pek çok fiziksel ve sosyal farklılığın karşılaştığı bu kozmopolit semt, içerdiği sokak arayüzlerinin mekansal niteliklerini analiz etmek ve sosyal-davranışsal bulguları toplamak için gerekli dinamiklere sahiptir.

Alan çalışması üç aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamada Nişantaşı bölgesinde seçilen sokak arayüzlerinin geçirgenlik, çeşitlilik ve hacimsel etki nitelikleri sayısal olarak değerlendirilmiştir. İkinci aşamada aynı sokak arayüzlerinde yapılan sistematik gözlemlerle kentlilerin hafta içi ve hafta sonu günlerinde, belirlenen davranışlarda bulunma sayıları tespit edilmiştir. Son olarak, bu aşamalarda elde edilen tüm veriler SPSS ortamında istatistiki olarak ilişkilendirilmiştir.

İstatistiki analiz sonuçlarında, mekansal nitelik değerleri ve davranışsal veriler arasındaki anlamlı korelasyonlar, sosyal etkileşim ve kentli davranışlarının

geçirgenlik, çeşitlilik ve hacimsel etki niteliklerinden nasıl etkilendiğini göstermektedir. Bu sonuçlara göre mekansal nitelikler arasında özellikle işlevsel geçirgenlik, işlevsel çeşitlilik ve hacimsel etki kentli davranışları ve sosyal etkileşim üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir.

Çalışmanın çıktıları, mimari ve kentsel tasarım süreçlerinde bina-çevre ilişkilerini sağlarken, sokak arayüzlerinin mekansal niteliklerinin kullanımı için bir rehber niteliğindedir. Kentsel alan ve binaların karşılaştığı ara(da) oluşumların atılarak kayıp mekanlara dönüşmesini engellemek için kullanıcı algısını dikkate alan ve sosyal etkileşimi iyileştirecek şekilde tasarlanan arayüz mekanlarına ihtiyaç duyulmaktadır. Sokak arayüzlerinin bilinçli tasarımı, kentte halihazırda var olan spontane arayüz mekanlarının iyileştirilmesi ya da arayüzlerin kente entegre edilmesi ile yeniden yürünebilir, kentli ölçeğine saygılı, sosyal çeşitliliğe sahip ve güvenli kentlere sahip olmak mümkündür.

THE RELATIONS OF SPATIAL QUALITIES WITH CITIZENS' BEHAVIOURS AND SOCIAL INTERACTION AT STREET INTERFACES

EXTENDED SUMMARY

Introduction

This study is about behaviours and social interaction of citizens at street interfaces. Street interfaces are spatial urban interfaces in micro/street scale of the city. The aim of the study is revealing the effects of spatial qualities on social behaviours. Spatial qualities of street interfaces are analyzed in three categories that are permeability, diversity and spatial effect.

Street interfaces are spaces between the buildings and the close environment where citizens interact with each other as well as their surroundings. Hence, these spaces have a potential to enhance social life in urban space. The importance of the study is to bring spatial qualities together with social and behavioural data. Superposition of these physical and social aspects is realised in a case study held in Nişantaşı neighbourhood of Istanbul.

Literature Review

Street interfaces are in humans' direct field of view and perception. Thus, citizens have an interaction with those spaces inherently. These spaces do not only provide a connection between buildings and close environment but also interact with the citizens through perception and affect their behaviours. Social interaction is the first step of socialization and it primarily occurs in street interfaces as where citizens pass to public from private.

Istanbul is a highly and densely populated megacity with lots of social and physical layers within. Like many other global cities in the world, the fast urbanization of Istanbul takes shape without consideration of human scale and social needs. The human scale, the relations between ground floors and the urban space is ruled out by the modernistic planning principles. Thus, the city serves for vehicles, highways and big scaled projects in zoned lands out of the city and the spaces between buildings can turn into lost spaces.

Lost spaces are undesirable idle spaces with inadequate public use in-between buildings. These spaces lack social life, create disconnection in the city and may cause insecurity. Thus, the street scale must be considered during architectural and urban design processes by paying regard to social needs of citizens as well as physical needs. Designing street interfaces or rehabilitating the existing spontaneous ones in the city makes possible to heal disconnections and improve social life in

urban space. Therefore, it's important to evaluate the effects of spatial qualities of street interfaces on social life to make cities safer and more livable.

The second part of the thesis is titled 'History of Interfaces'. This part subjects the theoretical background and the dynamics that create urban interfaces during the history. Understanding the relation and difference between 'in-between' and 'interface' concepts is important for the study. For this purpose, the 'in-between' concept which provides the theoretical background of our day's interfaces is evaluated in this part with its' philosophical roots. In the same part, it's evaluated that how the interface term in computing science was evolved for the use in urban studies.

The second part also discusses the critics of modernistic planning principles and the lost space problem in modern cities. In the process of creation of urban interfaces, 'New Urbanism' movement is an important threshold. New Urbanism movement opened the way for urban design approaches with analytical, social and behavioural aspects. These approaches bring the attention to social life of the street scale and discuss hierarchical spaces that lead to the evolution of street interfaces.

The third part 'Urban Interfaces' is about the studies specifically made in the urban area by different disciplines. The development and the different types of urban interfaces are evaluated in this part. Understanding where the street interface concept takes place as a micro-scaled urban interface is important for this study. The vertical and horizontal physical variables of street interfaces are explained at the end of this part.

The fourth and the fifth parts focus on the street interfaces between buildings and the close environment as the main focus of the study. In the fourth part, the spatial qualities of street interfaces are examined with examples. Permeability, diversity and spatial effect qualities are evaluated deeply with all the sub-qualities. Those spatial qualities of street interfaces are;

Permeability

- physical permeability
- visual permeability
- usage permeability

Diversity

- physical diversity
- usage diversity

Spatial Effect

- enclosure effect
- setbacks and other boundary movements

Street interfaces function as boundary spaces which separate and connect between buildings and environment in the same time. In addition to this, those spaces are spatial realities including city life. Thus, perception and social life of citizens in those spaces must be discussed. The fifth part of the study is 'Perceptual and Social Aspects of Street Interfaces'. In this part, visual perception in the eye level, social interaction and act of looking in the city is discussed.

Case Study

Nişantaşı neighbourhood of Istanbul is a multi-layered district with a variety of different scaled buildings from different times with a diversity of uses. Usage diversity and the cosmopolite face of the neighbourhood brings a lot of daily users, tourists and students to the area. Therefore, this neighbourhood has social diversity and a long daily use time. Social and physical diversity has an impact on citizens' perceptions and behaviours. With all these reasons, Nişantaşı provide the needed dynamics to analyse spatial qualities and observe behaviours at street interfaces.

The case study consists of three stages. In the first stage, spatial qualities of 10 chosen street interfaces in Nişantaşı are analyzed in terms of 'permeability, diversity and spatial effect'. In the second stage, systematic observations were made in the same sites. In these observations, chosen behaviours due to the former researches and pilot studies were counted in weektime and weekend systematically. These behaviours are;

- Passing in front of the interface with no interaction
- Passing by the interface slowly/with interaction
- Looking/watching the interface space/frontage
- Meeting, encountering, talking or other social interactions
- Entering or leaving the space/spaces at the interface
- Joining the utility of interface
- Other activities and behaviours that are not categorized

In the last stage, the findings were correlated statistically in SPSS program. Meaningful correlations between the degrees of spatial qualities and counted citizens' behaviours reveal that how 'permeability, diversity and spatial effect' change behavioural activities and how this affection leads to social interaction.

Conclusions

The results show that an effective use of spatial qualities at street interfaces can affect peoples' behaviours and provide social interaction. The outcomes of the study serve as a guide for the use of spatial qualities at street interfaces to provide interaction between the buildings and the close environment.

In-between spaces where urban space and buildings encounter can be connected and turn into interfaces instead of becoming lost spaces. For this purpose, the street scale must be considered by regarding citizens' perception, behaviours and social needs.

1. GİRİŞ

1.1 Problemin Tanımlanması

Taşıt kullanımının ve ayrık nizamda yüksek yapılaşmanın arttığı günümüz metropollerinde kentler insan ölçeğinden uzaklaşmıştır. Kentlerin parsellenerek yapı bazında inşai eylemin teşvik edilmesi, kentsel çevreyle etkileşimi düşünülmeden tasarlanan ve hızlıca inşa edilen tekil yapılardan oluşan şehirlere yol açmaktadır. Tarihi kent merkezlerindeki sosyal ve işlevsel çeşitlilik, insan ölçeğinde mekanlaşma ve kentli aktiviteleri, yerini otoyollarla ve metroyla bağlandığımız alışveriş merkezlerine, görünen veya görünmeyen ayırıcı sınırlarla çevrilmiş kentsel bölgelere bırakmıştır. Kentler yalnızca fiziksel olarak değil, sosyal ve kültürel olarak da parçalara ayrılmaktadır (Bentley vd., 1985; Gehl, 2010; J. Jacobs, 1961).

Yürüme halindeki kentlinin biyolojik olarak bağlı olduğu görme açısı sebebiyle, yapıların özellikle zemin ve ilk katlarının çevre ile ilişkisi, sosyallik ve kent güvenliğini sağlayan en önemli etkenlerden biridir. Binalar ile kentsel çevrenin karşılaştığı bu ara(da) mekanlar disiplinlerarası bir çalışma ile ele alınmadığında kentte kayıp mekanlar oluşmaktadır. Bu ara(da) mekanların çevreyle ve kentlilerle etkileşime geçerek arayüzleşmesi kent güvenliğine ve sosyal hayata olumlu etki eder. Bu sebeple kentler; insan ölçeği ve ihtiyaçları gözetilerek tasarlanmalıdır (Gehl, 2011; Trancik, 1986).

Binaların çevre ile ilişkileri iç-dış, özel-kamusal gibi durumlarda kentsel arayüzler tarafından sağlanır. Kentlilerin görsel algı sınırları içinde kalan mikro ölçekteki kentsel arayüzler sokak arayüzleridir. Geçmiş çalışmalarda sıklıkla kentsel mekanda kullanıcı ve çevre ilişkileri, kentsel mekan algısı, kentli psikolojisi ve davranışları üzerinde çalışmalar yapılmış olsa da, Türkiye’de kentsel arayüzler özelindeki çalışmalar çoğunlukla fiziksel özelliklere ve cephe algısına dayandırılmıştır. Sokak arayüzleri yalnızca yapıların cephelerinden oluşan iki boyutlu yüzeyler değil, yatay ve düşey bileşenlere sahip hacimsel/mekansal oluşumlardır. Bir hacim olan sokak

arayüzleri, içinde yaşantıyı barındıran karşılaşma mekanları olarak kentlilerin sosyal etkileşiminde anahtar rol üstlenirler.

Sosyal etkileşim insanın en temel ihtiyaçlarından biri olan sosyalleşmenin ilk evresidir (Goffman, 1963). Bu sebeple kentlerin yaşanır ve güvenli hale gelmesi için, yapı ve kentsel mekan arasında hem ayırıcı hem bağlayıcı bir sınır işlevi gören sokak arayüzlerinin kentlilerin sosyal etkileşimi ile ilişkilerini araştırmak gereklidir.

Sokak arayüzlerinin mekansal nitelikleri, literatüre dayanarak, geçirgenlik, çeşitlilik ve hacimsel etki kavramları ile incelenmiştir. Söz konusu mekansal niteliklerin kentlilerin sosyal etkileşimi ile olan ilişkilerini açığa çıkarmak, sokak arayüzlerinin tasarımı ve kent hayatının iyileştirilmesi için yol gösterici olacaktır.

Bu çalışmanın motivasyonu, İstanbul gibi çok katmanlı ve yoğun nüfuslu bir metropolde, kentlilerin özel alanlardan kamusal hayata geçtikleri ilk yer olan sokak arayüzlerinin sosyal etkileşimi sağlayacak ve kent hayatını iyileştirecek algısal ve davranışsal potansiyele sahip olmasıdır.

1.2 Çalışmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı sokak arayüzlerinin mekansal nitelikleri olan geçirgenlik, çeşitlilik ve hacimsel etkinin kentlilerin sosyal etkileşimi ile ilişkilerini açığa çıkarmaktır. Görme alanımıza dayanan kent içindeki yönelimde, söz konusu mekansal-sosyal ilişkileri açığa çıkarmak, kentleri yaşanır, daha güvenli ve sosyal hale getirecek yeni yaklaşımları doğurabilir.

Çalışmanın önemi, sokak arayüzlerinin mekansal niteliklerini kentlilerin görme algısı ve davranışlarını da gözeterek sosyal bulgular ile biraraya getirmesidir. Çalışmanın çıktıları, arayüzlerin mekansal niteliklerinin kentli davranışları ve sosyal etkileşimleri için taşıdığı potansiyeli ortaya koyacaktır.

Bu çalışma; kent yaşantısı ve sosyal boyutunun önemini sokak arayüzleri üzerinden tekrar tartışmaya açması, ileride yapılacak olan disiplinlerarası çalışmalar için arayüzlerin bütüncül olarak ele alındığı bir yol izlemesi ve sokak arayüzü tasarımında yeni rol belirleyici kriterleri keşfetmesi açısından önemlidir.

1.3 Çalışmanın Kapsamı ve Araştırma Soruları

Kentsel arayüzler iç-dış, özel-kamusal, dolu-boş, kırsal-kentsel karşılaşma durumlarında bağlayıcı görev üstlenirler. Kentsel planlama kararlarının, ekonomik ve politik etkenlerin bulunduğu makro ölçekten, iç-dış mekan ilişkisinin ele alındığı mikro ölçeğe kadar farklı ölçeklerde ve konularda kentsel arayüzler çalışılmaktadır.

Bu çalışma kapsamında, kent hayatına ve sosyalleşmeye etkileri düşünülerek kentlilerin algısal sınırları içinde kalan mikro ölçekteki ‘Sokak Arayüzleri’ ele alınmıştır. Sosyallik ve toplumsal yaşamın ilk evresi olan sosyal etkileşim, yapılar ve kentsel çevre arasındaki sokak arayüzlerinde başlamaktadır. Bu arayüzler yalnızca yapı ve çevre arasında bağlayıcılık, geçiş ve etkileşim sağlamakla kalmaz, aynı zamanda kentliler arası etkileşimi sağlayacak aktivite ve sosyal yaşamı da teşvik ederler. Sokak arayüzleri; kentlilerin algı, davranış ve sosyalleşme sürecinin yaşandığı mekanlar olarak kentli davranışlarıyla ilgili sosyal verileri elde etme imkanı sunar.

Bu sebepler düşünüldüğünde sokak arayüzlerinin, kent yaşantısını güçlendirmek için nasıl ele alınması gerektiği sorusu önem kazanmaktadır. Bilinçli tasarım ürünü olan ya da kullanım sürecinde oluşmuş pek çok sokak arayüzünün, birbirleriyle, kentsel çevreyle ve en önemlisi kentlilerle kurduğu ilişkide üstlendiği rolün değerlendirilmesi gerekmektedir. Sokak arayüzlerindeki bu ilişkileri tespit edebilmek için çalışmaya yön veren araştırma soruları şu şekildedir;

- Sokak arayüzünün mekansal nitelikleri ile kentli davranışları ve sosyal etkileşimleri arasında bir ilişki var mıdır?
- Geçirgenlik, çeşitlilik ve hacimsel etki nitelikleri, kentli davranışlarını etkileyip sosyal etkileşime sebep olabilir mi, böyle bir etkileşim varsa hangi nitelik daha baskındır ?
- Bir sokak arayüzündeki mekansal niteliklerin birbirleri ile olan ilişkileri nelerdir ?
- Fiziksel ve görsel geçirgenlik, çeşitlilik gibi mekansal nitelikler ile kentlilerin yürüme hızı değişir mi, kentliler sokak arayüzüne çekilir mi ?
- Görsel algıya hitap eden mekansal nitelikler, kentli davranışlarını etkileyerek sosyalleşmeye giden bir algısal süreç başlatır mı ?

-Kapalılık etkisi ve geri çekilme hareketleri gibi nitelikler, kentlilerin buluşma, konuşma vb. sosyal etkileşim barındıran aktivitelerini etkiler mi ?

-Sokak arayüzlerinin hafta içi ve hafta sonu kullanımları arasında bir fark var mıdır ?
Bu farkı mekansal nitelikler nasıl etkiler ?

Sokak arayüzleri literatürde sınır, geçişim bölgesi, kenar, boşluk ya da iki mekan arası denge ve karşılaşma alanı olarak tanımlanmaktadır. Geçmiş çalışmalarda sokak arayüzleri; kamusal-özel mekan arayüzleri, iç-dış mekan arayüzleri gibi başlıklarla ya da genel anlamıyla kentsel arayüzler başlığı altında çalışılmıştır. Bu çalışmada, kentsel arayüzlerin çok farklı ölçeklerde ve disiplinlerde çalışıldığı dikkate alınarak, mikro ölçekteki fiziksel-uzamsal gerçeklik olan arayüzlerden 'sokak arayüzleri' olarak söz edilmektedir.

Teknolojinin de kullanımıyla kentsel arayüzler farklı yaklaşımlarla tasarlanabilir. Bilişim alanındaki ilk anlamıyla arayüzlerin mimari tasarım ve yapım süreçlerine etkisi ve söz konusu interaktif teknolojilerin mimarlıkta kullanımı ayrı bir çalışma konusudur. Bu çalışma arayüzlerin kentsel tasarım disiplininde kazandığı ve geliştirdiği anlamıyla, sokak arayüzlerine odaklanmakta ve mekansal niteliklerle kentlilerin davranışsal ve sosyal süreçlerini kapsamaktadır. Ara(da) olma durumlarından dolayı muğlaklık mekanları olarak söz edilen karma arayüzler de vardır. Ancak bu çalışmanın amacına yönelik olarak alan çalışması, mekansal nitelikleri ölçülebilir olan arayüz örnekleri üzerinde gerçekleştirilmiştir.

1.4 Çalışmanın Kurgusu ve Yöntemi

Bu çalışma; konunun geçmişinin, problemlerin ve potansiyellerin anlatıldığı literatür özetinden ve çalışma çıktılarının özgün dayanağı olarak, Nişantaşı Bölgesi'nde yapılan alan çalışmasından oluşmaktadır.

Çalışmanın literatür özeti dört ana bölümde anlatılmıştır. Bunların ilki, arayüzlerin kuramsal geçmişinden ve kentsel arayüzleri ortaya çıkaran dinamiklerden bahseden 'Arayüzlerin Tarihçesi' bölümüdür. Sıklıkla birlikte kullanılan ve kavram karmaşasına yol açabilecek olan ara(da) olma durumu ve arayüzlerin ilişkisini ve farkını açıklamak çalışma için önemlidir. Bu sebeple, arayüzlerin kuramsal altyapısını oluşturan 'ara(da) olma' (in-betweenness) konusuna ve düşünsel gelişim sürecine değinilmiştir.

Arayüzlerin tarihçesi başlığı altında, bilişim alanında ortaya çıkan arayüz kavramının kentsel tasarım disiplinlerine aktarılışı da ele alınmıştır. Bu süreçte kentsel arayüzlerin ortaya çıkmasına zemin hazırlayan ‘Yeni Şehircilik Hareketi’ önemli bir konudur. Bu sebeple yeni şehircilik hareketi ve sonrasında ortaya çıkan kentsel tasarım yaklaşımlarından bahsedilmiştir. Analitik, sosyal ve davranışsal bu kentsel yaklaşımlar, kayıp mekan problemine yol açan modern kentleşmeyi eleştirirken sokak ölçeğini ve kentliyi gündeme getirerek kentte arayüzlerin oluşmasına katkı sağlamışlardır (Trancik, 1986).

Kentsel arayüzler bölümünde arayüz kavramının kentsel mekanda bilinçli olarak kullanıldığı çalışmalar, kentsel arayüzlerin gelişimi, çeşitleri ve tanımlamaları yer almaktadır. Bu bölümde farklı ölçeklerde ve disiplinlerde çalışılan kentsel arayüz çeşitlerinden bahsedilmektedir. Çalışma kapsamındaki sokak arayüzlerinin, kentsel arayüzlerin genel çerçevesi içindeki yerini anlamak önemlidir. Sokak arayüzleri, kamusal alandaki işlevleriyle daha büyük ölçekte kentsel arayüzleri oluşturma ve değiştirme etkisine sahiptir. Bu sebeple sokak arayüzlerinin fiziksel bileşenleri ve bu arayüzlerin tüm kentsel alanı etkileyen işlevlerinden kentsel arayüzler bölümünün sonunda söz edilmiştir.

Dördüncü ve beşinci bölüm, çalışmanın odağını oluşturan sokak arayüzlerinin mekansal niteliklerine ve bu arayüzlerin algısal ve sosyal boyutuna yer vermektedir. Sokak arayüzlerinin mekansal nitelikleri olan geçirgenlik, çeşitlilik ve hacimsel etki özellikleri detaylı olarak ele alınmıştır. Sokak arayüzlerinde sosyal etkileşim konusu, kentlilerin bakma eylemi ve kentteki davranışları ile ilişkileri bağlamında incelenmiştir. Söz konusu mekansal niteliklerin kentli davranışları ve sosyal etkileşim ile ilişkileri son bölümde Nişantaşı Bölgesi’nde yapılan alan çalışması ile araştırılmıştır.

İstanbul Nişantaşı semti; farklı dönemlerde farklı üsluplarla inşa edilmiş, çeşitli ölçek, işlev ve dokuda pek çok binanın bulunduğu çok katmanlı bir bölgedir. Bu çok katmanlılık, işlevsel ve sosyal çeşitlilik ile beraber kullanıcı algısında güçlü bir etki oluşturma potansiyeline sahiptir. Bölgede kentsel mekanın günlük kullanım süresinin uzun olması, kullanım yoğunluğu ve aktivite çeşitliliği, sokak arayüzlerinde kentli davranışlarının ve sosyalliğinin gözlemlenip analiz edilebileceği gerekli altyapıyı sağlamaktadır.

Alan çalışması üç aşamadan oluşmaktadır. İlk aşama, İstanbul'un Nişantaşı bölgesinde seçilen sokak arayüzlerinde geçirgenlik, çeşitlilik ve hacimsel etki değerlerinin belirlenen hesaplama yöntemleri ile nicel olarak değerlendirildiği analiz aşamasıdır. İkinci aşamada bu sokak arayüzlerinde yapılan sistematik gözlemlerle, belirlenen kentli davranışlarının gerçekleşme sayıları tespit edilmiştir. Son olarak, bu aşamalarda elde edilen tüm veriler Spss programında 'spearman' yöntemi kullanılarak istatistiki olarak ilişkilendirilmiştir. Çalışma sonuçlarında açığa çıkan anlamlı korelasyonlar, mekansal niteliklerin kentli davranışları ve sosyal etkileşim ile ilişkilerini ortaya koymaktadır.

2. ARAYÜZLERİN TARİHÇESİ

İlk kez bilişim alanında ortaya çıkan arayüz kelimesi farklı disiplinlerce kendi çalışma alanlarına adapte edilmiştir. Mimarlık ve kentsel tasarım alanlarında ise arayüz kavramı oldukça yakın bir geçmişe sahiptir ve 20. yüzyılın sonlarında tartışılmaya başlanmıştır. Günümüzde arayüz dendiğinde akla öncelikle ilk kullanım alanı olan bilişimdeki kullanıcı arayüzleri gelse de sosyoloji, edebiyat, ekonomi, politika ve iletişim teknolojileri gibi pek çok alanda arayüzler bulunmaktadır. İki ya da daha fazla kavramın karşılaşması durumunda ortaya çıkan arayüzler, bu günkü anlamıyla bilişim sistemleri tarafından kullanılıp yaşantımıza girmeden çok önce ara(da) olma durumu, muğlaklık, etkileşim, hareket ve dolu-boş tartışmalarıyla geliştirilmiştir.

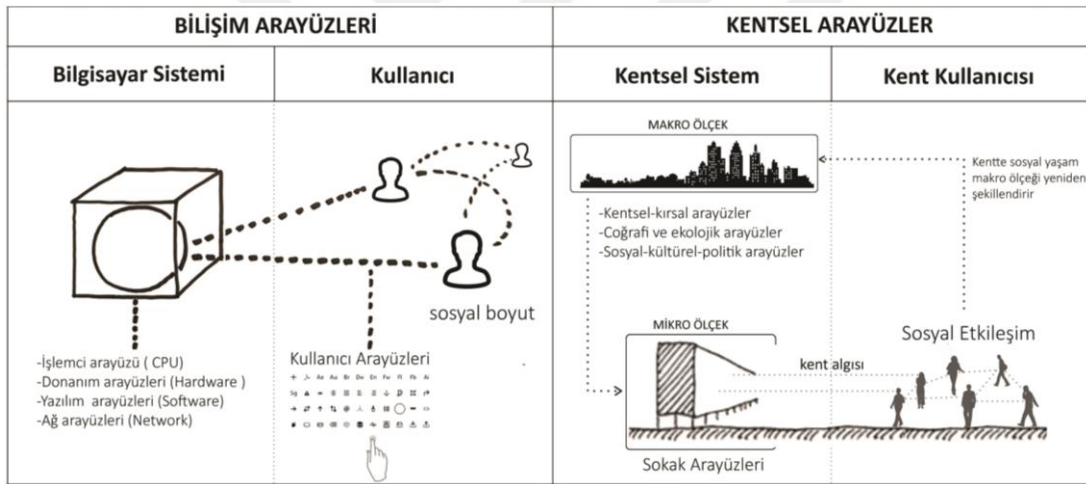
2.1 Ara(da) ve Arayüz Kavramlarının Kuramsal Geçmişi

Arayüz kavramının ortaya çıkışı ve ara(da) olma durumuyla ilişkisi kentsel arayüzlerin nasıl evrildiğini anlayabilmek açısından önemlidir. Ara(da) ve arayüz kavramları arasında temel bir fark bulunmaktadır. Bu fark günümüzde kullanılan tüm arayüzlerin birleştiği ortak noktanın ve bu tezin kapsamının anlaşılmasında fayda sağlar. Ara(da) olma (in-between) fiziksel ya da teorik anlamda; en az iki nesnenin, durumun, karşıtlığın ya da kategorinin arasına tekabül etme durumudur. Arayüz (interface) ise; iki sistemin, nesnenin, organizasyonun vb. karşılaştığı ve etkileşime geçtiği nokta veya durumdur (Url-1). Merriam Webster'a göre (Url-2, Url-3) ara(da) (in-between) kelimesinin ilk kullanımı 1500'lü yıllara, arayüz kelimesinin ilk kullanımı 1800'lerin sonlarına uzanmaktadır.

Arayüzler, arasında oldukları durumları etkileşime geçirme ve bağlama eğilimindedirler. Arayüz, uyarılmış ve harekete geçirilmiş bir ara(da) olma durumudur. Arayüzler karşılaşmanın etkileşmeye dönüşmesidir. Genel anlamıyla, arayüzler de ara(da) olma durumunda ortaya çıkarlar ancak bağlayıcılık, etkileşim ve geçişim sağlarlar (Toz and Yıldız, 2015). Örneğin bilgisayar teknolojisindeki kullanıcı arayüzlerinin oluşması için kullanıcı ve teknolojinin karşılaştığı ara(da)

olma durumu gereklidir. Ancak onları arayüz yapan, kullanıcı ve bilgisayar arasındaki kontrol, etkileşim ve birleşmedir.

Bilgisayar bilimindeki kullanıcı arayüzü, içinde bulunduğumuz gerçeklik ile sanal alem arasında bir köprüdür (Stone, 2005). Arayüz aracılığıyla kullanıcı normalde anlaması oldukça zor olan kodlanmış bilgileri kontrol ederek onunla etkileşime geçer (Dirik, 2009, Pak, 1990). Bu arayüzler günümüzde yalnızca kullanıcı ile teknoloji arasında değil, aynı zamanda farklı kullanıcıların da birbirleriyle iletişim kurmalarını sağlarlar (McCullough, 1998). Bu sebeple bilişsel arayüzlerin aynı zamanda sosyal bir boyuta sahip olduğunu söyleyebiliriz. Benzer şekilde kentsel alanda arayüzler de yalnızca yapı-çevre ilişkisini değil aynı zamanda kentliler arası etkileşimi sağlamaktadırlar (Şekil 2.1). Binalar, arayüzlerde kentsel çevre ile ilişki kurarken kentliler ile etkileşime geçerler (Karakoç, 2004). Kentsel mekanda arayüzlerin sosyal hayata olumlu etki etmesinin sebeplerinden biri budur.

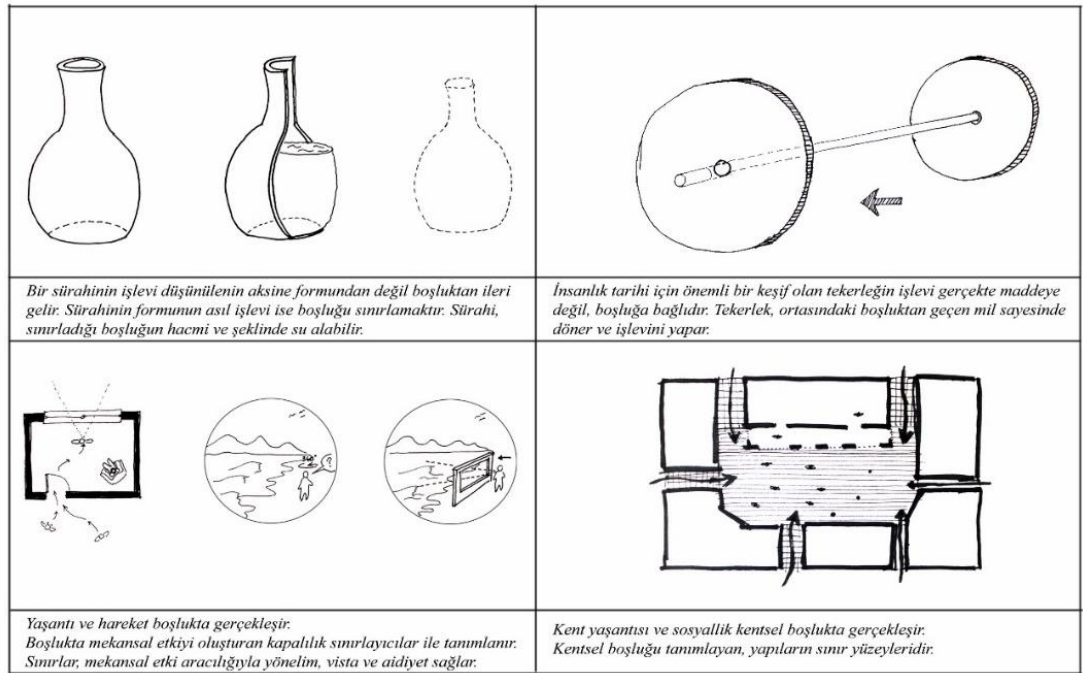

Şekil 2.1 : Bilişim arayüzleri ve kentsel arayüzlerin sosyal boyutları (yazar tarafından hazırlanmıştır).

Ara(da) olma (in-between) kavramının geçmişi çok daha eskidir ve doğu öğretilerine dek uzanır. Ancak bu kavram içinde bulunduğumuz yüzyıla dek, kendi başına ele alınmamış, başka çalışmalar altında adı geçen bir yan kavram olarak kalmıştır (Luz, 2004). Ara-da olma kavramı muğlak olma durumundan dolayı başta fenomenoloji olmak üzere pek çok felsefi yaklaşımla geliştirilmiştir. Geçmiş çalışmalar, ara (entracte), hareket, farklılık, tekrar, özyleneleme ve özellikle boşluk gibi başlıklar altında ara(da) olma durumundan bahsetmektedir. Boşluğun önemi ve doluluk ile ilişkisi binlerce yıllık geçmişi olan öğretilerden günümüze dek gelmektedir. Binalar ve kentsel boşluk arasında oluşan kentsel arayüzler, içinde yaşantının geçtiği

hacimsel/mekansal oluşumlardır. Bu sebeple boşluk ve hacim kavramlarının yaşantıyla ve sosyallikle olan ilişkisinin kuramsal altlığı önemlidir.

Asya öğretilerinde boşluktan ve boşluğun öneminden sıkça söz edilmektedir. Taoizmdeki 'wu' ve 'yu' kavramları olmak-olmamak olgularını ve dolu-boş karşılaşmasını ele alır. Taoist Lao Tzu, muğlaklığı 'var olmayan' anlamına gelen 'wu' ile betimler. Bu kelime, mekanı çevreleyen sınırlar anlamına gelen 'yu' kelimesinden türetilmiştir (Pitmann, 1994). Wu (boşluk) ve yu (sınırlar) birlikte var olur ve anlam kazanır (Şekil 2.2). Chen'in (1989) Tao Te Ching yorumuna göre bir binanın formunu oluşturan duvarlar 'yu' yani sınırlardır. Binanın pencere ve kapı boşlukları ise 'wu'dur. Sınırlar olmadan boşluk oluşmadığı gibi boşluk olmadan da sınırların işlevi olamaz. Tzu, bu eşik durumunu, pasif ve muhafaza halinde bir bekleyiş olarak tanımlar. Eşik durumu gerekli ve kullanışlıdır (Chen, 1989).

Şekil 2.2 : Doluluk (sınırlar/yu) ve boşluğun (wu) dengesi (yazar tarafından hazırlanmıştır).

Kuban (2013), Tao Te Ching çevirisinde, Lao Tzu'nun boşluk ve fiziksel mekânın en sade tanımını yaptığından bahseder. Duvarlar arasındaki boşluk bir evin gerçeğidir çünkü hareket ve yaşantı bu boşlukta meydana gelir (Kuban, 2013). Benzer şekilde kentteki yapıların sınırladığı kentsel boşluk kent hayatı ve sosyalliğinin yaşandığı gerçekliktir. Tzu'dan çok önce, Shunyata (boşluk) felsefesinde, boşluğun önemi ve ara(da) olma durumu anlatılmıştır (Snodgrass & Coyne, 2006). Bir Mahayan Budist

öğretisi olan Shunyata'ya göre tüm varoluşun dayandığı boşluk, bilgeliğe ulaşma yoludur. Dolu ve boş, olan ve olmayan denge içindedir. 2500 yıl önceye dayanan bu öğretide 'form boşluk, boşluk formdur' deyişi bulunmaktadır (Lopez, 2016).

Ara(da) olma kavramı ve arayüzleşme, muğlaklık ve paradoksların karşılaştığı durumlar olmaları sebebiyle fenomenolojik yaklaşımlarla da ele alınmıştır. Fenomenolojide muğlaklık, zıtlıkların arasında netliğin ortaya çıktığı durumdur. Paradoksların çarpışması ile gerilim oluşur ve buradan yeni durumlar ortaya çıkar (Alemdar & Aydın, 2011). Fenomenoloji, 'o ya da bu' diyalektiğini değil üçüncül diyalektiği savunur ve bu da günümüzde ele aldığımız arayüz kavramı ile benzerdir. Ara-da olma durumunu meydana getiren karşıtlıkların ve paradoksların etkileşimi ile üçüncül bir gerçeklik olarak arayüzler ortaya çıkar.

Arayüzleri kendi başına ve üçüncül bir gerçeklik olarak ele alan ilk çalışmaların Bergson (1944) tarafından kaleme alındığı söylenebilir. Grosz'a (2001) göre, Bergson'un çalışmaları, şeyler arasında gidip gelme hareketi ve dönüşüm üzerine odaklanır. Bergson'a (1994) göre karşılaşma durumları yalnızca kendi dış sınırları olan nesnelere ve durumlar üzerinden tartışılmamalıdır. Bir hareket olan arayüzleşme durumu, arasında olduğu durumları değiştirme, etkileme veya parçalama özelliğine sahiptir (Bergson, 1944). Gidip gelme durumunda önemli olan duraksamanın olduğu iki uç değil, bu uçlar arasında üçüncül bir durum olarak ortaya çıkan hareketin ve değişimin kendisidir. Bu hareket sırasında ortaya çıkan ara durumlar önemlidir. Foucault (1984) benzer şekilde hareket kavramına odaklanarak arayüz olma durumunu eşikler üzerinden tartışmıştır. Geçme ve aşma hareketleri eşik olma durumunda ortaya çıkmaktadır.

Mekan kavramını üçüncül bir durum olarak ele alan diğer çalışmalar başta Lefebvre olmak üzere pek çok sosyolog ve araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar, yaşanan mekanı; algı süreciyle oluşan imgesel mekan ve fiziksel mekanın oluşturduğu üçüncül bir durum olarak tanımlamaktadırlar (Bergson, 1944; Lefebvre, 1991; Soja, 1996; Foucault, 1984). Soja (1996), Lefebvre'in (1991) üçlü mekan kavramını Foucault'un (1984) mekan teorilerini de (heterotopia) gözeterek kentsel mekana taşımıştır.

Kentsel mekanda içeride ve dışarıda kavramları Arnheim'a göre (1996) bir ikilemdir (in-out dichotomy) çünkü aynı anda algılanamazlar. Birbirine sınır çeken bu iki öge

bir diğeri var eder, bu sebeple denge içinde tasarlanmalıdır. Yalnızca yapı bazında ve boşluğu dışarıda bırakan tasarım anlayışı yerine yapı-çevre ilişkilerini güçlendiren ve kentsel boşluğu önemseyen bir yaklaşım gerekmektedir. İç-dış, dolu-boş, burada-orada ikiliği (dualism) aşılacak hem iç hem dış, hem burada hem orada gibi üçüncül ara durumlar üzerinde durulmalıdır. Ara(da) mekanların bağlayıcı özellikler göstererek oluşturduğu kentsel arayüzler tüm kentsel yaşantıyı etkileyen üçüncül bir gerçeklikler ve doğaları gereği içinde yaşantı ve etkileşim barındırırlar.

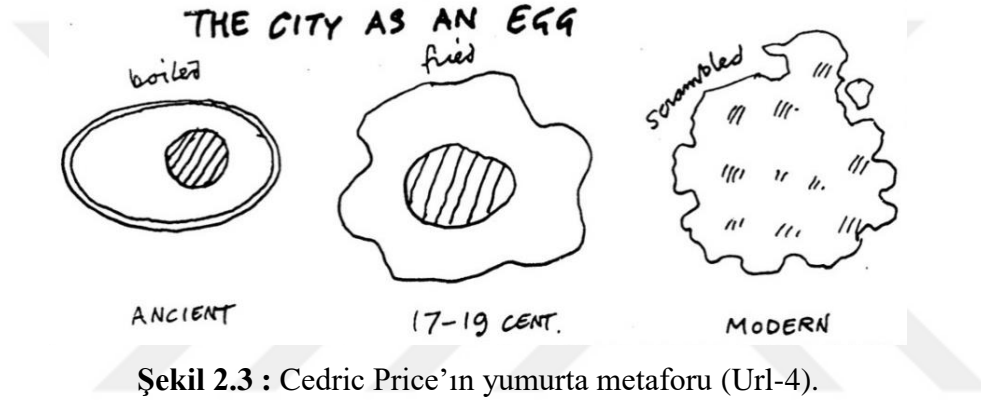
Kısacası doluluk-boşluk dengesi, boşluğun önemi, gerekliliği ve sınırlarla uyum içinde işlev kazanması, binlerce yıllık öğretilerden günümüze dek gelmektedir. İki ya da daha fazla faktörün karşılaşmasında ortaya çıkan ara(da) durumlarında üçüncü ve yeni bir oluşumun gerekliliği, teknolojinin de gelişmesiyle birlikte bilişimdeki arayüz kavramının oluşmasına zemin hazırlamıştır. Etkileşim, iletişim ve bağlayıcılık sağlayan arayüzlerin bilişimden kentsel kuramlara aktarılmaya başlanması, büyüyen ve yayılan modern kentlerin problemlerine çözüm arayışı sonucunda gerçekleşmiştir. Kentsel boşluğun yapılarla ilişkisinin önemi ilk kez yeni şehircilik hareketi ile sistemli olarak çalışılmaya başlanmıştır.

2.2 Modern Kentlerin Ortaya Çıkışı ve Ara(da) Oluşumlar

Endüstri devrimi sonrasında kentler önüne geçilemeyecek şekilde yayılmıştır. Tarımda makineleşmenin artması ve kentlerde yeni iş imkanlarının ortaya çıkmasıyla kırsal alanlardan kentlere hızlı bir göç süreci başlamıştır. Sanayileşmenin başlattığı bu süreç, hızlı nüfus artışı, kentlerin kontrolsüz bir şekilde yayılması, gecekondu bölgelerinin oluşması ve çevre kirliliği gibi sorunları beraberinde getirmiştir. Hızlıca ve kontrolsüz yayılan kentsel alan kırsal alanlarla ve doğal yaşam alanlarıyla karşı karşıya gelmiştir. Bu karşılaşma durumları tarım alanlarının kent içinde kalmasına, doğal yaşam alanlarının ve ekolojik dengenin bozulmasına sebep olmuştur. İkinci dünya savaşı sonrası ortaya çıkan konut ihtiyacı, kent çevresindeki yerleşim alanlarında ikinci bir konut patlamasına yol açmıştır. Kentsel, kırsal ve doğal alanların karşılaştığı ara(da) oluşumlara sebep olan bu problemler günümüzde, daha sonra açıklanacak olan makro ölçekteki arayüzlerin çalışma konusudur.

Kentlerin sanayi devrimi ile başlayarak devam eden ve konut ihtiyacı doğuran bu değişimi, yeni planlama yaklaşımlarını gerektirmiştir. Daha önce kullanılmayan ve sonuçları kestirilemeyen planlama yaklaşımlarına yönelinmiştir. Bunlar seri üretim,

standartlaşma gibi Fordist düşüncede temel bulan yaklaşımlardır. Birbirinin benzeri olan, yerel mimariden ve çevreden bağımsız yapılar, ayırık nizamda kentsel alanı genişleterek yayılmış, yayalar yerine araçların ön planda olduğu kentler ortaya çıkmıştır (Işın, 2012). Tarihi kentlerin homojen ve tarihi merkez etrafında devam ederek yayılan karma işlevli ve insan ölçeğindeki şehirlerinin aksine modern kentleşme, parçalı, yüksek yapılaşma ya da ayırık nizamda özerk yapılar şeklinde gelişmiştir (Lau, 2012). Söz konusu modern kentleşme anlayışı küreselleşmenin de etkisiyle tüm büyük dünya şehirlerine yayılmıştır. Shane (2003), Cedric Price'ın tarihi kentlerden modern yapılaşmaya uzanan süreci ve kentlerin hızlı yayılışını açıklarken kullandığı yumurta metaforundan bahsetmektedir (Şekil 2.3).

Şekil 2.3 : Cedric Price'ın yumurta metaforu (Url-4).

Yüksek yapılaşma ve birbirinin kopyası konut yapıları ile kentsel yayılma önüne geçilemeyerek arttıkça, kentler insan ölçeğinden ve yaya hareketinden bağımsız hale gelmiştir. Politik ve ekonomik sebeplerde de kaynak bulan bu süreçte ayırık nizamda parsellerde yapılaşmaya gidilmiş, daha büyük parsellerde daha büyük konutların sayısı artmıştır. Bu yapılaşmayı besleyebilmek için daha fazla otoyol inşa edilmiştir. Kent yaşamı yerini, çok işlevli alışveriş merkezlerine bırakmış ve bu merkezlere ulaşmak için özel araç kullanımı artmıştır. Örneğin, 70'lerin sonunda A.B.D.de 22.000 e yakın sayıda A.V.M inşa edilmiştir (Hayden 2003; 170). Kent yaşamı, sosyal karakter ve kentlerin güvenliği bozulmuştur. Birbirinden uzak, belirli işlevsel zonlarda tekil ve büyük yapılar inşa edilmiş ya da kent merkezinde insan ölçeğinin dışına çıkan gökdelenler kentlerin simgesi haline gelmiştir. Bu dönemde yapı ve çevre ilişkileri, sokak ölçeğindeki iç ve dış mekan arası denge ve işlevsel geçiş gözardı edilmiştir. Mikro ölçekte sokak arayüzlerinin eksikliği, iç-dış mekan, bina ve kentin karşılaşma durumlarında ayırıcı sınırlara dönüşmüştür.

Kentler kullanıcıların algısı, işlev ve sosyallik düşünülmeden yalnızca görselliğe önem verilerek metalaştırılmıştır. Cam malzemenin modernizmin simgelerinden biri olması, iç-dış mekan arası şeffaflığı ve ışık geçişini sağlamak için olsa da söz konusu etkileşim yalnızca görsel olmakla kalmış, işlevsel ve fiziksel etkileşimler azalmıştır (Salingaros, 2000).

Birleşmiş Milletler'in 2016'da yayınladığı rapora göre, dünya nüfusunun yüzde 54.5'i kentsel yerleşimlerde yaşamaktadır. Bu oranın 2030'da yüzde 60'a ulaşması beklenmektedir (United Nations, 2016). Bu durum kentlerde, çok farklı sosyo-kültürel, etnik ve ekonomik farklılığın karşılaştığı ara(da) oluşumlara neden olmaktadır. Kentteki bu sosyal katmanlaşma 'melezleşme' (hibritleşme) olarak adlandırılır (Keyder, 2013). Sosyo-kültürel arayüzlerin gerekliliği burada ortaya çıkmaktadır. Söz konusu katmanlaşma, tarihi kentsel çevre, modern yerleşim alanları ve gecekondü bölgelerin iç içe geçtiği fiziksel katmanlaşmayı da beraberinde getirmektedir (Şekil 2.4).

Şekil 2.4 : İstanbul'da tarihi yapılar ve modern kentin simgesi gökdelenlerin karşılaşma durumları (Url-5, Url-6, Url-7, Url-8).

Tüm bu modernleşme akımı batı dünyasından sonra diğer toplumları da etkisi altına almıştır. 1950'ler ve sonrasında, Türkiye'de kırsaldan kentsel alanlara çok hızlı bir göç süreci başlamış ve kentsel alanlar hızlı bir yayılma göstermiştir (Şekil 2.5). Bu süreçte mevcut konut stoğunun yetersiz kalması nedeniyle yeni konut ihtiyacı ortaya çıkmıştır ve büyük kentlerin çeperlerinde gecekondü mahalleleri oluşmuştur. Sanayileşmenin ve büyük kentlerin ihtiyaçlarının artmasıyla kent merkezi dışında konut alanları tasarlanmıştır. Pek çok şehir yerel ve coğrafi farklılıklara

bakılmaksızın birbirinin benzeri konut yapıları ve yüksek yapılarla yayılmaya devam etmiş, araç kullanımı ve trafik sorunu da bununla beraber gelmiştir.

Kısacası tüm dünyayı etkisi altına alan modern kentleşme süreci, kentsel, kırsal ve doğal alanların karşı karşıya gelmesine, tarihi bölgeler ve yeni kent alanlarının karşılaşmasına sebep olmuştur. Günümüzde kentsel arayüzler tüm bu ara(da) oluşumlarda çatışma yerine bağlayıcılık oluşturmak ve kentsel sorunları çözmek amacıyla kullanılmaktadır. Kentli ihtiyaçları ve ölçeğinin gözardı edildiği zayıf yapı-çevre ilişkileri ise sokak ölçeğindeki kentsel arayüzlerin çalışma konusudur. Günümüzün ihtiyaçlarında yüksek yoğunluklu İstanbul gibi metropollerde geleneksel kent ölçeğine dönmek mümkün olmasa da sokak arayüzlerinin entegrasyonu veya iyileştirilmesi kentli ölçeğinde yapı-çevre ilişkilerini sağlayabilir.

Şekil 2.5 : İstanbul'un 1970'ler ve 2000'lere ait fotoğraflarında kentsel yayılmanın etkisi (Url-9, Url-10).

2.3 Kayıp Mekanlar ve Kentsel Arayüzlerin Gerekliği

Endüstri devriminden sonra yükselişe geçen modern yaşama ve modern kentleşmeye karşı ilk eleştiriler 1950'li yılların sonlarında yapılmıştır (Whyte, 1956; Riesman, 1961). Modern kentleşmenin olumsuz sonuçları ve kayıp mekanlar ise 1970-1980 yılları arasında tartışılmaya başlanmıştır ve günümüzde de önemini korumaktadır.

Kayıp mekanlar kentsel doku ve sistemlerle ilişki kurmayan boşluklardır. Atıl mekan olabildikleri gibi tasarlanmış ancak kentsel ilişki ağları ile bağlanmamış tanımsız peyzajlar da olabilirler (Serdoura & Bento, 2005). İnsan ölçeğinden uzak, yaya tarafından katedilemeyen ve kullanılmayan mekanlar oldukları için burada yaşantı ve sosyalleşme gelişemez ve bu mekanların güvenliği azalır. Trancik (1986), bu durum için ‘Zıt Mekan’ (Antispace) veya ‘Kayıp Mekan’ (Lost Space) kavramlarını kullanmıştır.

Kayıp mekanlar kentlilerin davranışları düşünülmeden ve yapılar ile çevresel boşluk arasında üçüncü boyutta ilişkiler kurulmadan, yalnızca iki boyutta planlanan parsellerde tekil yapılaşmanın olumsuz sonucudur (Şekil 2.6). Bir kentin, ofis, rezidans, alışveriş, park, rekreasyon alanı gibi birbirinden ayrı büyük zonlara bölüdüğü modern kentleşme, çeşitliliği azalttığı gibi araç kullanımını artırarak yayalar için erişilebilirliği ve kentlerin güvenliğini de olumsuz yönde etkilemektedir. Bu duruma Mumford (1968, p.128) ‘Zıt şehir’ (Anticity) adını vermektedir. Mimari objeler olarak görülen binalar, daha büyük bir kentsel sistemin parçası oldukları unutulurken kentsel çevreden bağımsız elemanlar halinde parsellerde yerini alır ve kentsel çevre kayıp mekana dönüşür (Trancik, 1986).

Şekil 2.6 : Şişli’de bir avm ve ara(da) mekanın kayıp mekana dönüşmesi.

Banz’a göre (1970) modern şehirleşme özel mekan ve kamusal mekan ilişkisini yok edip, özel mekan ve olmayan mekan (non-space) ikilemini doğurmuştur. Benzer şekilde Gehl (2010) Brezilya’nın Lucio Costa ve Oscar Neimeyer tarafından başkent olması için planlanan Brasilia şehrinden bahsetmektedir. Brasilia şehrindeki yapıların

birbirlerinden uzaklığı, kentsel boşluğun yayalarca katedilemeyecek büyüklükte olmasına sebep olur. Gehl (2010), bu durumu ‘Brasilia Sendromu’ (Brasilia Syndrome) olarak adlandırır.

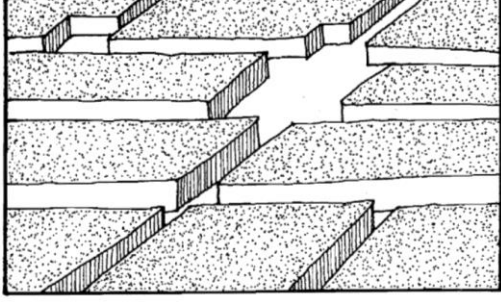
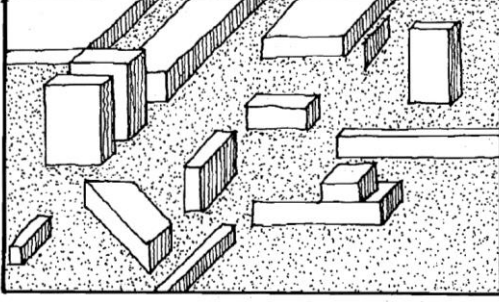
Loukaitou ve Sideris (1996), bu tür kentsel boşluklara kentsel çatlak adını vermektedir. Kentsel çatlaklar kentsel doku ve ilişkiler ağının devamlılığını engeller, yeni yapılaşan kent dışı alanlarda görülebileceği gibi kent merkezlerinde de kentsel çatlaklar bulunabilir. Bu sebeple yaya bağlantıları önemsenmeli, zemin katların kentsel mekanla ilişkileri güçlü olmalıdır (Loukaitou & Sideris, 1996).

Yapıların tekil olarak çevresel bağlamdan uzak tasarlanmasının bir diğer olumsuz sonucu da yersiz kentsel çevrelere sebep olmasıdır (Natrasony & Alexander, 2005). Hanson (2000), yapılar ve çevre arasında etkileşimin olmadığı kayıp mekanları kopuk arayüzler olarak tanımlar. Kayıp mekanlar sosyalleşmeyi ve kent hayatını da olumsuz yönde etkilemektedir. Hanson’a göre (2000) geleneksel kentsel ölçekteki çeşitlilik ve komşuluk ilişkileri modern kentte yerini komşusuzluğa bırakmıştır.

Geleneksel kent formunda, yapılar insan ölçeğindedir, yapıların birbirleriyle ilişkileri mekanı tanımlayıcı ve kentlileri yönlendirici özelliğe sahiptir. Günümüz kentlerinde binalar ayrık nizamda ya da birbirine eklemlenerek tasarlanırlar, ancak birbirleriyle ilişkileri zayıftır ve yapılar arasında ve önündeki alanlar tasarlanmamış boşluklar olarak kalmaktadır. Geleneksel kentlerin tasarım anlayışı ile modern kentin özelliklerini karşılaştırmak kayıp mekanları oluşturan etmenleri ve kentsel arayüzlerin bağlayıcılığının önemini anlamamızı sağlar (Şekil 2.7).

Gehl (2010), modernistlerin kentleri ve kentsel mekanı göz ardı edip, yalnızca yapıya odaklandıklarından bahseder. Gehl’e göre (2010), ‘‘Eğer bir grup planlamacıdan binalar arasındaki yaşantıyı azaltmaları istenseydi, modernistik planlama ilkelerinden daha etkili bir yöntem bulamazlardı’’.

Kayıp mekanların ortaya çıkmasıyla birlikte özellikle 1960’lar ve sonrasında modernist ideolojinin kentsel sonuçları ve kentsel gelişim problemleri üzerinde daha çok durulmuştur (Jane Jacobs, 1970). Kentler, binaların sokak ölçeğinde kentsel çevre ve kent hayatı ile ilişki kurmadığı bir yaklaşımın kurbanı olmuştur (J. Jacobs, 1961).

<i>Geleneksel Kent Formu</i>	<i>Modern Kent Formu</i>
	
<i>Karma işlevli kullanım</i> <i>Heterojen görünümlü çevre</i> <i>Direk etkileşim</i> <i>Yer</i> <i>Sokaklar</i> <i>Bütünleşme</i> <i>Geleneksel</i> <i>Yerel değerler</i> <i>Güçlü mekansal etki</i> <i>İnsan ölçeği</i>	<i>Belirli işlevlerde zonlar</i> <i>Homojen görünümlü çevre /tektip yapılaşma</i> <i>Dolaylı etkileşim</i> <i>Mekan</i> <i>Mülkler</i> <i>Ayrışma</i> <i>Modern</i> <i>Uzmanlaşma/yasalar/sosyo-kültürel-politik etkenler</i> <i>Zayıf mekansal etki</i> <i>Kayıp mekan/anti-kent/anti-mekan</i>

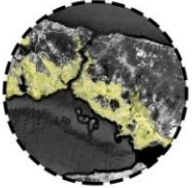
Şekil 2.7 : Geleneksel kent formu ve modern kent formunun özelliklerinin karşılaştırılması, Trancik (1986)'dan uyarlanmıştır.

2.4 Yeni Şehircilik Hareketi ve Kentsel Arayüzlerin Oluşumuna Katkıları

Arayüz kavramının kentsel mekan için kullanılmasının kökeni Yeni şehircilik hareketine uzanmaktadır. Önceki bölümlerde de söz edildiği gibi, 20.yy'da hızla değişen dünya, kentleri de etkilemiştir. Yerel mimariye dayalı, yaya deneyimine hizmet eden çok işlevli ve insan ölçeğindeki kentler, kentlilerin algılayamacağı ve yaya olarak ulaşamayacağı alanlara yayılmış, taşıt ve otoyollara bağımlı bir toplum oluşmuştur. Yaşantının geçtiği kentsel boşluk ve bu boşluğu sınırlayan yapıların arasındaki ilişkinin kopukluğu 'modern kentin çöküşü' olarak da söz edilen problemleri beraberinde getirmiştir.

Tüm bu olumsuz koşullar, politik, ekonomik, kültürel ortam ve akademik çevrelerin etkisiyle Yeni Şehircilik Hareketi'ni doğurmuştur. 1980'lerde A.B.D'de ortaya çıkan Yeni Şehircilik Hareketi ile daha yaşanabilir, güvenli ve kaliteli kentsel mekanlar için çalışılmaya başlanmıştır. Bu hareket, endüstriyel kentleşmenin olumsuz sonuçlarına karşı kentleri tekrar yaşanabilir hale getirme hareketidir. Kent çevresindeki yerleşelerde otomobile bağımlı ve parsellerle bölünmüş bölgelerden, yürünebilir ve karma işlevli kent yaşamına geri dönüş amaçlanmıştır (Passell, 2013). 1993'de toplanan Yeni Şehircilik Kurultayı, kentin fiziksel formunun tasarımı ve

bunun sosyal yaşantıya etkisine dair 27 maddeden oluşan Yeni Şehircilik Bildirgesi'ni yayınlamıştır (Url- 11) (Şekil 2.8). Yapıların çevreleri ile ilişkilerinin zayıf olduğu ve kentsel kayıp mekanların olduğu bir dönemde alınan bu kentsel ölçekteki kararlar, bugün kentsel arayüzlerin başlıca tasarım amaçları olarak bilinmektedir. Bildirge herbiri 3 bölgeyi ele alan 3 farklı ölçekten oluşmaktadır. Bunlar; metropol/şehir/kasaba, mahalle/sem ve yapı adası/sokak/bina' dır (Url- 11).

BÖLGE	YENİ ŞEHİRCİLİK BİLDİRGESİ KARARLARI
<p>Metropol Alan</p> 	<ul style="list-style-type: none"> -Metropolün kırsal bölgeler ve doğal alanlar ile ilişkisi korunmalıdır. -Gelişme eğilimleri metropol sınırlarını yok etmemeli ya da belirsizleştirmemelidir. -Çeperde genişlemek yerine kent içi iyileştirme ve gelişme teşvik edilmelidir. -Kent sınırlarındaki yeni gelişme alanları mevcut kente entegre olacak şekilde planlanmalıdır. -Kentlerin gelişmesi ve yeniden üretiminde tarihi ve kültürel dokuya saygı duyulmalıdır. -Otomobil bağımlılığı yerine, toplu taşıma, bisiklet ve yaya yollarıyla erişilebilirlik artırılmalıdır.
<p>Mahalle / Semt</p> 	<ul style="list-style-type: none"> -Mahalleler kompakt,yaya dostu olmalı ve karışık kullanımlar içermelidir. -Gündelik hayatın birçok aktivitesi yürüme mesafesinde olmalı, yayalara hareket özgürlüğü sağlanmalıdır. -Kentsel, kurumsal, ticari aktivite odakları herkesçe erişilebilir konumda olmalı, kentten uzak tek bir kompleks içinde izole edilmemelidir. -Kullanım çeşitliliği ve sosyal çeşitlilik sağlanmalıdır. -Toplu taşıma sisteminin entegrasyonu iyi sağlanmış olmalıdır. -Spor alanları, cep parklar, doğal yeşil alanlar, mahalle parkları yaygınlaştırılmalıdır. -Açık yeşil alanlar mahalle ve semtleri birbirine bağlamak için kullanılmalıdır.
<p>Yapı adası, sokak ve bina</p> 	<ul style="list-style-type: none"> -Sokaklar ve kamusal mekan, kentlilerin ortak kullanım alanlarıdır. -Tekil mimari projeler, buldukları çevreye kesintisiz uyum sağlamalıdır. -Sokakların ve yapıların tasarımı erişilebilirlik ve geçirgenlik sağlayarak güvenli bir çevre oluşumunu desteklemelidir. -Sokaklar ve meydanlar güvenli ve rahat olmalı, yayaların ilgisini çekmelidir. -Kentteki bütün yapılar, kullanıcının mekandaki konumunu, günün vakti ve havanın durumunu göz ederek tasarlanmalıdır. -Aidiyet hissi oluşturan tarihi yapıların, semtlerin ve peyzajın korunması ve yenilenmesi gerekmektedir.

Şekil 2.8 : Yeni Şehircilik Bildirgesi kararları ve bölge ölçeklerinin İstanbul üzerinden gösterimi (yazar tarafından hazırlanmıştır).

Kentsel mekanda binalar arasındaki boşluklarda yaşam kalitesini arttırmayı amaçlayan Yeni Şehircilik, kentsel arayüzleri detaylı olarak ele almamış olsa da yapıları alanlar ve çevre ilişkisi üzerinde odaklanır ve özellikle yapı adası/sokak/bina ile ilgili kurultay kararları sokak arayüzlerinin evrilmesi açısından önemli olan kuramsal bir altlık oluşturur (Passell, 2013). Sokak arayüzlerinin geçirgenlik, çeşitlilik gibi niteliklerinin önemi ve sosyal yaşama etkisi ilk kez yeni şehircilik kurultayında tartışılmıştır. Benzer şekilde; büyük ölçekte farklı zonlara ayrılarak planlanan kentlerde bu zonlar arasındaki geçişimin önemi de yeni şehirciler tarafından desteklenmiştir. Bu geçişim bölgeleri makro ölçekte kentsel arayüzlerin oluşumunu amaçlamaktadır.

Yeni Şehircilik hareketi ile başlayan kentsel mekanı iyileştirme çalışmaları, 19.yy'ın sonlarına doğru, bugün kentsel tasarım kuramının öncüleri olarak adlandırdığımız mimar ve teorisyenlerin çalışmaları ile hız kazanmıştır (Işın, 2012). Zucker (1959), Krier (1979), Row ve Koetter (1978), Rossi (1982) ve özellikle Camillo Sitte (1889), modern kentlerin araçlara ait olan ve insan ölçeğinden uzak gelişimini eleştirdikleri kentsel tasarım kuramlarını geliştirmişlerdir.

1960'larda söz konusu kentsel tasarım çalışmalarına analitik yönden yaklaşan çalışmalar eklenmiştir (Işın, 2012). Lynch (1960), Jacobs (1961), Alexander (1964) ve Whyte (2001), kentleri ve insanları gözlemleyerek, kentsel mekan tasarımının sosyallik ve kentlilerin yaşantısı üzerindeki etkilerini analiz etmişlerdir. Binalar ve yakın çevresine odaklanan bu çalışmalar mikro ölçekteki sokak arayüzlerinde sosyallik, kent algısı ve kentli deneyimleri üzerine yoğunlaşmaktadırlar. William Whyte, kentsel mekanın sosyal yaşam üzerindeki etkilerini gözlemlediği 'Küçük Kentsel Mekanlarda Sosyal Hayat' projesini belgesel film olarak yayınlamıştır (Url-12).

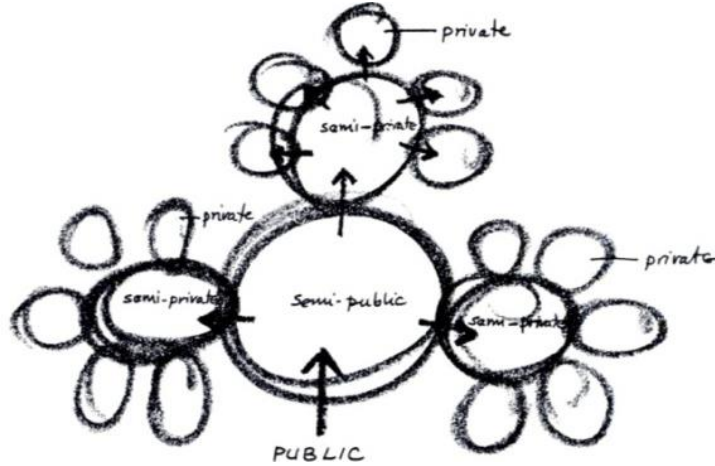
Tüm bu çalışmalar kentlerin daha yaşanır hale gelmesi için kentli davranışlarının ve sosyal hayatın önemini vurgulamaktadır. Kentler iki boyutta ve plan düzleminde verilen kararlara göre değil, kullanıcıların gözünden ve kentsel algı düşünülerek tasarlanmalıdır.

3. KENTSEL ARAYÜZLER

Genel anlamıyla bir kentsel arayüz; iki ya da daha fazla mekanın, sistemin, kentsel dokunun ya da durumun karşılaştığı ve etkileşime geçtiği kentsel yaşantı barındıran mekanlardır. Kentsel alandaki bu arayüzler kentsel-kırsal, kentsel-doğal, iç-dış, dolu-boş, özel-kamusal gibi karşıtlıkların arasında yer alır ve bir tampon oluşturarak bunlar arasında iletişim, geçiş veya ilişki sağlarlar. Ara(da) olma durumlarından dolayı tüm bu kentsel arayüzler, fiziksel ve sosyal pek çok farklı girdinin karşılaştığı durumlardır. Kentsel arayüzlerin bu çok katmanlılığı ve zenginliği, literatürdeki tanımlarına da yansımıştır. Kentsel arayüzler makro ölçekten (kent ölçeği) mikro ölçeğe (sokak ölçeği) farklı bakış açılarıyla ve çeşitli isimlerle ele alınmışlardır.

Arayüz kelimesi bina ve yakın çevreleri üzerinde çalışan başta Gehl (2011) tarafından olmak üzere mimarlık ve kentsel tasarım literatüründe kullanılmaktadır. İlk olarak Gehl (2011) ve Newmann (1996) yapı-çevre arasında kalan ara(da) mekanları hiyerarşik mekanlar oluşturan arayüzler olarak ele almışlardır (Şekil 3.1).

Şekil 3.1 : Hiyerarşik mekanlar ile arayüzleşme(Newmann,1996).

Kentsel arayüz kavramı pek çok araştırmacı tarafından çalışılmaya devam edilmektedir. Literatürde kentsel arayüzler; geçişim mekanları, eşik mekanları, sınır mekanları, aracı mekanlar, bağlayıcı mekanlar, tampon mekanlar gibi pek çok farklı isimle karşımıza çıkarlar (Anderson, 1991; Stevens, 2007; Nooraddin, 1998, 2002;

Skjaeveland and Görling, 1997). Kentsel arayüzlerin bu farklı başlıklar altında ele alınması farklı açıdan yapılmış kentsel arayüz tanımlarını da beraberinde getirir.

Gehl (2011), kentsel arayüzleri kamusal ve özel alanlar arasındaki ‘geçişim bölgeleri’ olarak tanımlar. Newmann (1996), benzer şekilde yarı-kamusal, yarı-özel mekanların ara geçiş bölgesi olduğu mekânsal hiyerarşi kuramını ortaya koymuştur. Hiyerarşik mekanlar kentsel arayüzlerin gelişiminde önemli yer tutar. Özsel’e göre (2009), kentsel arayüzler binalar ve kentsel çevre arasındaki ara yüzeylerdir ancak düzlemsel olmalarının yanısıra hacimsel olma özellikleri de vardır. Bu sebeple, kentsel mekanın sınırlarını oluşturan bu arayüzler, içinde yaşantıyı da barındırırlar ve yaşantıdan ayrı düşünülmemelidirler. Nooraddin (1998, 2002), kentsel arayüzleri iç mekan ve dış mekan arasındaki ilişki üzerinden açıklar. İç-dış mekan arasında ‘geçiş bölgesi’ olan arayüzler kentsel tasarım için anahtar role sahiplerdir çünkü kentin formunu oluşturan en küçük birim bina ve kentsel boşluk arasındaki arayüz hattıdır. Kentsel arayüzler, kentlilerin yapıları alanlardan kentsel alana açıldıkları bir kapı görevi görürler, bu sebeple hem fiziksel hem sosyal bir yönleri vardır (Konuk, 1991).

Kentsel arayüzler yukarıda anlatılan bağlayıcı özellikleri dışında ayırıcı özelliklere de sahiptirler. Bina içindeki özel yaşam ile dışarıdaki kamusal yaşamın birbirine bağlandığı bir ortam olan kentsel arayüzler ayrıca bu özel ve kamusal alanı ayıran bir sınırdır (Yıldız, 1996). Bu arayüzlere ‘sınır mekanları’ denmesinin sebebi budur.

Sınır yüzeyleri olarak arayüzler Schulz (1985) tarafından kentsel duvar (public wall) olarak adlandırılır. Kentsel duvar yalnızca fiziksel bir obje olarak duvar değil, kentsel etkileşimin (public exchange) gerçekleştiği eşiklerdir (Güçlü, 2006). Bu sınırlar, kent içindeki ayırıcı, bölücü ve parçalayıcı sınırlardan farklıdır. Kentsel arayüzler sınır elemanları olarak, özel-kamusal ve yarı kamusal alanlar arasında Newman’ın (1996) bahsettiği şekilde mekânsal hiyerarşi oluştururlar. Newman (1996), mekanlar arası hiyerarşiyi kent güvenliğine etkisi bağlamında incelemiştir. Kentsel arayüzler, fiziksel, görsel ya da işlevsel geçişim sağlarken yarı kamusal veya yarı özel mekan olma işlevini de üstlenebilirler (Kökner, 2001; Lozano, 1990).

Tüm bu genel kentsel arayüz tanımlamalarında da görüldüğü üzere özellikle mikro ölçekte arayüzler olan sokak arayüzleri, binalar ve çevresi arasında iletişim sağlarken, kentlilerle etkileşime geçer ve kentlilerin birbiriyle sosyalleşeceği ortamı oluşturur. Pek çok farklı sosyal ve fiziksel etkileşim arayüzlerinde bir araya

gelmektedir. Bu farklı etkileşim ağları, arayüz mekanlarında zengin bir kent algısı potansiyeli oluşturur. Sokak ölçeğindeki kentsel arayüzler, kentliler arası iletişimi de sağladıkları için bu arayüzlerin mekansal nitelikleri kentteki sosyal yaşamı etkilemektedir. Daha sonra söz edileceği üzere kentsel arayüzlerin fiziksel yönü, algısal ve sosyal boyutu ile sıkı ilişki içindedir.

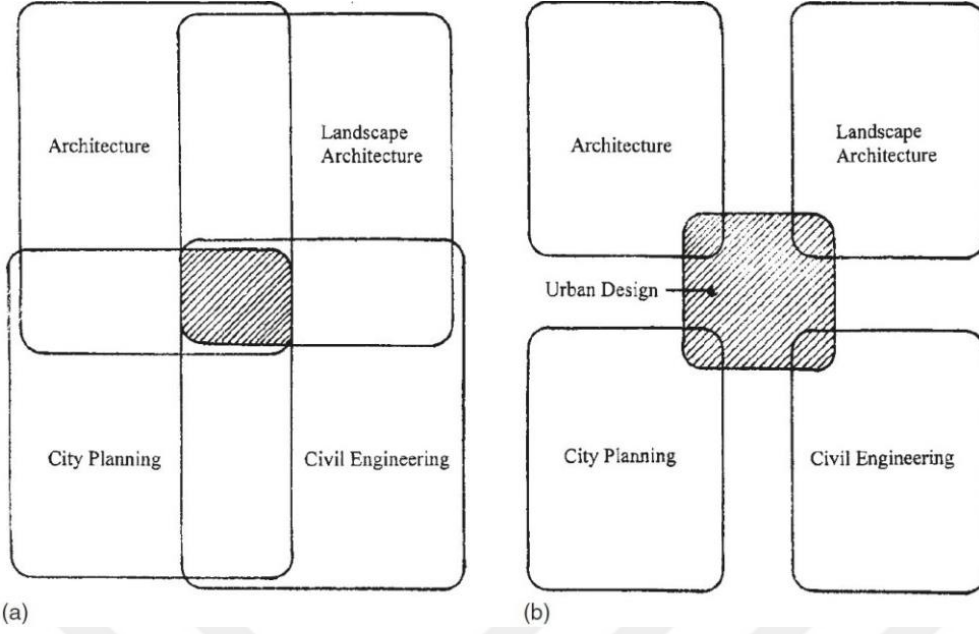
Cullen, kentsel strüktürün doluluk-boşluk ve bunlar arasındaki ilişki ağı ile oluştuğundan bahseder (Cullen, 1961). Kentteki ara(da) mekansal oluşumlarda bu ilişki ağları sokak arayüzleri ile sağlanır. Sokak arayüzlerinin kentsel arayüzler içindeki yerini ve önemini anlamak için, kentsel arayüz çeşitlerinden bahsetmek gerekmektedir.

3.1 Kentsel Arayüz Çeşitleri

Kentsel arayüzlerde sosyal etkileşim konusu ele alınırken izlenen yaklaşım, bu arayüzlerin çalışıldığı alanlar ve arayüzün ölçeği ile ilişkilidir. Kentsel arayüz çeşitleri literatüre dayanarak çalışıldıkları disiplinlere göre ve çalışma ölçeğine göre olmak üzere iki başlık altında ele alınmıştır. Tüm bu kentsel arayüzler birbirleriyle etkileşim içinde bulunabilirler. Farklı ölçeklerde kentsel arayüzler ve bunların çalışma alanları çakışabilir ve birlikte ele alınabilir.

3.1.1 Çalışıldığı disiplinlere göre kentsel arayüzler

Arayüzler pek çok disiplin tarafından ele alındığı gibi, kentsel arayüzler de mimarlık ve kentsel tasarım disiplinleri dışında başka disiplinlerce de çalışılmaktadır. Kentsel arayüzlerin disiplinlerarası bir yaklaşımla ele alınması gerekliliği buradan doğar. Mimari tasarım, kentsel tasarım ve peyzaj tasarımı gibi disiplinlerin ortak çalışması ile kentsel arayüzler ele alınmalıdır. Kentsel arayüzler, tasarım disiplinlerinin arakesitinde kaldığı için, göz ardı edilip atıl mekanlara dönüşebilirler (Bala, 2006, Chermayeff ve Alexander, 1965). Günümüzde mimarlık ve kentsel tasarım disiplinleri ayrılmış olsalar dahi çalışma alanları çakışmaktadır. Lang (2005), kentsel alanın tüm disiplinler tarafından ortak olarak çalışıldığı geleneksel tasarım anlayışını örnek gösterir (Şekil 3.2). Ashihara (1983) ve Pulat (1995), kentsel alanın boşluk olarak bırakılmadığı ve mekansal bir gerçeklik olarak tasarlandığı anlayışı ‘çatısız mimarlık’ olarak adlandırır. Luz’a göre (2004), günümüzün geçişim mekanları,

Şekil 3.2 : Geleneksel bütüncül kentsel tasarım anlayışı (a) ve günümüzün ayrılmış disiplinleri sonucu kentsel tasarımın durumu (b) (J. Lang, 2005).

binalar arası boşluklar olarak değil, kent yaşamının geçtiği katı/dolu mekanlar olarak ele alınmalıdır. Doluluk-boşluk diyalektiğinin ters yüz edilmesi gerektiğini savunan Luz (2004), kentsel alanın da fiziksel gerçekliği nedeniyle doluluk olarak ele alınması ve önemle üzerinde durulması gerektiğini söyler. Literatürde kentsel arayüzler çalışma alanlarına göre dört ana başlık halinde açıklanır (Bala ve Üstüntaş, 2014). Bunlar:

1. Kentsel ve kırsal yerleşim alanları arasındaki kentsel arayüzler
2. Kentsel yerleşim ve doğal yaşam alanlarının karşılaştığı ekolojik ve coğrafi kentsel arayüzler
3. Sosyo-kültürel kentsel arayüzler
4. Uzamsal-mekansal kentsel arayüzler

Bunlardan ilki kentsel yerleşimlerin kırsal alanlar ile karşılaştığı bölgeler olan kentsel-kırsal arayüzlerdir. Kentlerin hızlı büyümesi ile yapılaşmış alanlar yayılmakta ve kent çevresindeki kırsal alanları da içine katarak büyümeye devam etmektedir. Tarım arazileri ve kentlerin karşılaşma durumunda gerekli olan kırsal-kentsel arayüzler, tarım arazilerinin korunması ve hızlı kentsel yayılmanın önüne geçilmesi gibi amaçlarla çalışılmaktadır (Şekil 3.3). Kentsel-kırsal arayüzler çoğunlukla makro ölçekte alınan kent kararları ile çalışılır.

İkinci grup araştırmalar, yayılan ve kırsal alanları içine katarak genişleyen kentsel alanın, henüz yerleşimin olmadığı doğal yaşam alanları ile karşılaştığı kentsel arayüzlerdir.

Şekil 3.3 : Kentsel-kırsal karşılaşma durumlarında arayüzlerin gerekliliği (Wales Online, Url-13).

Ekolojik ve doğal dengenin bozulmaması için kentlerin doğal kaynaklarını da barındıran ve pek çok tre ev sahipliği yapan doğal yaşam alanlarının korunması gereklidir. Kentsel-doğal yaşam arayüzleri, kentleşmenin bir sonucu olarak ortaya çıkan hayatsal ve maddi riskleri de konuya dahil eden, kent-orman arayüzlerindeki yangın, sel, erozyon gibi afetler, türlerin korunması ve güvenlik konularıyla ilgilenen çalışmalardır (Şekil 3.4).

Şekil 3.4 : Kentsel alanlar ve doğal yaşam alanlarının karşılaşması(Url-14).

Üçüncü tür kentsel arayüzler kenteki karşılaşma durumlarını sosyolojik boyutuyla ele alan sosyo-kültürel arayüzlerdir. Bunlar Keyder'in (2013) önemle üzerinde durduğu hibritleşen metropollerdeki farklı sosyal, kültürel, ekonomik sınıfların ve yerleşim alanlarının karşılaştığı kentsel arayüzlerdir (Şekil 3.5).

Şekil 3.5 : Küreselleşmenin etkisiyle oluşan çok katmanlı İstanbul (Keyder, 2013).

Özellikle metropollerde ortaya çıkan çok katmanlılık durumu farklı sosyo-ekonomik, kültürel veya etnik grubun bir arada yaşamasını gerektirir. Bu gruplar arası sosyal çatışmayı önlemek için gerekli tampon mekanizma sosyo-kültürel arayüzler ile gerçekleştirilir (Baycan, 2011). Alexander'a (1977), göre pek çok insan büyük kentlerden etkilenir ve orada yaşamak ister ancak kentler yayıldıkça yalnızca belli ekonomik seviyedeki kentliler kent merkezine yakın yaşayabilmektedir.

Özellikle günümüzde küreselleşen dünya ve artan göç, sosyo-kültürel arayüzlerin önemini arttırmaktadır. Fotoğraf sanatçısı Johnny Miller kentlerdeki sosyal farklılığı ve ekonomik adaletsizliği göstermek için 'Unequal Scenes' adlı bir proje gerçekleştirmiştir (Url-15). Miller, kentlerde sosyo-kültürel çatışma alanlarını kuşbakışı fotoğraflayarak gelir dağılımındaki adaletsizliğe kentsel ölçekte dikkat çekmektedir (Şekil 3.6). Miller'ın kuşbakışı fotoğrafları, kentsel ölçekte sosyo-kültürel arayüzlerin gerekliliği konusunda fikir verir.

Dördüncü ve son olarak ele alınan kentsel arayüzler, bu tezin de çalışma alanına giren fiziksel-uzamsal kentsel arayüzlerdir. Bazı çalışmalarda fiziksel-uzamsal kentsel arayüzler de kendi içinde gruplara ayrılmaktadır. Kentsel hayatta karşımıza çıkabileceği ve deneyimlenebileceği durumlar göz önüne alınarak; pasajlar, geçitler,

yaya bağlantıları, binalar arasında sıkışmış mekanlar (urban interstices), ulaşım alakalı olarak iskeleler ve istasyonlar gibi alt başlıklar özelinde de bu arayüzler ele alınabilir.

Şekil 3.6 : Sosyo-kültürel ve ekonomik farklılıkların karşılaşması;a)Durban City, Güney Afrika b)Cape Town, Güney Afrika c)Nairobi, Kenya d) Mexico City, Meksika (Url-15).

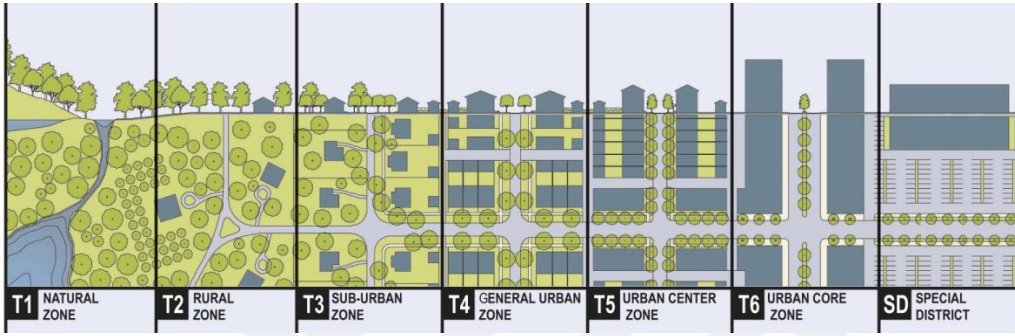
3.1.2 Çalışıldığı ölçeğe göre kentsel arayüzler

Kent yaşantısının ve formunun çeşitliliği ve kentin barındırdığı fiziksel ve sosyal ilişki ağlarının karmaşıklığı, pek çok farklı ölçekte kentsel arayüzle karşılaşmamızı sağlar. Kentsel arayüzler ölçeklerine göre iki genel başlıkta ele alınmaktadır; bunlar makro ölçekte ve mikro ölçekte kentsel arayüzlerdir (Shu, 2000; Yıldız & Aytuğ, 2016). Bazı çalışmalarda ‘kentsel arayüz’ adlandırması yalnızca kentsel ölçekteki makro arayüzler için kullanılmaktadır. Ancak bütüncül bir yaklaşım için, kentsel mekanın mikro ölçekte önemli bir unsuru ve ayrılmaz parçası olan sokak arayüzleri de kentsel arayüz sınıflandırılmasına dahil edilmelidir.

3.1.2.1 Makro ölçekte kentsel arayüzler

Kentlerin merkezinden yayılma gösterdikleri çepere doğru kentsel doku karakteri değişmektedir (Duany & Plater-Zyberk, 2003). Bu farklı kentsel doku karakterleri arasındaki geçiş bölgeleri olan tampon bölgeler, makro ölçekte arayüzlerdir. Makro ölçek; özellikle önceki bölümde de söz edilen kentsel-kırsal-doğal yaşam

arayüzlerini kapsamaktadır. Kentsel-kırsal arayüzler dışında, tarihi kent merkezleri, şehir merkezleri, yeni gelişmekte olan kentsel alanlar ve farklı işlevlerde kentsel bölgeler arasındaki arayüzler de makro ölçekte çalışılır (Şekil 3.7). Bu ölçekte arayüzler çalışılırken kentler; arazi kullanımına göre alt bölgelere ayrılabilir. Bunlar; konut bölgeleri, ticaret bölgesi, sanayi bölgeleri, tarihi bölgeler ve yeni yapılaşma alanlarıdır (Yıldız & Aytuğ, 2016). Bu arayüzler, çalışma alanının büyüklüğü nedeniyle şehir bölge planlama, kentsel tasarım ve toplum bilimlerinin ortak çalışma alanıdır.

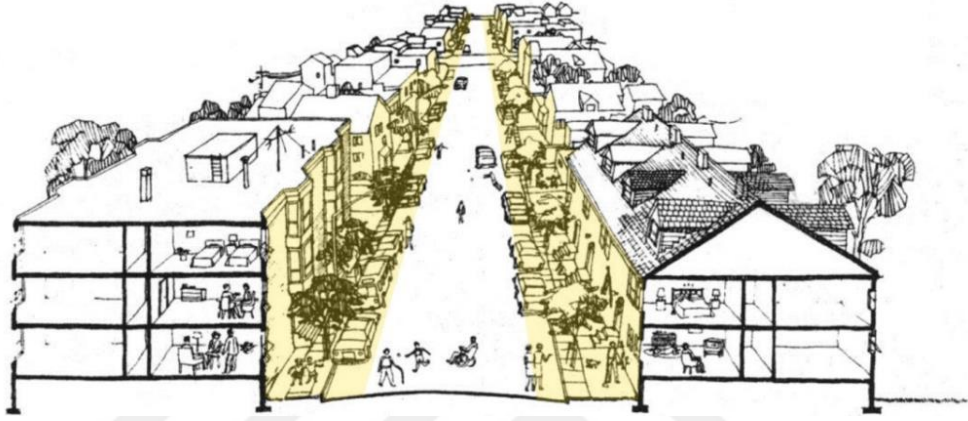
Şekil 3.7 : Makro ölçekte kentsel arayüzlerin oluşabileceği geçiş alanları(Duany & Plater-Zyberk, 2003).

3.1.2.2 Mikro ölçekte kentsel arayüzler/sokak arayüzleri

Binaların oluşturduğu sınır ile, bu sınırın tanımladığı kentsel mekan arasında oluşan arayüzler mikro ölçekte kentsel arayüzlerdir (Şekil 3.8). Bu çalışmada sokak arayüzü olarak bahsedilen mikro ölçekteki arayüzler, bina ve sokak arasındaki ilişkilerin sağlanması için üzerinde durulması gereken bir konudur (Lopez Van & Nes, 2007). Sokak arayüzleri yalnızca düzlemsel olmakla kalmayıp bina sınırı ile çevresi arasında etkileşimin olduğu bir alanı kapsar. Bu sebeple sokak arayüzleri hacimsel/mekansal nitelik de taşırlar (Yıldız & Aytuğ, 2016). Sosyolojik boyutları olmasına karşın bu arayüzlerin sosyo-kültürel arayüzlerden farkı ölçeğinin daha küçük olmasıdır. Sosyo kültürel arayüzler daha geniş ölçekte ele alınan, politika, siyaset bilimleri ve ekonomik unsurların da dahil edildiği çalışma alanlarıdır.

Sokak ölçeğinde kentsel arayüzler farklı fiziksel biçimlenişleriyle binadaki özel yaşamı, dışarıdaki kamusal yaşamdan ayırırken aynı zamanda mekansal, görsel ve işlevsel olarak birbirine bağlarlar (Yıldız,1996). Bu sebeple bu arayüzlerin hem ayırıcı hem bağlayıcı hacimsel sınırlar olduğu söylenebilir. Mikro ölçekte arayüzler ile kent güvenliğinin sağlanması üzerine çalışmalar da bulunmaktadır (Shu, 2000).

Sokak arayüzleri farklı yapı ve arazi kullanımları ile tasarlanabilir ve bu arayüzler sokak, cadde, bulvar, meydan gibi farklı ölçeklerde kentsel mekanla ilişki kurabilirler. Sokak arayüzlerinin mekansal nitelikleri kentlilerin algılarına hitap ederek onları arayüze çeker ve sosyalleşmeye olanak sağlar (Carmona, vd. 2003; Rapoport, 1991, 2005). Sokak arayüzleri, toplumsallığın ilk adımı olan yüz yüze sosyal etkileşimin gerçekleştiği yerler olduğundan bu ölçekte sosyal hayat konusu önemlidir (Goffman, 1963).

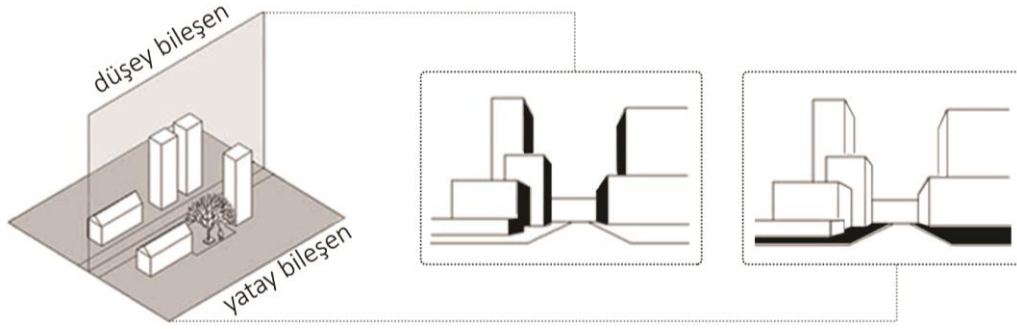
Şekil 3.8 : Binaların sınır hattı ve kent arasındaki mikro ölçekte kentsel arayüzler / sokak Arayüzleri (Trancik, 1986).

Kentsel algıdan sosyalleşmeye giden süreç, sokak arayüz hacminde başlamaktadır. Bu sebeple kent yaşantısından ayrı düşünülemeyecek olan sokak arayüzleri kent algısı aracılığıyla sosyalleşmeyi arttıracak potansiyeli barındırır.

Üçüncül bir mekansal gerçeklik ve hacim olarak ele alınan sokak arayüzü fiziksel olarak yatay ve dikey düzlemlere sahiptir (Alkan Bala & Üstüntaş, 2014). Bu düzlemlerin tanımladığı arayüz mekanında, arayüzün mekansal nitelikleri, daha sonra detaylıca ele alınacak olan geçirgenlik, çeşitlilik ve hacimsel etki'dir.

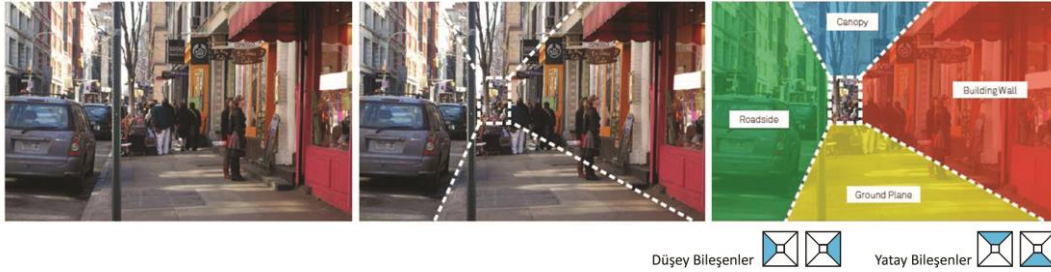
3.2 Sokak Arayüzlerinin Fiziksel/Uzamsal Bileşenleri

Sokak arayüzün fiziksel bileşenleri yatay ve dikey bileşenler olarak ele alınmaktadır (Şekil 3.9). Yatay bileşenler, kentsel arayüzlerin etkileşim içinde olduğu ve aynı zamanda sınırladığı kentsel mekan ya da binalar arasında kalan hacimlerin yatay yüzeyleridir. Dikey bileşenler ise genellikle yapı cephelerinin bulunduğu, kentsel arayüzün sınır bölgesi olan dikey yüzeylerdir (Özyörük, 1995; Köknar, 2001).

Şekil 3.9 : Sokak Arayüzlerinin Fiziksel Bileşenleri(Alkan Bala & Üstüntaş, 2014)'dan uyarlanmıştır.

New York belediyesi için hazırlanmış olan kentsel tasarım rehberinde, kentsel arayüzün sınırı boyunca yayaların aktif olarak buldukları alan kaldırım odası olarak adlandırılmıştır (NYC, 2013). Bu çalışma kentsel arayüzün yatay ve düşey bileşenlerini birbirleriyle ilişkili olarak ele almaktadır (Şekil 3.10). Yatay ve düşey bileşenlerin biraraya gelerek oluşturduğu hacmin sokak arayüzünü oluşturduğu ve içinde yaşantıyı barındırdığı 'kaldırım odası'nda görülmektedir. Kaldırım odası kavramı kentlilerin görsel algısı ve bakış açısı üzerinden oluşturulmuştur. New York şehri için hazırlanan bu çalışmada kent kullanıcısı olan yayalar baz alınmış ve kentlinin deneyimi, arayüzün fiziksel bileşenleri ile ilişkilendirilmiştir.

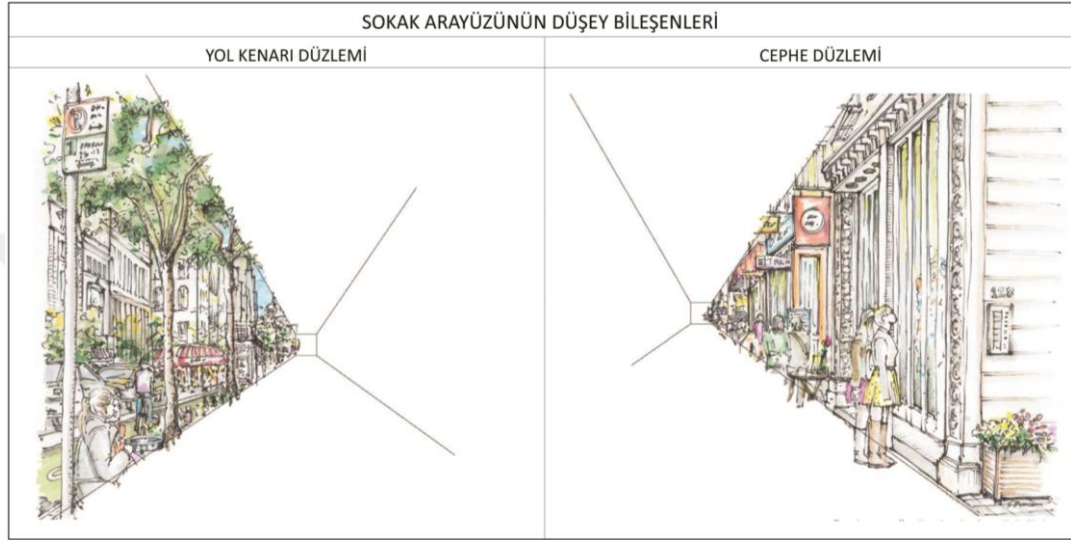
Şekil 3.10 : Sokak arayüzündeki yatay ve düşey düzlemlerin birlikte ele alındığı kaldırım odası kavramı (NYC, 2013).

3.2.1 Sokak arayüzlerinde düşey bileşenler

Sokak arayüzündeki düşey bileşenler arayüzün sınır bölgesini oluşturarak kamusal ve özel alan arasındaki ilişkiyi ve etkileşimi tanımlar (Gehl, 1987). Bazı çalışmalarda kentsel arayüzün düşey bileşeni yapı cepheleri olarak tanımlanmış olsa da, gerçekte iki boyutlu olarak ele alınan cephelerden farklı olarak düşey bileşen, içinde hareket ve geçiş barındıran üç boyutlu düzenlemelerin de olduğu, doluluk-boşluk, kapalılık etkisi ve yönelim gibi etkileri sağlayan tüm düşey elemanlardır. Kaldırım odasında da görüldüğü gibi sokak arayüzünde düşey sınırlar yalnızca yapı cepheleri değil aynı

zamanda kot farkları, kapalılık etkisi sağlayan peyzaj elemanları, kent mobilyası ya da park etmiş araçlar olabilirler.

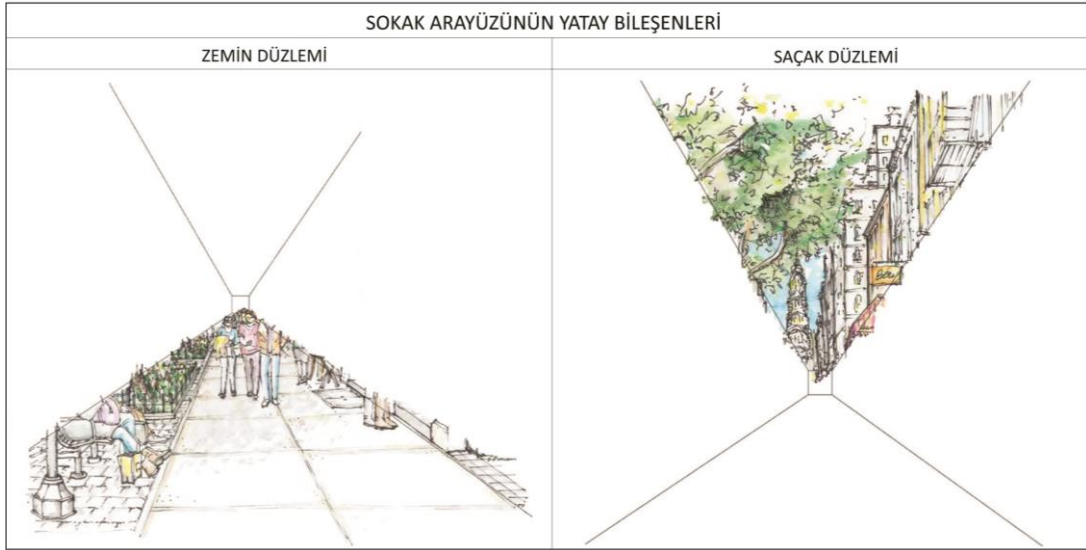
Yapı çevre ilişkisini görsel ve işlevsel olarak destekleyen düşey yüzeyler daha fazla işlev ve aktivite barındırarak daha çok kullanıcı çeker. Kentliler bu etkileşim mekanları önünde yavaşlar, durur, birbirleriyle konuşur ya da arayüz mekanına bakarlar (Şekil 3.11).

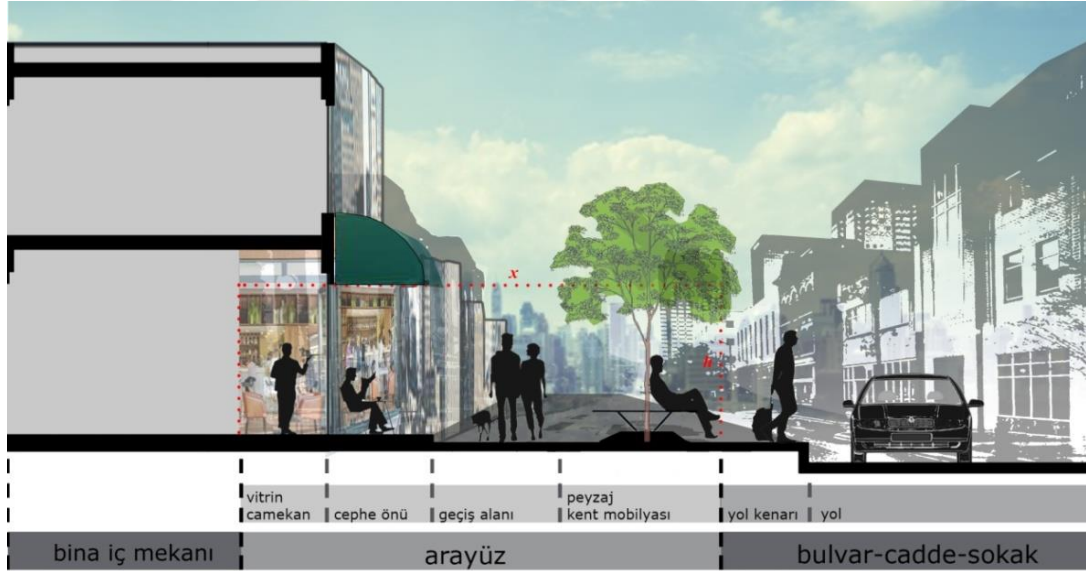
Şekil 3.11 : Sokak arayüzlerinde düşey bileşenler (NYC, 2013).

3.2.2 Sokak arayüzlerinde yatay bileşenler

Kentsel açık alanda, bina çevre arayüzü ile ilişkili olan ve arayüz ölçeğinde yatayda devam eden elemanlar yatay bileşenler olarak ele alınır (Şekil 3.12). Sokak arayüzünün yatay bileşenleri, zemin düzlemi ve saçak düzlemidir. Zemin düzlemi, sokak arayüzlerinde özellikle giriş katların çevreyle etkileşim kurduğu bölgedir. Zemin düzleminde, kent mobilyaları, peyzaj ve su öğeleri, saçak düzleminde ise yatayda ilerleyen üst örtüler veya kapatıcılık etkisi olan yatay peyzaj elemanları bulunabilir. Binaların giriş katlarındaki işlevlerin kentsel alana doğru uzaması için zemin düzleminde yeterli alan tanımlanmış olmalıdır. İşlevlerin taşması durumunda yaya geçişleri ve kamusal kullanım zarar görmemelidir (Yıldız & Aytuğ, 2016). Bu sebeple zemin düzlemi; cephe önü, yaya geçiş bandı ve peyzaj donatı bandı gibi alt bölümlere ayrılmıştır (Designing Walkable Urban Throughfaces, 2010) (Şekil 3.13). Zemin düzlemi tasarlanırken sokağın ve bölgenin yoğunluğu ve kullanım şekli (konut, ticaret vb.) gözönüne alınmalıdır.

Şekil 3.12 : Sokak arayüzlerinde yatay bileşenler (NYC, 2013).

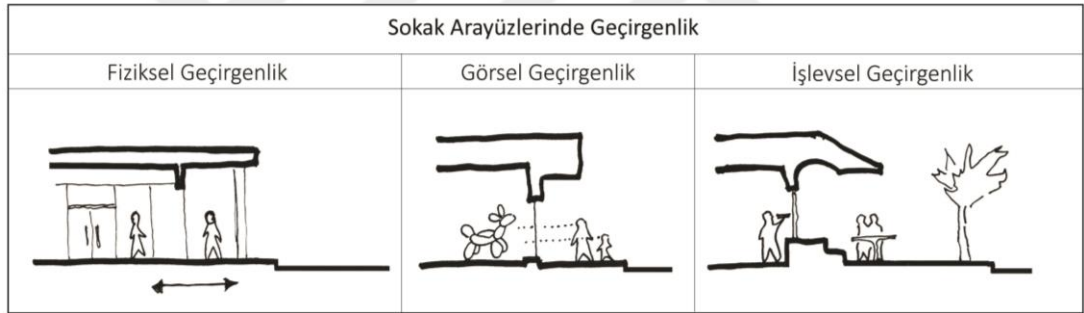

Şekil 3.13 : Sokak arayüzünde zemin düzleminin bölümleri (yazar tarafından hazırlanmıştır).

4. SOKAK ARAYÜZLERİNDE MEKANSAL NİTELİKLER

4.1. Geçirgenlik

Sokak arayüzleri bina ile kentsel mekan arasında bağlayıcı özellik gösterirler. Bu arayüzlerde bağlayıcılık mekansal bağlar, görsel bağlar ve işlevsel bağlar olarak karşımıza çıkar (Özsel, 2009). Bu bağların oluşmasını sağlayan mekansal nitelikler fiziksel geçirgenlik, görsel geçirgenlik ve işlevsel geçirgenliktir (Şekil 4.1). İç/dış ya da kamusal/özel alan arasındaki yaşamın birbirine akmasını ve bağlanmasını sağlayan geçirgenlik, yaya güvenliği ve konforu açısından önemli bir tasarım ilkesidir.

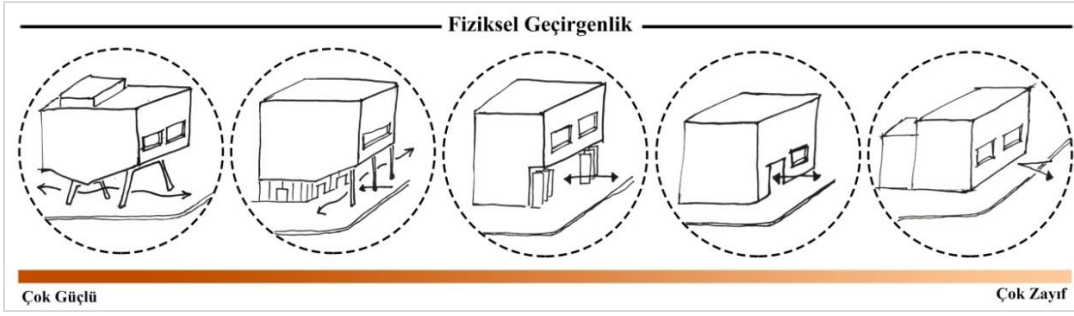

Şekil 4.1 : Sokak arayüzünde geçirgenlik özelliği (yazar tarafından hazırlanmıştır).

4.1.1 Fiziksel geçirgenlik

Fiziksel geçirgenlik iç mekan/özel alan ve dış mekan/kamusal alan arasındaki mekansal bağlantıyı sağlayan unsurdur. Kentsel arayüz yalnızca doluluklardan değil boşluklardan da oluşur. Geçişler, arkadlar, pasajlar, giriş ve çıkışlar gibi boşluklar ile fiziksel geçirgenlik sağlanır (Şekil 4.2). Fiziksel geçirgenlik kullanıcıları yönlendirir, kentsel arayüz sınırında bağlantılar oluşturur, özel ve kamusal alanı kontrollü olarak bağlar. Bu nedenle fiziksel geçirgenlik arayüz sınırını erişilebilir ya da erişilemez olarak tanımlanmaktadır (Dovey & Wood, 2015).

Fiziksel geçirgenlik binaların çevresinde yaya akışını sağlar ve böylece arayüz boyunca artan hareket ve aktivite kamusal alanı canlandırır, daha çok insanı arayüzü kullanmaya teşvik eder (Bentley ve diğ., 1993) (Şekil 4.3).

Şekil 4.2 : Sokak arayüzünde fiziksel geçirgenlik (yazar tarafından hazırlanmıştır).

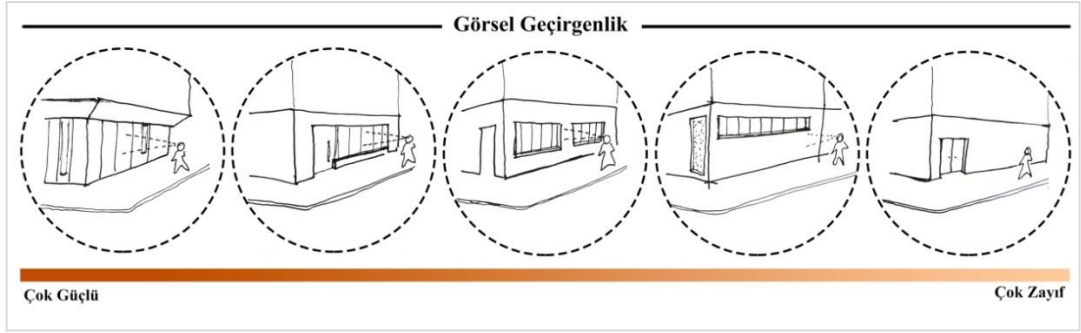

Şekil 4.3 : Sokak arayüzünde fiziksel geçirgenliğe Nişantaşı'ndan örnekler.

4.1.2 Görsel geçirgenlik

Kentsel arayüzlerde iç mekan/özel ve dış mekan/kamusal arasında görsel bir bağlantı oluşmasını sağlayan görsel geçirgenliktir. Görsel geçirgenlik özel alandan kamusal alanın, kamusal alandan ise özel alanın görülüp görülememesi durumudur. Özel ve kamusal alan arasındaki görsel ilişkinin derecesini görsel geçirgenliği sağlayan saydam yüzeylerin boyutları ve saydamlık dereceleri belirler (Şekil 4.4). Örneğin kamusal/özel alan arasındaki ayrımı korumak için en özel iç mekanların görsel geçirgenlikten uzakta tutulması ya da görsel geçirgenliğin kontrollü olması gerekmektedir (Bentley ve diğ., 1993).

Görsel geçirgenlik direk olarak görme duyusuna etki eder. Arayüzün geçirgen olup olmama durumu görsel algıyı etkiler. Bakma eylemi, kentlileri arayüze çeker bu da arayüzün kullanımını, sosyalleşmeyi ve güvenliğini sağlar (Jacobs, 1961). Yalnızca sosyal etkileşim değil, ticari etkileşim de görsel geçirgenlik aracılığıyla olur. Örneğin saydam mağaza vitrinleri veya galeri cepheleri yayaların geçici olarak duraksamasını sağladıkları gibi onları mekana davet edip fiziksel geçirgenliğe ve işlevselliğe de katkıda bulunur (Şekil 4.5). Bu sebeplerle görsel geçirgenlik, kentsel arayüzlerde sosyal ve ticari etkileşimin kurulabilmesi için önemlidir (Dovey & Wood, 2015).

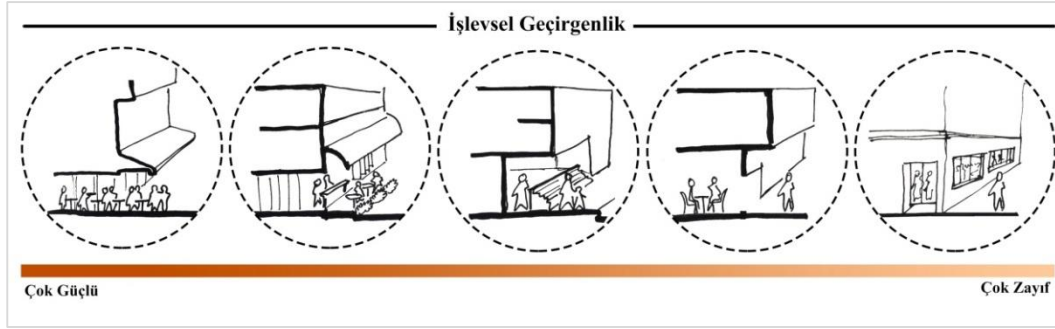
Şekil 4.4 : Sokak arayüzünde görsel geçirgenlik (yazar tarafından hazırlanmıştır).

Şekil 4.5 : Nişantaşı'nda görsel geçirgenlik örnekleri.

4.1.3 İşlevsel geçirgenlik

Sokak arayüzleri fiziksel ve görsel bağlar oluşturduğu gibi işlevsel bağlar da oluştururlar. Bu arayüzlerde yaya mekanındaki hareketin ve aktivitenin iç mekana girmesi ya da iç mekandaki kullanımın dışarı taşması işlevsel geçirgenliktir (Şekil 4.6). İşlevsel geçirgenlik iç ve dış mekan arasında süreklilik sağlar ve mekanları kullanım ve aktivite açısından bütünleştirir. İşlevin kentsel mekana taşması, yaya hareketlerini ve kamusal kullanımları sınırlamadan gerçekleşmelidir (NYC, 2013). Sokak arayüzünde işlevin geçirgenliği, özel ve kamusal arasında bir geçiş amaçlamaktadır (Bentley vd., 1985; Gehl, 2011). Söz konusu yarı kamusal kullanım, kentin canlılığını ve sosyalliğini sağlamak için önemlidir (Şekil 4.7).

Şekil 4.6 : Sokak arayüzünde işlevsel geçirgenlik (yazar tarafından hazırlanmıştır).

Şekil 4.7 : Nişantaşı'nda işlevsel geçirgenlik ve sosyal etkileşim örnekleri.

4.2 Çeşitlilik

Çeşitlilik arayüzlerde kullanıcı algısında önemli etkisi olan ve sosyalliğe katkı sağlayan özelliklerden biridir (J. Jacobs, 1961). Kentsel aktivitelerin gerçekleştiği bir mekanda isteğe bağlı aktiviteler ve sosyal aktivitelerin de oluşabilmesi için mekansal düzenlemenin çeşitliliğe sahip olması gereklidir (Gehl, 2010). Çeşitlilik ilkesi iki farklı şekilde ele alınabilir. Bunlar görsel ve işlevsel çeşitliliktir. Özellikle görsel

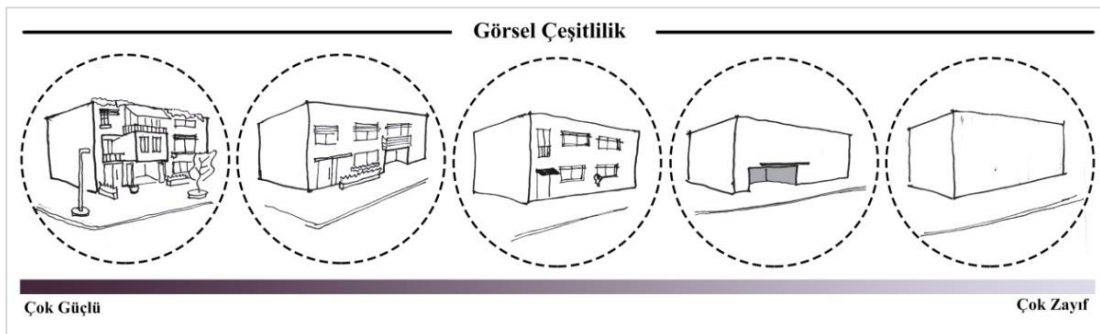
çeşitlilik kentlilerin görsel algısında yer edindiği için önemlidir ancak sosyallığın sağlanması mekandaki kullanımın devamlılığını gerektirir. Örneğin, İstanbul Harbiye'deki askeri okulun tarihi cephesinin görsel çeşitliliği eski fotoğrafında görülmektedir (Şekil 4.8). Söz konusu yapının müzeye dönüştürülmesi sürecinde Mimar Nezih Eldem'in perspektifi, mekanda sosyalleşmenin amaçlandığını ve bunun görsel geçirgenlikle ve yaşantının kendisiyle desteklendiğini göstermektedir. Ancak uygulama sonrası kullanım sürecinde yapı, çevreyle etkileşime girmeyen arayüzleşmemiş bir kayıp mekana dönüşmüştür (Şekil 4.8). Bir ara(da) mekânın arayüzleşmesi, mekânın kullanılmasına ve yaşantı barındırmasına bağlıdır.

Şekil 4.8 : Çeşitliliğin ve geçirgenliğin olmadığı arayüzleşmemiş mekan (Url-16, Url-17, Url-18).

4.2.1 Görsel çeşitlilik

Fiziksel çeşitlilik olarak da söz edilen görsel çeşitlilik arayüz mekanında mimari elemanlar ve detayların farklılığı ile sağlanır (Şekil 4.9). Farklı yüzeysel ve kütsel biçimlenmelerin oluşturduğu görsel çeşitlilik, kentlilerin görsel algısına hitap eder ve onları mekana çeker (Carmona vd., 2003; Gül, 1989; Özsel, 2009). Görsel çeşitlilik arayüz mekanının kendine has karakterini güçlendirir ve mekânın kullanıcılar için 'yer'e dönüşmesine yardımcı olur (Lynch, 1960; Norberg-Schulz, 1979).

Şekil 4.9 : Sokak arayüzünde fiziksel/görsel çeşitlilik (yazar tarafından hazırlanmıştır).

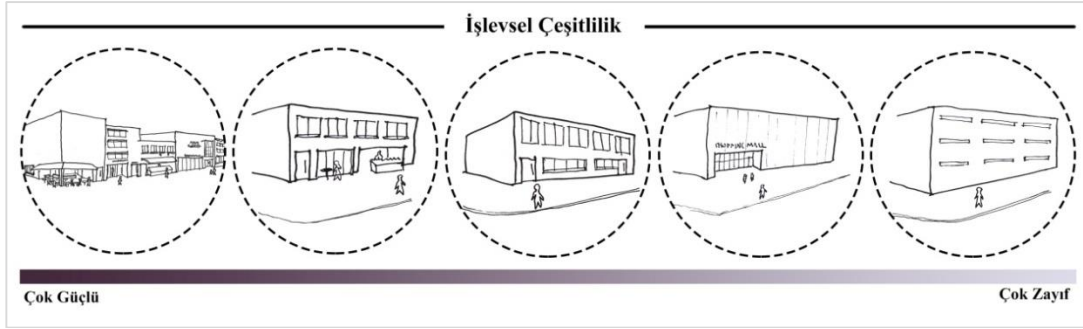
Arayüzde görsel çeşitlilik, kentlilerin mekansal deneyimlerini zenginleştirir (Şekil 4.10). Daha canlı ve hareketli mekansal düzenlemeler kentlileri kendine çekerek mekandaki sosyalleşmeyi artırır (Jacobs, 1961). Sürekli tekrar eden monoton elemanlardan oluşan kentsel mekanlar ve yapılar insanların uzun süre vakit geçirmek isteyeceği mekansal deneyimi oluşturamaz (Gehl, 2006).

Şekil 4.10 : Nişantaşı'ndan görsel çeşitliliğe sahip sokak arayüzleri.

4.2.2 İşlevsel çeşitlilik

Farklı kullanım alanları ve işlevlerin birarada bulunması işlevsel çeşitlilik sağlar (Şekil 4.11). Gehl'in (1987) önemle üzerinde durduğu kentsel alanda isteğe bağlı aktivitelerin ve sosyal aktivitelerin artması için işlevsel çeşitlilik gerekmektedir. Jacobs (1961), kentteki sosyalliğin ve özellikle kent güvenliliğinin sağlanması için kullanım çeşitliliğinin önemini vurgulamıştır. Farklı hareket türleri, kullanıcı kesimleri ve aktivitelerin sokak ölçeğinde biraraya gelerek işlevsel çeşitlilik oluşturması beraberinde sosyal çeşitliliği de sağlar (J. Jacobs, 1961). Sokak arayüzleri farklı işlevleri destekleyerek, hayat dolu ve insanlar arası etkileşimi güçlendiren mekanlar oluşturur (Yıldız & Aytuğ, 2016).

Şekil 4.11 : Sokak arayüzünde işlevsel çeşitlilik (yazar tarafından hazırlanmıştır).

4.3 Hacimsel Etki

İnsanın fizyolojik gereksinimleri kadar psikolojik gereksinimleri de yaşamsal önemdedir (Maslow, 1954). Bu psikolojik gereksinimlerin kentsel mekanda da karşılanması aidiyet hissinin ve toplumsal yaşamın oluşması için gereklidir. İnsanlar kentsel alanda ait hissedebilecekleri tanımlı mekanlara ihtiyaç duyarlar (Alexander, 1977). Sokak arayüzleri mekanı insan ölçeğine getiren düzenlemelerle kentlilerin etkileşim alanını tanımlarlar. Bir mekanın büyüklüğü insan ölçeğinin ve algısının çok üzerindeyse boşluk korkusu, çok dar ve sıkışık ise darlık korkusu veya kloströfobik etki oluşabilmektedir (Yıldız, 1996).

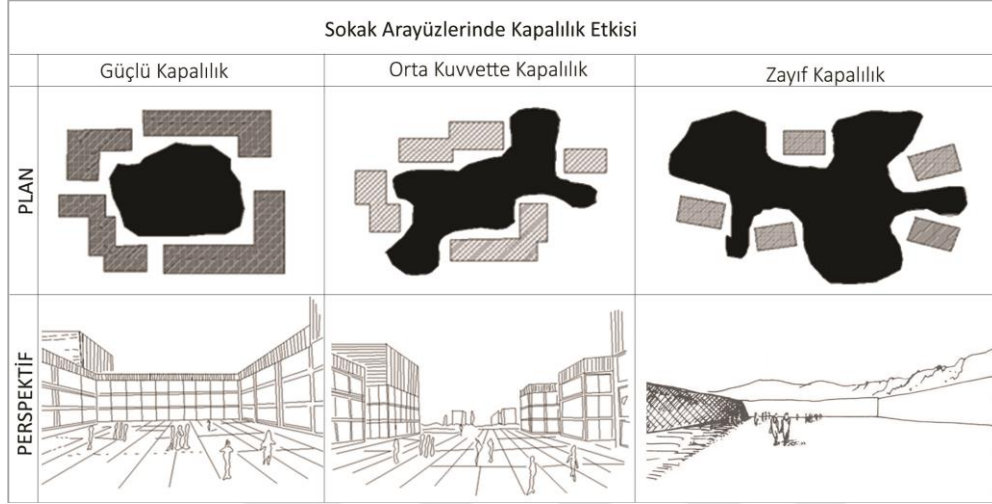
Mekan ve kentli arasında etkileşim sağlayan arayüzleri tasarlarlarken, bu mekanları insan ölçeğine getirmek ve kentlilerin algıları ve psikolojilerini düşünmek gerekir. Kuban (1992), mimarlık eyleminin ilk basamağını, insanın kendini güvende hissedeceği sınırlı hacmin yaratılması olarak tanımlar. Arayüzler kentlilerin deneyimini ve konforunu geliştirdikçe, sosyal etkileşime olanak sağlar.

4.3.1 Kapalılık/kuşatılmışlık hissi ile hacimsel etki oluşumu

Mekansal etkiyi oluşturan kapalılık sınırlayıcılar ile tanımlanır. Sitte (1889) mekansal kapalılığı kentsel alanın en önemli unsurlarından biri olarak tanımlamıştır. Kentsel alanda kullanım sürekliliği ve yaşantının olması, sınırlarla sağlanan mekansal kapalılığı gerektirir (Köknar, 2001; Özcan, 1998). Bu mekansal kapalılık, kuşatılmışlık hissi oluşturarak kentlilerin güvende hissetmesini sağlar (E. Erdönmez & Çelik, 2016). Spreiregen (1965), kuşatılmışlık hissini kentlinin görüş mesafesi ile, görme alanındaki bina yükseklikleri arasındaki bir ilişki olarak açıklamaktadır.

Sokak arayüzlerinde yatay ve düşey bileşenlerdeki elamanlar sınırlayıcılık görevi üstlenerek kapalılık etkisini oluşturur (Şekil 4.12). Yer, gökyüzü, ağaçlar ve diğer

peyzaj elemanları, duvarlar, cepheler ve tüm bunların kombinasyonları sınırlayıcı görev üstlenebilirler (Erdönmez, Çelik 2016). Kuşatılmışlık hissi sokak arayüzünün düşey bileşenlerinin yüksekliği ile arayüzün yatay genişliği arasındaki oransal ilişkidir (Ashihara, 1983). Ashihara (1983), yatay yüzey genişliği ve düşey yüzey yüksekliği eşit olduğunda kapalılık etkisinin tam olduğunu söyler.

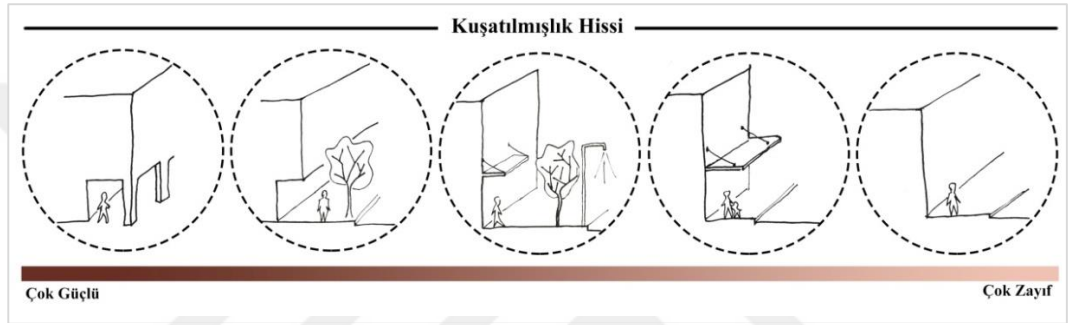
Şekil 4.12 : Kentsel alanda güçlü ve zayıf kuşatılmışlık hissi,(Bala ve Üstüntaş, 2014) ve (Krier, 1979)'dan uyarlanmıştır.

Kapalılık etkisinin çok zayıf olduğu durumlarda ise daha önce söz edildiği gibi kayıp mekan hissi oluşur ve kentliler bu mekanlarda zorunlu aktiviteler ve geçip gitme eylemleri dışında vakit geçirmek istemezler (Gehl, 2010; Trancik, 1986). Kayıp mekanlar, yeterli kuşatılmışlık hissi sağlamadıkları için güvensizlik duygusu oluştururlar (Alexander, vd., 1977). Aidiyet duygusu ve mekansal tanımlamanın yanısıra mekanı insan ölçeğine getiren saçak vb. elemanlarla arayüzlerde giriş ya da nişler de tanımlanabilir (Şekil 4.13).

Şekil 4.13 : Arayüzlerde mekanı insan ölçeğine getiren saçaklar.

İnsan ölçeğinde kapalılık etkisi sağlamak için bina saçakları ya da peyzaj elemanları da kullanılabilir (Şekil 4.14). Kapalılık etkisi yeterli olmayan mekanlar farklı iklim koşullarında gerekli korunmayı sağlayamaz. Kapalılığın fazla olması ise mekanın yeterli ışık veya hava almasını engelleyerek kentlilerin fiziksel konforunu olumsuz etkileyebilir (Carmona vd., 2003; Lillebye, 2001). Buna ek olarak, kapalılık etkisi arttıkça kentlilerin yapıların üst katlarını algılaması zorlaşır. Kapalılığın çok güçlü olması kentliler üzerinde klostrofobik etki de oluşturabilir (Jacobs, 1993; Özsel, 2009). Bu sebeplerden dolayı Ashihara (1983), kapalılık etkisinin optimum olmasını sağlayacak bazı oranlar geliştirmiştir.

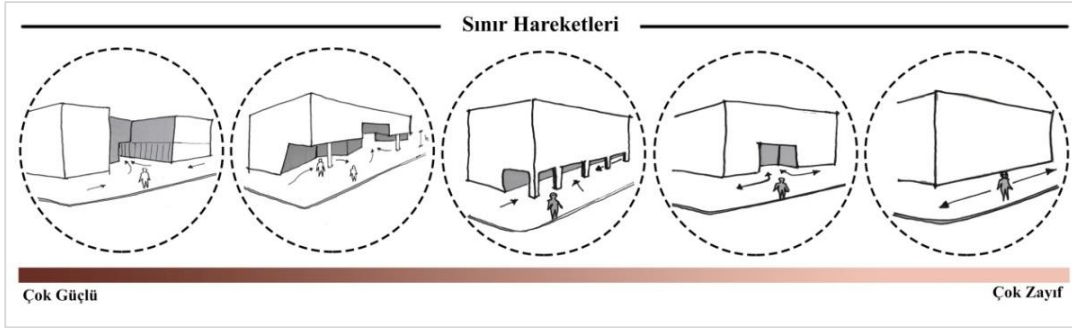

Şekil 4.14 : Sokak arayüzünde, mekanı insan ölçeğine getiren elemanlarla sağlanan kuşatılmışlık hissi (yazar tarafından hazırlanmıştır).

Ashihara'ya (1983) göre sokak arayüzünün düşey bileşenlerinin yüksekliğinin yatay bileşen genişliğine oranı arttıkça kapalılık etkisi artar. Yüksekliğin genişliğe oranı azaldıkça ise kapalılık etkisi zayıflar. Yatay genişlik / düşey yükseklik oranı 3'ten fazla olduğunda karşılıklı etkileşim yok olmaya başlar ve kayıp mekan oluşur. Bu oran 1'in altına indikçe ise mekan klostrofobik bir hale gelir (A. B. Jacobs, 1993; Özsel, 2009).

4.3.2 Arayüzün sınır hareketleri ile hacimsel etki oluşumu

Sürekli ve düz sınır, bir kentsel arayüzün kamusal alanla özel alan arasında geçişleri doğrudan sağladığı durumdur. Geri çekilmiş sınır binaların arayüz mekanını oluştururken geri çekilerek yarı özel/yarı kamusal bir geçiş/tampon/ara bölge oluşturması ile sağlanır (Şekil 4.15). Binaların sınır yüzeyleri olarak arayüzlerin bulvar, cadde, sokak gibi doğrusal yönelim sağlayan mekanlarda süreklilik göstermesi genel olarak doğru kabul edilir (Yıldız & Aytuğ, 2016). Farklı amaç ve işlevler için, karşılaşma noktaları ve kentsel nişler yaratmak için arayüzlerde geri çekilmeler, teraslanmalar, arkadlar tasarlanabilir (Şekil 4.16).

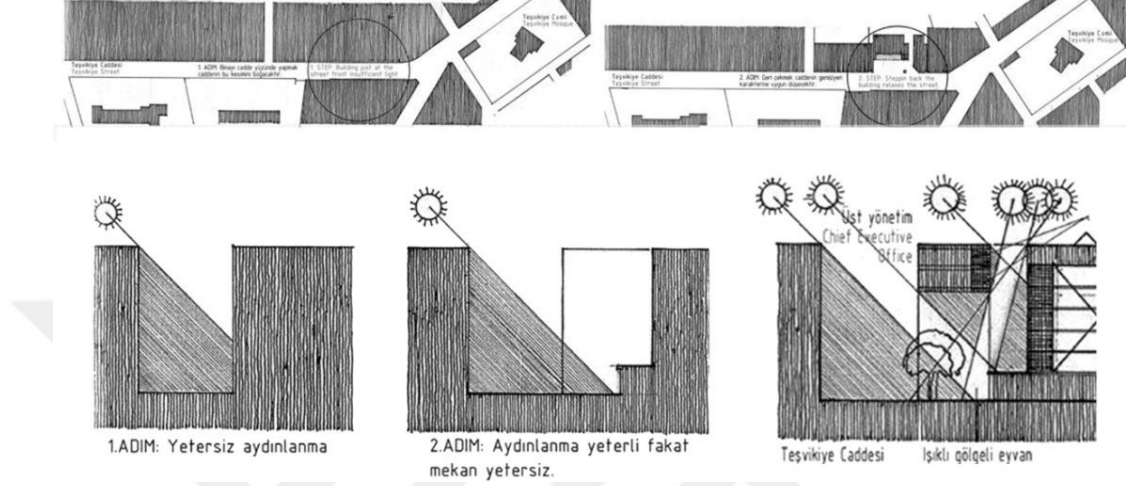

Şekil 4.15 : Sokak arayüzünde sınır hareketleri (yazar tarafından hazırlanmıştır).

Şekil 4.16 : Nişantaşı'ndan örneklerle arayüz sınırında geri çekilme hareketi.

Örneğin sosyal aktivitelere daha fazla imkan sağlayan tanımlı alanlar oluşturabilmek için ya da bina içindeki aktivitenin kamusal mekana doğru taşması amacıyla kentsel arayüzlerde geri çekilme oluşturulabilir (Şekil 4.17). Arayüz sınırının geri çekilme hareketi ile hacimsel etki oluşurken saçak vb. elemanlar olmaksızın da mekan insan ölçeğine getirilebilir.

Şekil 4.17 : Nişantaşı Reasürans Binası'nda sınırın geri çekilme hareketi (Url-1).

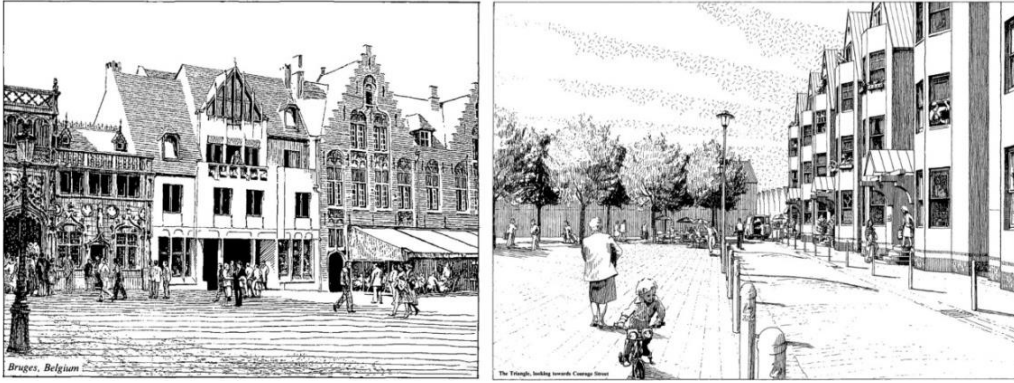

5. SOKAK ARAYÜZLERİNİN ALGISAL VE SOSYAL BOYUTU

Sokak arayüzleri, kentlerde sosyalliği ve günlük yaşamın canlılığını arttıracak gerekli dinamiklere sahip olan alanlardır. Jacobs'a göre sokak arayüzünde günlük yaşam, iyi bir kentleşmenin mikro ölçekteki üretici gücüdür (Crawford vd., 2008). Kentlilerin direk olarak görme duyusuna hitap eden zemin katlar ve ilk katları da içine alan sokak arayüzlerinde sağlanan sağlıklı kent yaşantısı dokusu, kent ekosistemi içinde tüm kente yayılma ve değiştirme gücüne sahiptir. Gehl'e (2010) göre bu değişimin en temel amaçları; kentlerin hayat dolu, güvenli, sürdürülebilir ve sağlıklı olmasıdır.

Sokak arayüzleri kentlilerin algısal-davranışsal ve sosyalleşme süreçleri üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Gehl, 1996; Nooraddin, 1998, 2002). Kentsel mekanlara yaşam kazandıran ve canlılık sağlayan en önemli unsur, mekanı kullanan insanlardır (Pardorokes, 1992). Sokak arayüzleri, kentli davranışlarına etki ederek kentteki sosyal hayatı teşvik ederler (Stevens, 2007). Benzer şekilde, arayüzleşmemiş bir ara-mekan kentli algısında yer etmeyerek kayıp mekana dönüşür, kullanılmayan bu mekanlar atıllaşır, sosyalliğini ve güvenliğini yitirir (Trancik, 1986). Sokak arayüzleri bir kentsel sistemde sosyal ve fiziksel ilişkiler ağındaki çatlakları onaran, bu bölgelerde yaşantıyı harekete geçiren ve kentlilerin algısında 'yer' edinen hacimlerdir. Schulz (1979), 'Genius Logi' adlı yapıtında mekanın 'yer'leşmesi üzerinde önemle durmuştur. Fiziksel mekan ancak içinde yaşantı barındırıyorsa 'yer'leşebilir. Mekanın içindeki hayat ve kullanımla oluşan eşsiz kimlik 'yerin ruhu' olarak adlandırılır (Norberg-Schulz, 1979). Bu sebeple farklı sosyal-kültürel dinamiklere ve morfolojiye sahip olan kentler eşsiz yapılarıyla birbirinden farklıdır (M. E. Erdönmez & Akı, 2005). Günümüzün büyük dünya kentlerinin giderek birbirine benzemesi ve yerel kimliğini kaybetmesi bu sebeple 'yersiz kentsel çevreler' olarak adlandırılmaktadır (Natrasony & Alexander, 2005). Söz konusu yersizleşme kentlerin insan ölçeğinden uzak ve kentin asıl kullanıcıları olan kentlilerin algısı düşünülmeden tasarlanmasından kaynaklanır. Kentsel çevre ve insanlar arasındaki ilişkinin güçlendirilmesinde insan ölçeğinde olan sokak arayüzleri önemli rol oynamaktadır.

Köknar (2001), kent ve insanlar arasındaki ilişki ve etkileşimi kent yaşantısının kendisi olarak tanımlamaktadır. Kent yaşantısının iyi olması sosyal çeşitliliğe, kentlilerin çalışma ve diğer sosyal faaliyetlerinin denge içinde olmasına bağlanmaktadır (Alexander, 1977). Aristoteles kentsel mekanı; tüm yönlerde bulunan ve farklı özellikleri olan pek çok girdinin oluşturduğu bir dinamik olarak tanımlamıştır (Demirkaya, 1999). Bir kenti bütüncül kılan içindeki tüm bu farklı dinamiklerin ilişkileri ve bu ilişkiler ağının kenti şekillendirmesidir. Sokak arayüzleri, kamusal ve özel dinamikler arasında oluşmuş ve kentlilerin algı sınırları içinde kalan mekanlardır. İnsan merkezli bir kentsel tasarım anlayışı ile sokak arayüzleri daha yaşanabilir, güvenli ve sağlıklı kentsel mekanlar oluşturmayı amaçlar (Şekil 5.1).

Şekil 5.1 : Kent hayatı ve sokak arayüzlerinde yoğunlaşan sosyallik(Bentley vd., 1985).

Yaşanabilir kentler için ise kentlilerin yürümeye, kent içinde duraksamaya ve vakit geçirmeye teşvik edilmesi gerekir. Kentlinin kentsel mekanda duraksaması ve aktivitelere katılması, Gehl'in (2010) söz ettiği insan ölçeği ve yönelimi baz alınarak sağlanabilir. Sokak ölçeğinde arayüzlerle ilgili çalışmalar kentli algısı, davranışları ve sosyal hayatının önemini vurgulamaktadır (Cullen, 1961; Gehl, 2010; Lynch, 1960; Whyte, 2001).

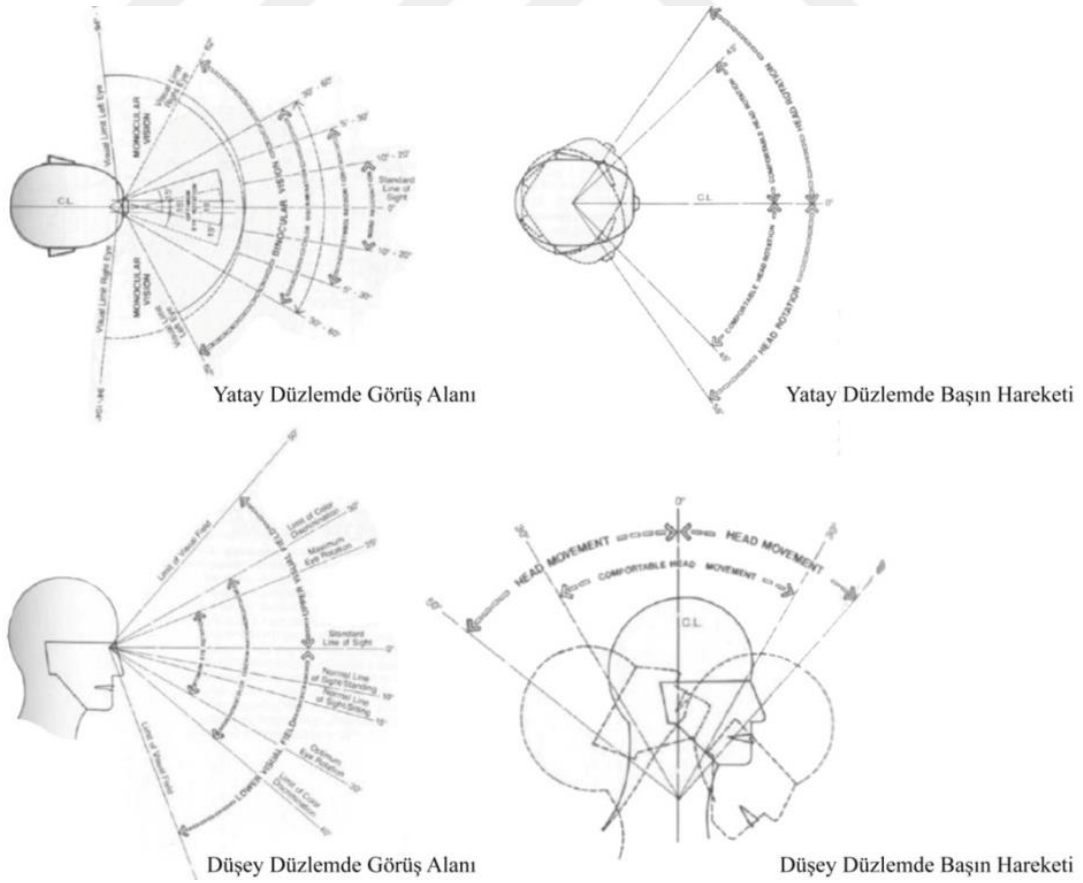
5.1 Göz Seviyesinde Kent Algısı

Gehl'in (2010) amaçladığı kentliler için kentsel tasarımda çıkış noktası insan algısı ve hareketliliğidir. Çünkü bir kenti kent yapan unsurlar olan aktivite, davranış ve iletişimi sağlayan kentteki insan hareketleri ve kent algısıdır. Kent algısı tüm duyarımızla ve özellikle de görme duyusu ile ilişkilidir. Bu sebeple Cullen (1961), kentleri insanın göz yüksekliğinden ele almaktadır. İnsan ve kent ilişkisi, kentlilerin

göz seviyesindeki algısı ile başlar. Kentsel mekanın kullanıcısı ve asıl sahibi olan kentlilerin kent ile olan ilişkisini Gehl şu şekilde tanımlar;

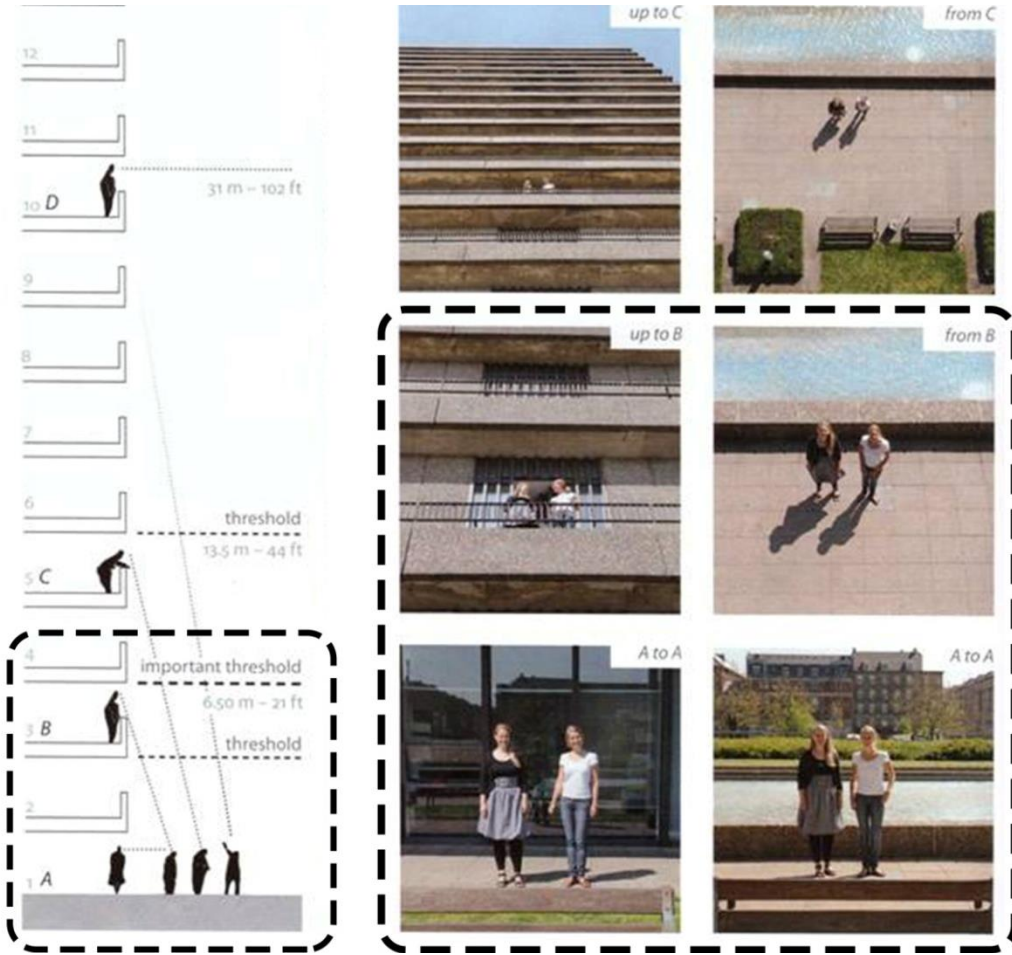
21. yüzyılın kentli yayaaları milyonlarca yıllık bir evrimsel sürecin sonucudur. Homo sapiens önünü gören, doğrusal bir şekilde yatayda hareket eden ve dik durabilen memelilerdir. Sokaklar, caddeler ve bulvarlar insanın lokomotor sistemi baz alındığından doğrusal hareket sırasında algılanacak şekilde tasarlanmıştır (Gehl, 2010).

Hall (1959, 1966), insan duyularının evrimi ve özellikleriyle ilgili çalışmalarında görme duyusunun, duyularımız içinde en gelişmiş ve baskın olanı olduğundan söz eder. Gözün fotoreseptör katmanında bulunan çomak ve koni hücreleri, hareketimize ve kent yaşantımıza yön verecek şekilde evrimleşmiştir. İnsan yatay düzlemlerde yürüme hızında ve doğrusal hareket edecek şekilde evrilirken görme duyusu ve çevre algısı da buna göre şekillenmiştir (Şekil 5.2). Duyularımız kentsel mekanda uzaklığa ve ölçüye bağlı olarak farklı bilgiler edinir ve bu süreç kentsel deneyimimizi etkiler. Çevremizi göz seviyesinde algılarız ve kentle olan ilişkimizin %80'i görme duyusu ile elde edilir (Berger, 1998).

Şekil 5.2 : Yatay ve düşey düzlemlerde görüş alanı ve insan başının hareketi (Panero & Zelnik, 1979).

Kenti yürüme ya da duraklama anında algılayışımız, görme duyumuzla yakından ilişkilidir. Kentlinin yürüme eylemi sırasında göz seviyesinin altında kalan 70-80 derecelik bir alan ve göz seviyesinin üzerindeki 50-55 derecelik bir alanla görme alanımız sınırlanır. Bu sebeple kent içi tüm eylemlerimiz sırasında görme algımız aracılığıyla direk ilişki içinde olduğumuz alan, zemin düzlemi ve yapıların ilk 2-3 katını da barındıran bir hacimdir. Kentli algısının birincil dereceden ilişkili olduğu ve görme duyumuzun biyolojik açısıyla dahil olduğumuz bu hacim, sokak arayüzleridir (Şekil 5.3). Gehl (2010), duyular ve uzaklık ilişkisini ‘uzak mesafeli algı’ ve ‘yakın algı’ olarak ikiye ayırır. Gehl’in (2010) söz ettiği yakın algı, insanların etkileşime geçmesine olanak tanıyan yakın mesafede gerçekleşir.

Şekil 5.3 : Sosyal etkileşime olanak sağlayan ‘yakın algı’nın gerçekleştiği sokak arayüzü, Gehl (2010)’dan uyarlanmıştır.

Yayaların mekansal algısı hareket hızlarına ve bakış açlarına bağlıdır. Yürüme hızındaki bir kentli (yaklaşık 5km/s), kentsel arayüzün geçirgenlik, çeşitlilik ve hacimsel etki özelliklerini direk olarak algılayabilir.

Bu sebeplerle sokak arayüzlerinin kullanıcı algısı üzerindeki etkileri, arayüzdeki aktiviteler, sosyal etkileşim ve kent yaşantısını olumlu yönde değiştirmek için kullanılabilir. Kullanıcının bakış açısı düşünülerek tasarlanan arayüzler, kaliteli ve devamlılığı olan kentsel mekanın oluşması için anahtar roldedir.

5.2 Sosyal Etkileşim

Kentlerin tasarımında öncelik kentlilerin ihtiyaçları olmalıdır ve bu ihtiyaçlar fiziksel olduğu kadar sosyal ve psikolojik gereksinimleri de kapsar. Aidiyet hissi ve sosyallik insanın temel yaşamsal gereksinimlerindedir (Maslow, 1954). Bu temel gereksinim karşılanmadığında yalnızlık, sosyal izolasyon ve yersizlik hislerine neden olur. Bunlar günümüzün metropollerindeki kentlilerin başlıca problemleridir ve toplum yaşamını olumsuz etkiler.

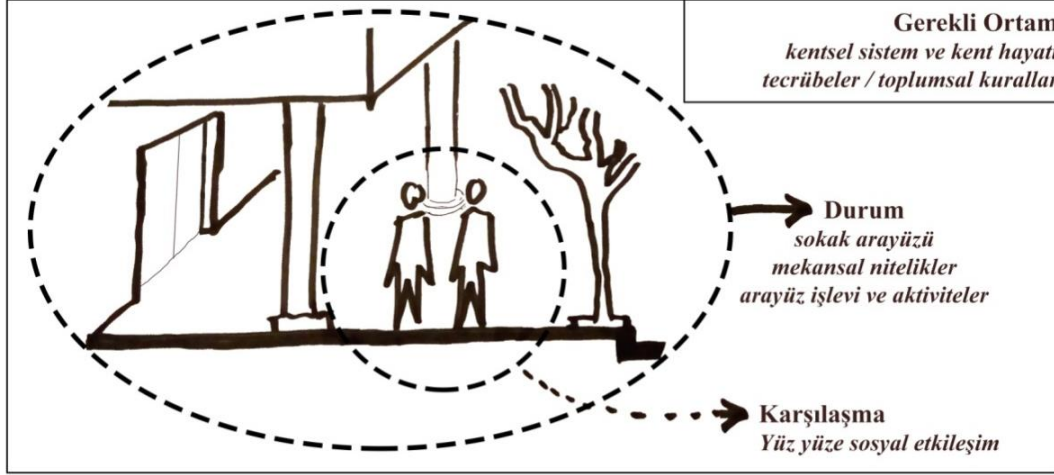
Kanadalı sosyolog Erving Goffman günlük hayatta insan davranışları ve yüz yüze sosyal etkileşim üzerine araştırmalar yapmıştır. Yüz yüze karşılaşmalar ya da buluşmalar sosyal etkileşimin en küçük birimidir (Goffman, 1959, 1963). Bu karşılaşmalar kentlilerin yapıardan kentsel alana açıldıkları arayüzlerde başladığından sokak arayüzlerinde sosyal etkileşim konusunda Goffman'ın çalışmaları yol göstericidir. Goffman kentsel alanda sosyalleşmeyi açıklamak için geliştirdiği 3 temel konsepti kullanır. Bunlar; gerekli ortam (occasion), durum (situation) ve karşılaşma (encounter)' dir.

Gerekli Ortam (Occasion): Gözlemler ve tecrübelerle edinilen, bir sosyal ortamda nasıl davranmamız ve ne yapmamız gerektiği ile ilgili genel oluşumdur. Yeni bir sosyal ortama girdiğimizde benzer ortamlardaki sosyal tecrübelerimiz ve bilgimize göre davranırız.

Durum (Situation): Occasion'ın belli şartlar altında dışı vurumudur. Durum, gerçekleştiği fiziksel çevre ve insanların sayısından etkilenir. Kentsel çevrede fiziksel oluşumların insanların sosyalliğini etkilediği aşamadır. Durum konsepti, iletişim olanaklarıyla dolu fiziksel çevredir (Goffman, 1963). Sokak arayüzlerinin mekansal nitelikleri olan geçirgenlik, çeşitlilik ve hacimsel etki, kentlilerin algılarına hitap ederek sosyalliğin oluşması için gerekli fiziksel durumu sağlarlar.

Karşılaşma (Encounter): Sosyal etkileşimin en temel yapıtaşı olan karşılıklı etkileşimdir ve yüz yüze gerçekleşir.

Gofman'ın durum (situation) konsepti kentsel algı ve kent imgesinin kentli davranışlarını etkilediği aşamadır (Şekil 5.4).

Şekil 5.4 : Gofman'ın kentsel alanda sosyalleşme aşamaları 'ortam, durum ve karşılaşma'nın sokak arayüzü üzerinden anlatımı (yazar tarafından hazırlanmıştır).

Kentsel mekandaki tecrübelerimizin direk olarak ne gördüğümüz ve nasıl gördüğümüzle ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır (J. T. Lang, 1987; Lubis & Primasari, 2012; Townsend & Rona, 2010). Lang'a (1987) göre kentsel mekandaki kentsel elaman ve donatılar dahi kentli davranışını etkiler ve bu da kentsel algı aracılığıyla gerçekleşir.

5.3 Bakma Eylemi ve Sosyalleşme

Kentlilerin aktiviteleri ve kentsel mekandaki duraksama ve hareketleri, kent yaşantısı ve sosyalliğini etkileyen başlıca unsurdur (Gehl,2010). Sokaklarda daha fazla aktivite ve yaya hareketi, daha fazla seyretme eylemini beraberinde getirir. Jacobs (1961) seyretme eyleminin sosyolojik önemini 'sokaktaki gözler' (eyes on the street) kavramı ile açıklamıştır. Sokak arayüzünde gerçekleşen bakma eylemi kentsel mekânın kendi güvenliğini sağlayan bir organizma gibi davranmasını sağlamaktadır (Şekil 5.5).

Jacobs'un (1961) sözünü ettiği 'sokaktaki gözler' yalnızca kent algısıyla ilgili değil sosyal bir varlık olan insanların birbirlerini görme ve etkileşime geçmesiyle de ilgilidir. İnsanlar, kalabalık alanlarda diğer insanları seyretmek ve aynı zamanda görülmek isterler (Kökner, 2001). Küçük çocukların oyuncaklarını, evin daha çok kullanılan salon ya da mutfak gibi alanlarına taşıması insanların daha çok insanın ve

etkileşimin olduğu yere yönelme ve burada aktifleşme psikolojisine bir örnek olabilir.

Şekil 5.5 : Sokak arayüzünde bakma eylemi(Bentley vd., 1985).

Schulz, kentlilerin yalnızca satın almak ya da diğer aktiviteler için değil, sokakta bulunma ve görülme eyleminin kendisi için sokağa çıkmayı amaçladığından bahsetmektedir (Norberg-Schulz, 1985). Gehl (2010), 1000 yıldan eski geçmişi olan İcelandic Eddic şiirinde geçen ‘insan insanın en büyük keyfidir’ (man is man’s greatest joy) alıntısını yapmıştır. İnsan doğasında diğer insanlarla etkileşime geçmek ve sosyalleşmek vardır. Bu sosyalleşme insanın direk olarak algıladığı kendi ölçeğindeki yakın çevresinde meydana gelir. Bu sosyal aktiviteler için gerekli ön koşullar ve çevrenin binalar ve yakın çevresi arasındaki alanlarda sağlanmış olması gerekmektedir.

Kentlinin aktiviteleri sırasında kenti algılayış biçimini anlamak, görme ve yönelim eylemine hitap etmek, kent ve kentli ilişkisine odaklanmak sokak arayüzleri tasarımında önemlidir. Kentsel hayatı olumlu yönde etkileyecek değişim, yaşantının merkezinde yer alan kentlinin ölçeğinde başlamalıdır. Gehl’in (2011), binalar ve yakın çevresi üzerine çalışmış olmasının, Cullen’in (1961) görme eylemi ve yayanın yönelimini araştırmasının sebebi budur. Sokak ölçeğini ve kentlinin algısını düşünmeden gelişen kentlerde kentliler kent yaşamından izole olmakta ve bu da kentlerin güvensizleşmesine yol açmaktadır.

Kent, kentlilerin buluşma noktasıdır. Kentlinin duraksama ve aktiviteleri Gehl (2010) tarafından sınıflandırılmıştır. Fiziksel çevre kalitesi ve kentli aktiviteleri ilişkisini

inceleyen Gehl, bu aktiviteleri üçe ayırır. Bunlar; zorunlu aktiviteler, isteğe bağlı aktiviteler ve sosyal aktivitelerdir. Gehl'in (2010) çalışmaları, sosyal aktivitelerin artması için bina ve çevre arasındaki mekansal ilişkinin güçlü olması gerektiğini göstermiştir (Şekil 5.6). Fiziksel çevrenin kalitesi düştükçe kentliler bu çevrede zorunlu aktiviteler dışında vakit geçirmemekte ve sosyalleşme imkanı oluşmamaktadır. Sözü geçen fiziksel kalitenin en temel unsurları başta iç ve dış mekan 'geçişim bölgesi' olmak üzere, insan ölçeği, yaya hızı ve peyzajdır (Gehl, 2010).

		<i>Fiziksel Çevrenin Kalitesi</i> [geçiş bölgesi, kentli ölçeği, yaya hızı, peyzaj]	
		<i>zayıf</i>	<i>güçlü</i>
	Zorunlu aktiviteler okula gitmek işe gitmek alışveriş yapmak	●	●
	İsteğe bağlı aktiviteler gezinti insanları seyretmek çevreyi seyretmek dinlenmek	●	●
	Sosyal aktiviteler sohbet etmek buluşmak selamlaşmak pasif etkileşim çocukların oyun oynaması	●	●

Şekil 5.6 : Sokak arayüzünün fiziksel özelliklerinin isteğe bağlı ve sosyal aktivitelere olumlu etkisi, Gehl (2010)'dan uyarlanmıştır.

6. NİŞANTAŞI SEMTİNDEN ÖRNEKLERLE ALAN ÇALIŞMASI

6.1 Çalışmanın Yöntemi

Alan çalışması, araştırma verilerinin elde edildiği analiz ve gözlem aşamaları ile tüm bu verilerin ilişkilendirildiği istatistikî aşama olmak üzere toplam üç kısımdan oluşmaktadır. İlk aşamada, Nişantaşı'nda seçilen 10 sokak arayüzü örneğinin (Ek A), halihazırda var olan mekansal niteliklerinin tümü sayısal olarak analiz edilmiştir. Bu mekansal nitelikler literatürde de bahsedildiği üzere sırasıyla; geçirgenlik (fiziksel geçirgenlik, görsel geçirgenlik, işlevsel geçirgenlik), çeşitlilik (görsel çeşitlilik, işlevsel çeşitlilik) ve hacimsel etki (kapalılık etkisi ile oluşan ve sınır hareketleri ile oluşan hacimsel etki)' dir. Analiz sonucunda her sokak arayüzü için tüm bu mekansal niteliklerin tek tek değerleri, toplam geçirgenlik, toplam çeşitlilik ve toplam hacimsel etki değerleri ve son olarak toplam mekansal nitelik değeri elde edilmiştir.

Sokak arayüzleri, yalnızca mekansal bağlamda değil sosyalleşme ve kentli davranışları da gözetilerek ele alınması gerektiğinden ikinci aşamada aynı arayüz örneklerinde yerinde gözlemler yapılmıştır. Bu gözlemlerde literatüre ve örnek alanlardaki ön gözlemlere dayanarak belirlenen kentli davranış ve aktivitelerinin kaç kez gerçekleştiğine bakılmıştır. Belirlenen gün ve saat aralıklarında sistematik olarak gözlemlenen söz konusu aktiviteler şunlardır;

- Arayüzden hızlıca geçip gitme / etkileşimsiz
- Arayüz mekanıyla etkileşerek, duraksayarak geçme
- Arayüzde bekleme, vitrin ya da arayüzü seyretme
- Arayüz mekanına/mekanlarına girip çıkma
- Buluşma, konuşma, selamlaşma gibi sosyal etkileşimler
- Arayüzdeki işleve/işlevlere dahil olma
- Bunlar dışında gözlemlenen diğer davranış ve sosyal etkileşimler

Gözlemler, sokak arayüzlerinin hafta içi ve hafta sonu kullanımları olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Hafta içi verileri haftanın benzer özellikler gösteren Salı, Çarşamba ve Perşembe günlerinden elde edilmiştir. Hafta sonu verileri ise Cumartesi günü toplanmıştır. Haftanın ilk ve son günleri olan Pazartesi ve Cuma, farklı kullanım yoğunlukları ve değişen özellikler gösterebildiğinden, Pazar günleri ise kamusal kullanımların, bazı ticari mekanların ve sanat galerileri gibi yarı kamusal mekanların kapalı olup kullanım çeşitliliğinin azalması sebebiyle incelemeye alınmamıştır.

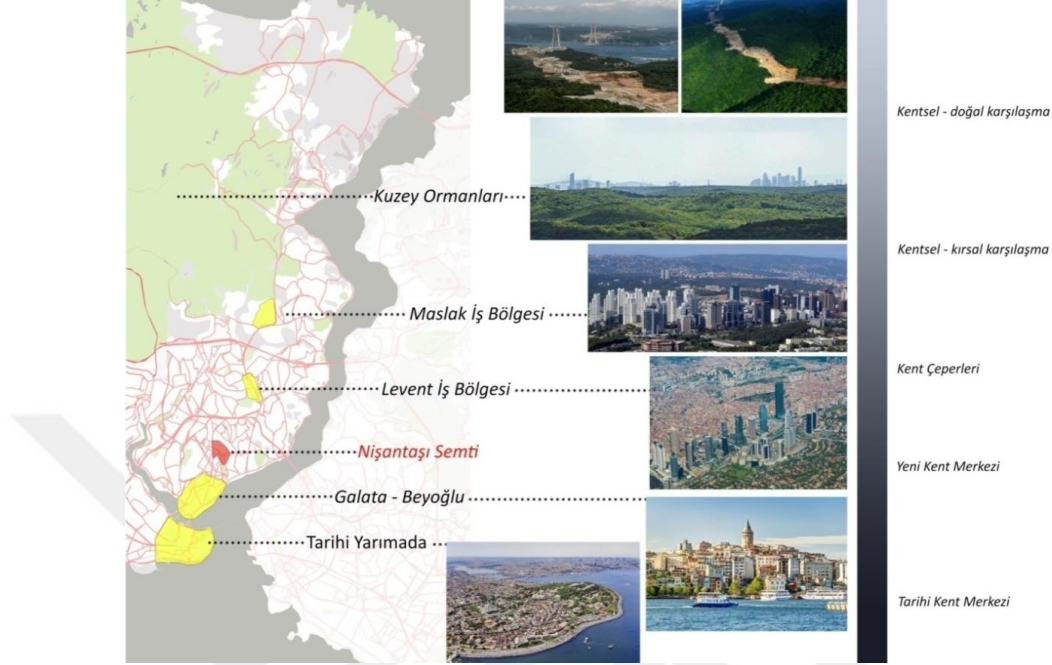
Tüm gözlemler her biri 4 saatlik sabah, öğle ve akşam vakitlerini içerecek şekilde 09:00'dan 21:00'a kadar yapılmıştır. Bu 12 saatlik süreçte, 2 saatte bir 10'ar dakikalık süre ile tüm arayüz mekanlarından veri toplanmıştır (Çizelge 1, Çizelge 2). 10'ar dakikalık yerinde gözlemler, karşılaştırmaların yapılabilmesi için aynı saat dilimlerinde gerçekleştirilmiştir. Bu sayede arayüz kullanımının ve sosyal etkileşimin yalnızca hafta içi ve hafta sonu değil, sabah, öğle, akşam vakitleri ve saat dilimleri arasındaki farklılıkları da gösterilebilecektir.

İlk iki aşamada elde edilen tüm veriler 'spearman' yöntemi kullanılarak istatistiki analize tabi tutulmuş ve anlamlı korelasyonlar aranmıştır. Çalışmanın bir kısıtlılığı olarak alan çalışmasında örneklem sayısının az olması Spearman yönteminde yüksek korelasyonların (%99-95) az çıkmasına neden olabileceğinden %90 güven düzeyine sahip korelasyonlar da anlamlı olarak incelenmeye alınmıştır. Analiz sonuçlarında bulunan anlamlı ilişkiler, mekansal niteliklerin kentlilerin sosyal etkileşimi ve diğer davranışları ile ilişkilerini ve hangi mekansal niteliklerin daha baskın olduğunu göstermektedir.

6.2 Geçmişten Günümüze Nişantaşı Semti

Nişantaşı, İstanbul'un Avrupa Yakası'nda Şişli İlçesi'nde bulunan bir semttir. Nişantaşı semti, üst ölçekten bakıldığında İstanbul'un tarihi bölgeleri ve yeni gelişim alanlarının ortasında yer almaktadır (Şekil 6.1). Semtin sınırları kesin olmamakla birlikte, özellikle Teşvikiye Mahallesi olmak üzere, Meşrutiyet, Halaskargazi Mahalleleri ve kısmen Harbiye Mahallesi'ni kapsamaktadır. Bu mahalleleri birbirinden ayıran Vali Konağı Caddesi, Rumeli Caddesi ve Teşvikiye Caddesi semtin en önemli akslarıdır ve Nişantaşı'nın merkezini oluştururlar (Şekil 6.2).

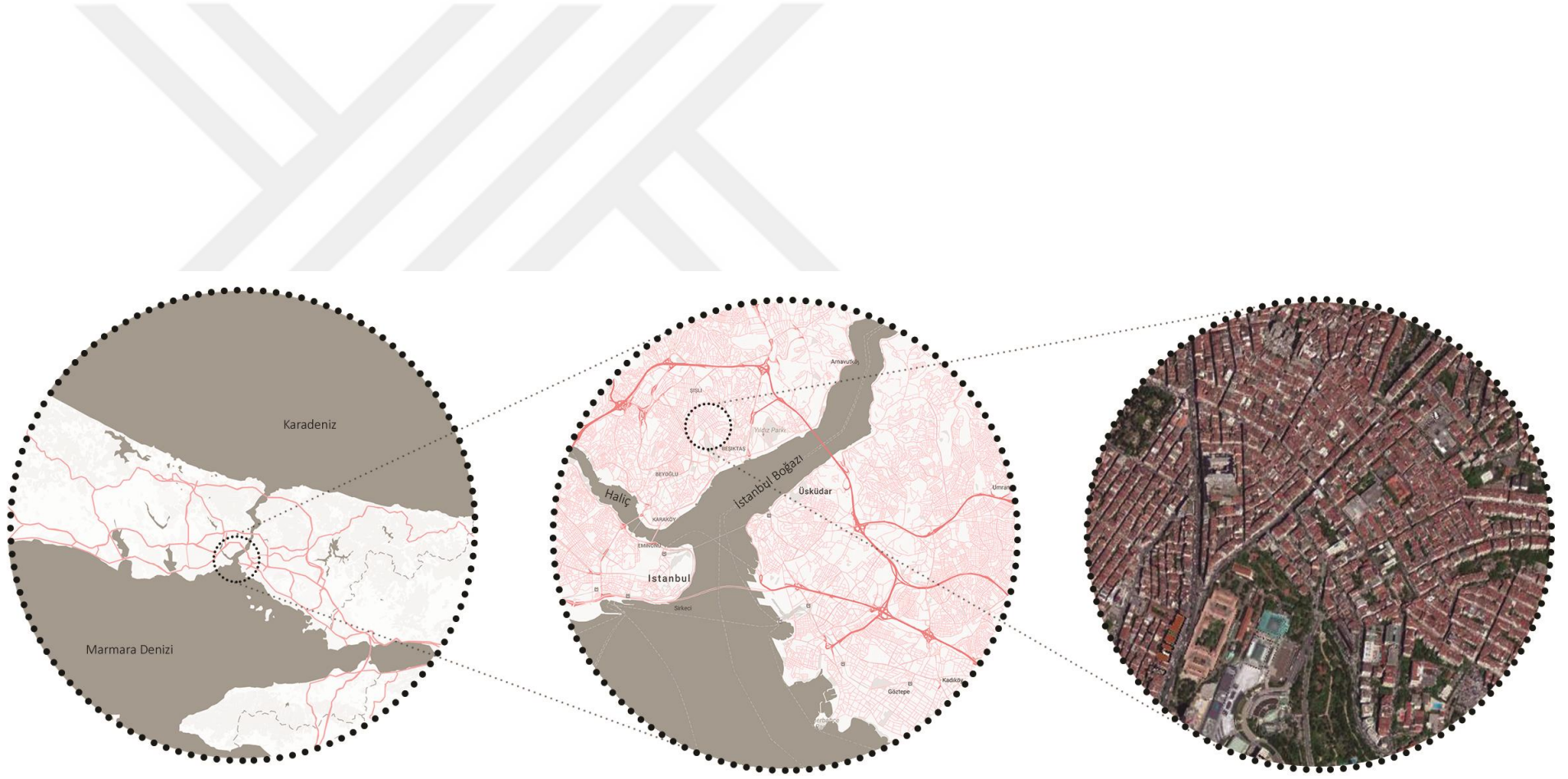
Nişantaşı; konut, ticaret, sağlık, eğlence ve eğitim mekanlarını birarada bulunduran, İstanbul'un Taksim, Beşiktaş, Şişli gibi önemli bölgelerine yakın bir semttir. Bu önemli konum ve sahip olduğu çeşitlilikten dolayı yalnızca semtte konaklayanlar

Şekil 6.1 : Nişantaşı'nın İstanbul'un önemli bölgelerine göre konumu ve makro ölçekte karşılaşmalar (yazar tarafından hazırlanan kolaj).

değil, geçici pek çok kullanıcı da Nişantaşı'na gelmektedir. Gün içi kullanıcılar ile birlikte, fiziksel çeşitliliğe sosyal çeşitlilik de eklenmektedir. Nişantaşı bu özelliği ile kamusal-özel ve sosyal karşılaşma durumlarını beraberinde getirmektedir ve yarı kamusal, yarı-özel mekanlaşmanın ve sosyal etkileşimin gözlemlenebileceği bir çalışma alanı sunmaktadır. Söz konusu potansiyele dayanarak Nişantaşı'nda sokak arayüzlerinin mekansal nitelikleri ve bu mekanlardaki sosyalliği araştırmadan önce semtin geçmişinden, mimari, kentsel ve sosyal dönüşümünden bahsetmek gerekir.

1930'lu yıllara dek çevresinden izole bir yapısı olan ve ada bölgesi olarak tanımlanan Nişantaşı semti, bu yıllarda İstanbul'da artmaya başlayan hızlı konutlaşmadan etkilenmiştir. Bölgedeki konut talebine bağlı olarak, Nişantaşı semtini çevreleyen Taksim, Harbiye, Osmanbey ve Şişli bölgeleri de yoğun bir şekilde apartmanlaşmıştır. Bölgede bitişik nizamda yapılaşmanın ilk örneklerinden biri 1922 yılında Teşvikiye Caddesi'nde inşa edilen Maçka Palas'tır (Bilgin,1999). Nişantaşı, bu dönemde konakların bulunduğu ve çevresinden ayrık bir bölge olmaktan çıkıp, bitişik nizamda büyük apartman yapılarının bulunduğu ve çevre semtlerle bağlı bir bölgeye dönüşmeye başlamıştır.

Şekil 6.2 : Nişantaşı Semti'nin İstanbul'daki konumu ve uydu görüntüsü (yazar tarafından hazırlanmıştır).

Semtin söz konusu dönüşümü 1940'larda Fransız Mimar Proust'un çalışmalarından da etkilenmiştir. Proust'un projesi Taksim ve Maçka arasındaki vadiyi kent parkı olarak önermektedir (Bilgin, 1995). Günümüzde bu alanda kongre ve fuar merkezi, sergi salonları ve açık hava tiyatrosu bulunmaktadır. Taksim Gezi Parkı ve Maçka Parkı varlığını sürdürmektedir. Maçka Parkı, özellikle hafta sonları Nişantaşı ve çevre semtlerde yaşayanlar ile gününbirlik kullanıcıların biraraya geldiği bir parktır.

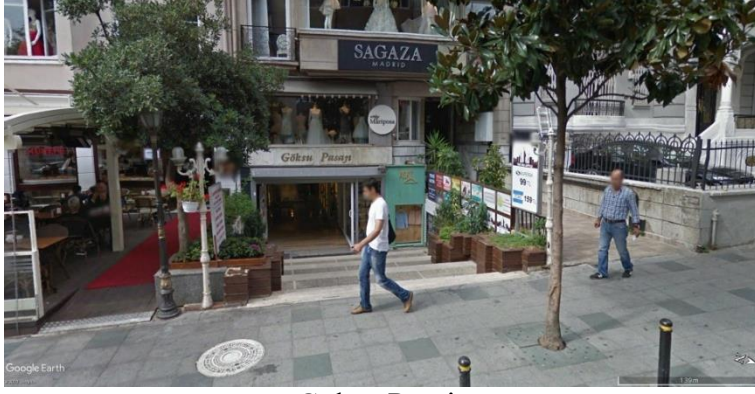
Söz konusu yoğun yapılaşma ve kentsel projeler sonucunda Nişantaşı çevresindeki semtlerle birleşmiş durumdadır. 1950'lere dek Nişantaşı, üst gelir grubunun yaşadığı konut bölgesi olarak kullanılmıştır. Yalnızca bölge halkının ihtiyacını karşılayabilen ticari mekanlar 70'li yıllarla beraber artmaya ve dışarıdan kullanıcıları da bölgeye çekmeye başlamıştır (Mağgönül, 2006). Tüketim alışkanlıklarının değişmesi ve global yaşam tarzının oluşmaya başlaması ile çok sayıda dünya markası Nişantaşı'nda yerini almıştır. 1970'li yıllarda İstiklal Caddesi'nde bulunan pek çok mağaza da Nişantaşı'na taşınmıştır (Gezer, 2010). Böylece konut ve ticari fonksiyonlar iç içe geçmiştir.

Bakma ve vitrin izleme eylemi bölgenin mimarisini ve kentsel çevreyi de etkilemiştir. Beyoğlu Pera'daki pasajın benzerleri olan kapalı yaya çarşıları ve geçişleri Nişantaşı'nda inşa edilmiştir (Cindoğlu ve Durakbasa, 2003, s.87-8) (Şekil 6.3). Sinema, restoranlar ve alışveriş merkezleri ile beraber Nişantaşı, insanların sokakta dolaşmaktan hoşlandığı, seyretme, eğlence ve sosyal paylaşımda bulunmanın mekanı olarak nezih bir semt olarak görülmüştür.

Mağazalar ve restoranlara ek olarak 1990'lı yıllarda bölgeye, sağlık, spor ve güzellik merkezleri açılmaya başlanmıştır (Tuğtepe, 2008). Bölgede ticari yapılar dışında çok sayıda eğitim yapısı da bulunmaktadır. İTÜ Yabancı Diller Yüksek Okulu, İşletme Fakültesi, İTÜ Konservatuarı ile Maçka İlkokulu ve Teknik Lisesi bunlardan yalnızca bazılarıdır (Mağgönül, 2006).

1994 yılında, Maçka Palas'ın yanına Milli Reasürans Genel Müdürlük Binası inşa edilmiştir. Bu yapı; ofis binası, sanat galerisi, banka, restoranlar gibi farklı işlevleri birarada bulundurması açısından önemlidir ve yine bir pasaj ile semtin iki caddesini birbirine bağlamaktadır (Özaslan, 2003, s.63-4).

İstanbul'un hızlı kentleşmesi ve hibritleşen yapısı sonucu Nişantaşı da farklı sosyo-kültürel sınıfların biraraya geldiği, sosyal ve kullanım çeşitliliğine sahip bir bölge

Göksu Pasajı

Hak Pasajı

Reasürans Çarşısı Pasajı

Şekil 6.3 : Nişantaşı'nda geçiş arayüzleri olarak pasaj örnekleri.

olmuştur. Mağgönül (2006), tüm bu biraraya gelme durumunu günümüz toplumunun görme, vitrin izleme, satın alma ve aynı zamanda görülme, insanları seyretme alışkanlıkları ile açıklamaktadır. Schulz'un (1985) belirttiği gibi, insanların kentsel alana çıkma eylemi yalnızca satın almak ve çeşitli işlevleri kullanmak için değil, bazen yalnızca sokakta bulunmak ve sosyalliğin parçası olmak içindir.

Söz konusu sokakta bulunma eylemi ve sosyal paylaşım pek çok farklı kesimden insanın biraraya gelmesiyle gerçekleşir. Nişantaşı'nda yaşayan bölge sakinleri, yerel esnaf, Osmanbey ve Beşiktaş gibi çevre bölgelerde yaşayanlar, bölgedeki eğitim

kurumlarında ve çevre üniversitelerde okuyan öğrenciler ve özellikle yabancı turistler, gün boyunca Nişantaşı'nda birarada bulunmaktadır. Buna ek olarak, simitçiler, çiçekçiler gibi seyyar satıcılar, ayakkabı boyacıları, özellikle akşam saatlerinde çalışan kağıt toplayıcıları ve dilenciler de bu sosyal etkileşimin parçasıdır.

Bölgenin sosyal ve fiziksel çeşitliliği yapı tipolojilerine de yansımıştır. Binalarda çok sayıda geri çekilme, kütle hareketleri ve özellikle kafe, restoran gibi işletmelerde ara(da) mekansal oluşum örneklerine sıkça rastlanmaktadır.

Tüm bu sebeplerle, Nişantaşı semti, hem sokak ölçeğinde arayüzlerin mekansal niteliklerini analiz etmek, hem de günlük hayatta kentli davranışları ve sosyal etkileşimini yerinde gözlemlemek için gerekli tüm dinamikleri sunmaktadır.

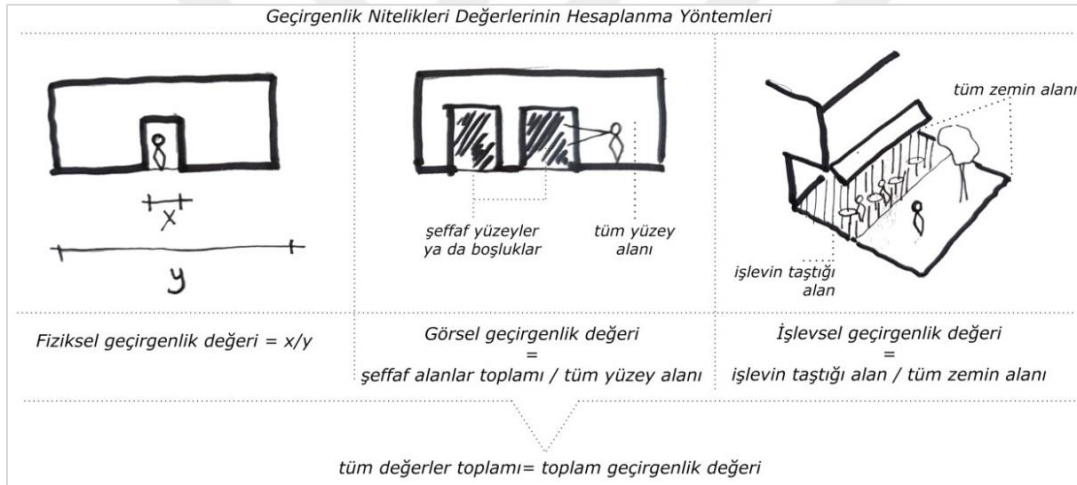
6.3 Verilerin Toplanması ve Analizi

Seçilen sokak arayüzlerinin mekansal nitelikleri olan geçirgenlik, çeşitlilik ve hacimsel etki tüm alt başlıkları ile sayısal olarak analiz edilmiştir (Ek B). Farklı örneklerin niteliklerinin daha sonraki aşamalarda diğer verilerle ilişkilendirilebilmesi için, her bir mekansal nitelik için hesaplama yöntemleri tanımlanmış ve aynı yöntemler 10 örnek için de kullanılmıştır. Seçilen sokak arayüzü örnekleri bu çalışmadaki numaralarıyla beraber şu şekildedir;

- 1.City's Avm arka girişi sokak arayüzü
- 2.Işık Okulu-sergi salonu sokak arayüzü
- 3.Bir kafe sokak arayüzü
- 4.Bir kafe ve konut sokak arayüzü
- 5.Gucci Mağazası sokak arayüzü
- 6.Bir restoran sokak arayüzü
- 7.Kafe,konut ve kuaför ile bir sokak arayüzü
- 8.Reasürans Binası sokak arayüzü
- 9.Yargıcı Mağazası sokak arayüzü
- 10.Mağazalar ve kafe ile bir sokak arayüzü

Geçirgenlik ve hacimsel etkide sınır hareketleri nitelikleri hesaplanırken niteliğin kuvveti yüzdelik değer olarak ifade edilmiştir. Çeşitlilik niteliklerinde ise, çeşitlilik sağlayan eleman ya da işlevler sayılmış ve 0 ile 10 arasında bir değer elde edilmiştir. Daha sonra bu değerler de yüzdelik dilime çevrilerek toplam mekansal nitelik değerine ulaşılmaktadır.

Fiziksel geçirgenlik değerlendirilirken, sokak arayüzünün sınır hattı olan yatay uzunlukta geçiş yapılabilen uzunluğun, toplam sınır uzunluğuna oranı hesaplanmıştır (Şekil 6.4). Görsel geçirgenlik değeri, görüşe imkan tanıyan saydam yüzeyler ve boşlukların toplam alanının, tüm arayüz sınır yüzey alanına oranı hesaplanarak bulunmuştur. İşlevsel geçirgenlik değeri bulunurken ise, sokak arayüzündeki işlevin zemin düzleminde taşıdığı alanın, toplam arayüz zemin alanına oranı hesaplanmıştır (Şekil 6.4).

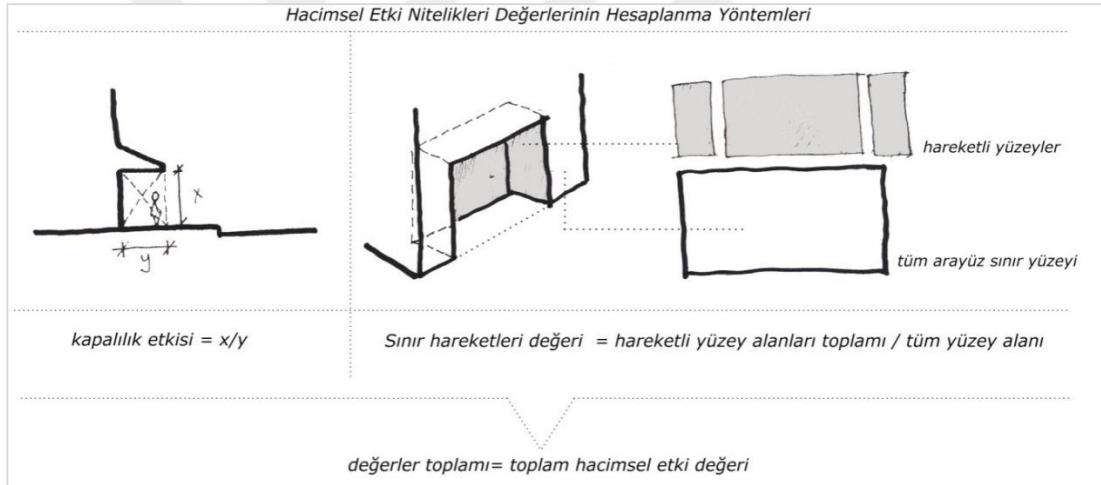
Şekil 6.4 : Geçirgenlik değerlerinin hesaplanması (yazar tarafından hazırlanmıştır).

Görsel çeşitlilik değeri hesaplanırken, literatüre dayanarak görsel çeşitlilik sağlayan nitelikler 10 başlıkta toplanmıştır. Her bir sokak arayüzünün bu niteliklerden kaçına sahip olduğu o arayüzün görsel çeşitlilik değeridir. Görsel çeşitlilik sağlayan bu özellikler şu şekildedir;

1. Zemin düzleminde ağaç / peyzaj elemanı olması
2. Zemin düzlemindeki aydınlatma/sokak lambası vb. elemanlar
3. Zemin düzlemindeki diğer elemanlar ve kent mobilyaları
4. Arayüz mekanındaki saksı bitkileri vb. diğer peyzaj öğeleri
5. Saçak /tente / üst örtü gibi elemanlar
6. Cephe aydınlatmaları, levha vb. cephe elemanları

7. Malzeme farklılıkları
8. Farklı renk/doku kullanımı
9. Ritim oluşturan elemanlar
10. Farklı kot ve kütle hareketleri

İşlevsel çeşitlilik değerinde arayüzde kaç farklı işleve sahip mekan olduğu sayılmıştır. Hacimsel etki niteliği olan kapalılık etkisi değerlendirilirken, sokak arayüzünün hacmini oluşturan yüksekliğin (arayüzü tanımlayan saçak, üst örtü ya da tavana kadar olan yükseklik), yatayda arayüzün hacminin zemin düzlemindeki uzunluğuna oranı hesaplanmıştır (Şekil 6.5). Sınır yüzeyinin hareketleri arayüzlerde geri çekilmeler, çıkmalar ya da teraslanmalar oluşturmaktadır. Sınır yüzeyi hareketleri değeri, arayüzde geri çekilerek mekan tanımlayan toplam yüzey alanının, arayüzün sokağa bakan sınır hattı yüzey alanına oranı hesaplanarak bulunmuştur (Şekil 6.5).

Şekil 6.5 : Hacimsel etki değerleri hesaplanması(yazar tarafından hazırlanmıştır).

Tüm sokak arayüzlerinin mekansal nitelikleri ve ikinci aşamada elde edilen gözlem sonuçları, son aşama olan SPSS analizi ile ilişkilendirilecektir. Böylece mekansal niteliklerin birbirleri ile ve kentli davranışları ve sosyalliği ile olan ilişkileri açığa çıkarılıp tartışılacaktır.

6.3.1 Aşama 1: Mekansal niteliklerin analizi

Mekansal niteliklerin değerleri önceki bölümde anlatıldığı şekilde tüm sokak arayüzü örnekleri için hesaplanmıştır (Ek B). Değerler bulunduktan sonra öncelikle her bir sokak arayüzünde mekansal niteliklerin birbirlerine göre değerleri karşılaştırılmıştır (Şekil 6.6). Daha sonra her bir mekansal nitelik değeri için tüm sokak arayüzlerinin

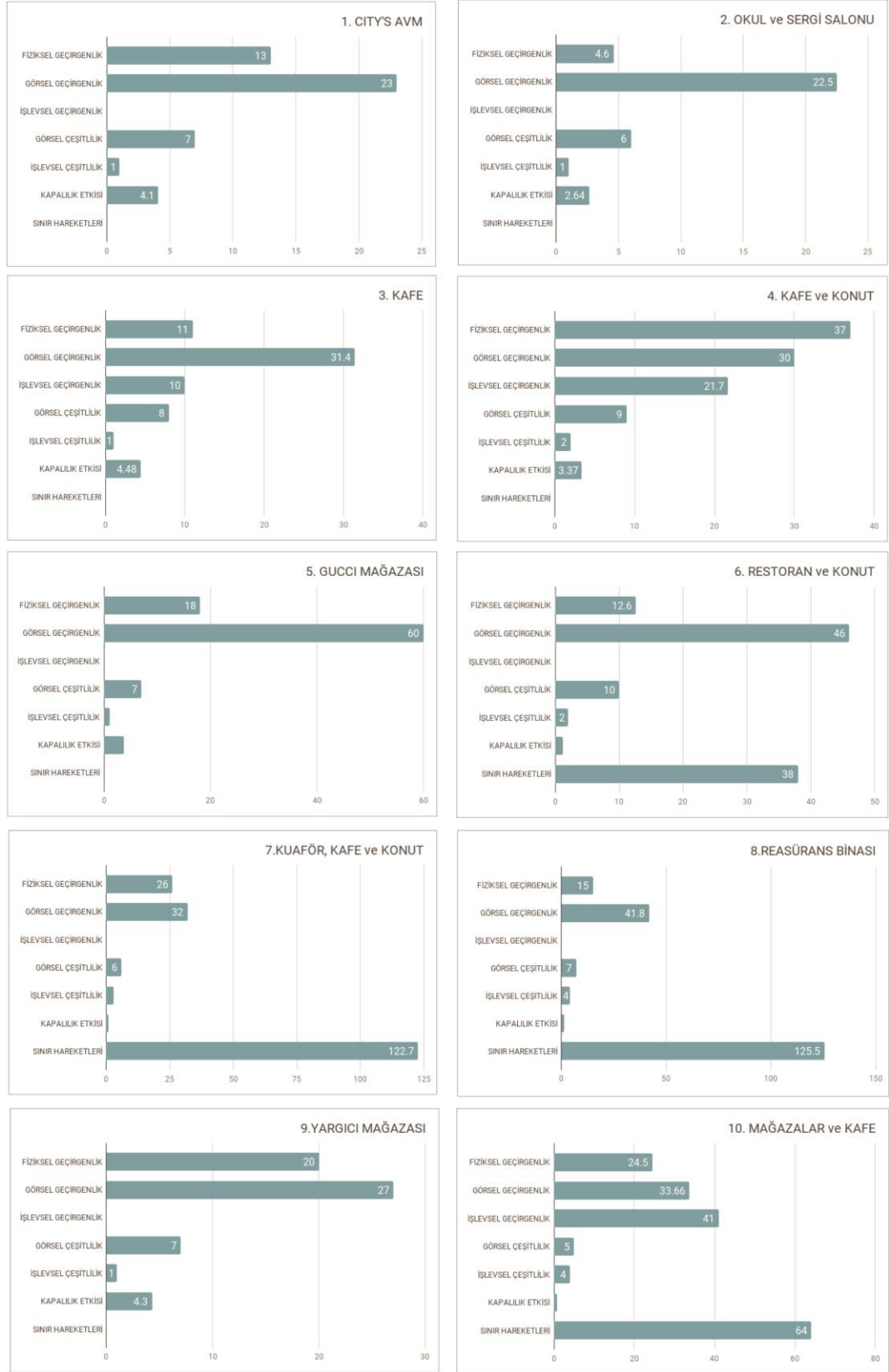
karşılaştırması yapılmıştır (Şekil 6.7, Şekil 6.8, Şekil 6.9). Son olarak toplam mekansal nitelik değerleri karşılaştırılmıştır (Şekil 6.10).

Toplam geçirgenlik değerlerine göre geçirgenliği en yüksek olan arayüzler 10.Mağazalar ve kafe, 4.Kafe ve konut ve 5.Gucci Mağazası'dır (Şekil 6.7). Gucci mağazası en yüksek geçirgenlik değerini görsel geçirgenlikte almıştır. Mağaza vitrin cephelerinin görsel geçirgenlik kuvvetini arttırdığı bilinmektedir. 4.Kafe ve konut örneğinde ise geçirgenlik değeri aynı zamanda işlevin de geçirgenliği ile desteklenmiştir. Zemin düzlemindeki oturma alanları ve cephede açılan boşlukla dış ve iç mekanın bağlanması hem işlevsel hem görsel geçirgenlik değerini arttırmıştır. Toplam geçirgenliği en yüksek olan 10.Mağazalar ve kafe örneği, mağaza vitrinleri ile görsel geçirgenlik sağlamakta, farklı mekanları barındırarak daha fazla giriş çıkışa imkan tanımakta ve zemin düzleminde yayılan kafe ile işlevsel geçirgenlik de sağlamaktadır.

Geçirgenlik sonuçlarına göre mağaza vitrinleri yüksek görsel geçirgenliğe sahip çıkmışlardır. Ancak işlevsel ve fiziksel geçirgenliğin de toplam geçirgenliğe etkisi dikkat çekicidir. Örneklerin yalnızca üçünde (3,4 ve 10) arayüz işlevi dış mekanla iletişime geçmektedir.

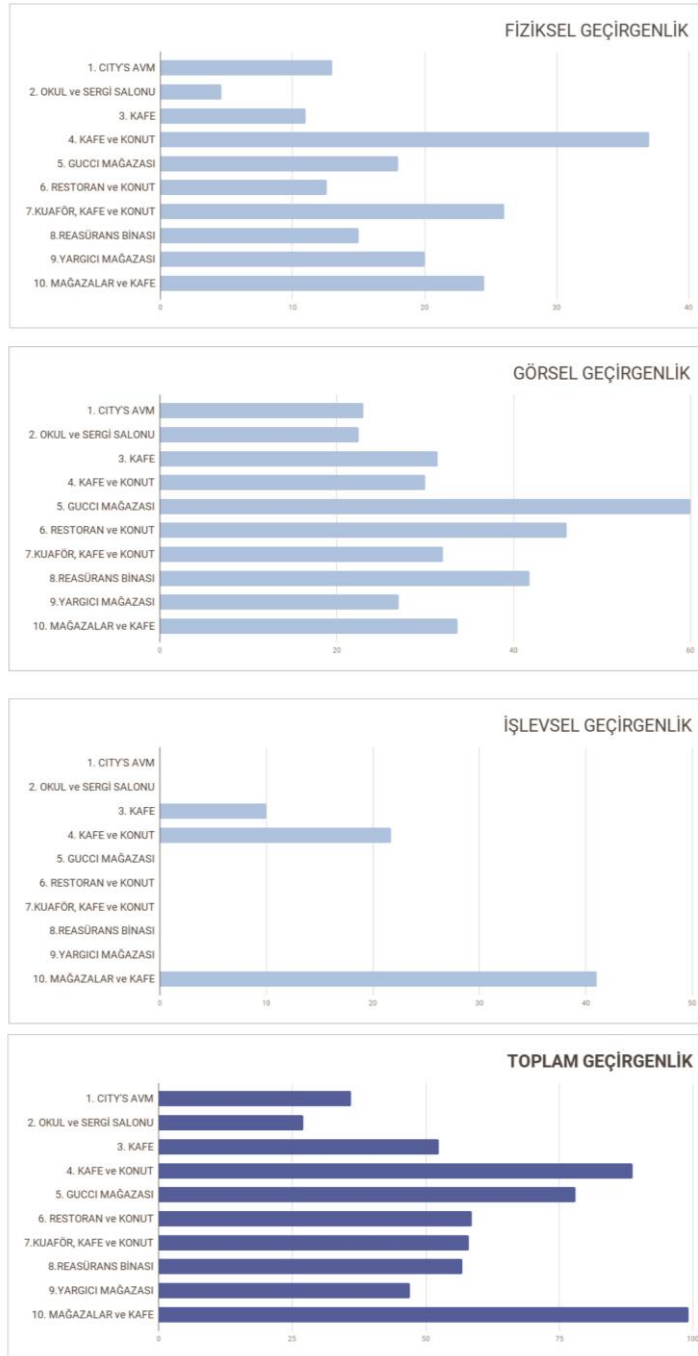
Görsel çeşitliliği en yüksek değerlere sahip olan arayüzler 6.Restoran ve konut, 4.Kafe ve konut ve 3.Kafe örnekleridir (Şekil 6.8). 6 ve 4 numaralı arayüzler toplam çeşitlilik değerinde de en yüksek sıralamadır. Bununla beraber 8.Reasürans binası arayüzünde olduğu gibi işlev sayısının çok olması ile de toplam çeşitliliğin arttığı görülmüştür. Söz konusu değerlerin geçirgenlik ve hacimsel etki niteliklerinden etkilenip etkilenmediği, 3.aşamadaki 'spearman' analizinde ortaya çıkacaktır.

Sokak arayüzü örneklerinin yalnızca dört tanesinde arayüzün sınır yüzeyinde hareketler bulunmaktadır (Şekil 6.9). Sınır hareketlerine sahip olan bu arayüzler 6,7,8 ve 10 numaralı örneklerdir. Sınır hareketi olmayan örneklerin çoğunluğunda ise hacimsel etki saçak, üst örtü gibi elemanlarla sağlanarak kapalılık etkisi kullanılmıştır. Sınır hareketleri ile geri çekilerek daha büyük arayüz hacimleri tanımlayan 6,7,8 ve 10 numaralı arayüzler toplamda da daha güçlü hacimsel etki oluşturmuştur. Tüm bu mekansal niteliklerin birbirleri ile etkileşimleri olup olmadığı ve varsa bu etkileşimin hangi yönde olduğu 3.aşamadaki spearman analizi sonuçlarına göre değerlendirilecektir.

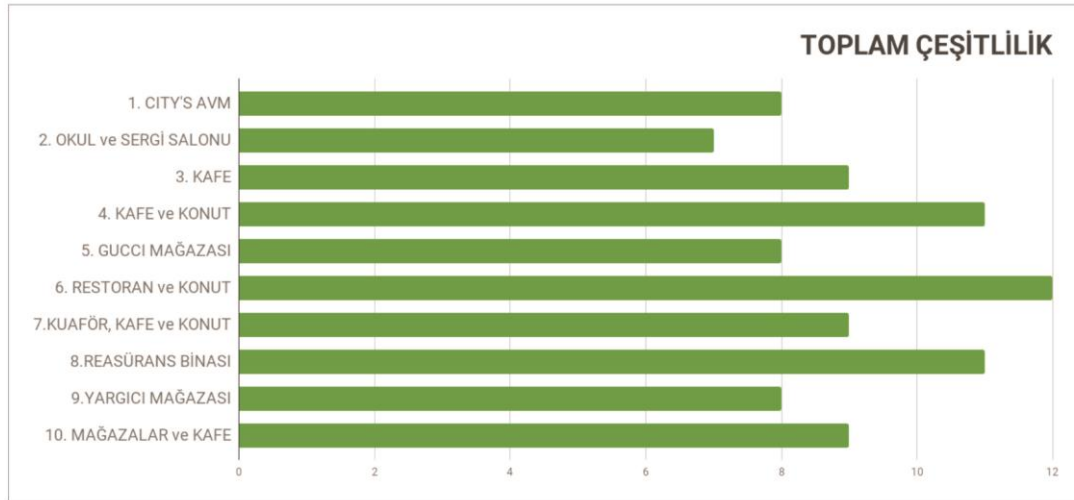
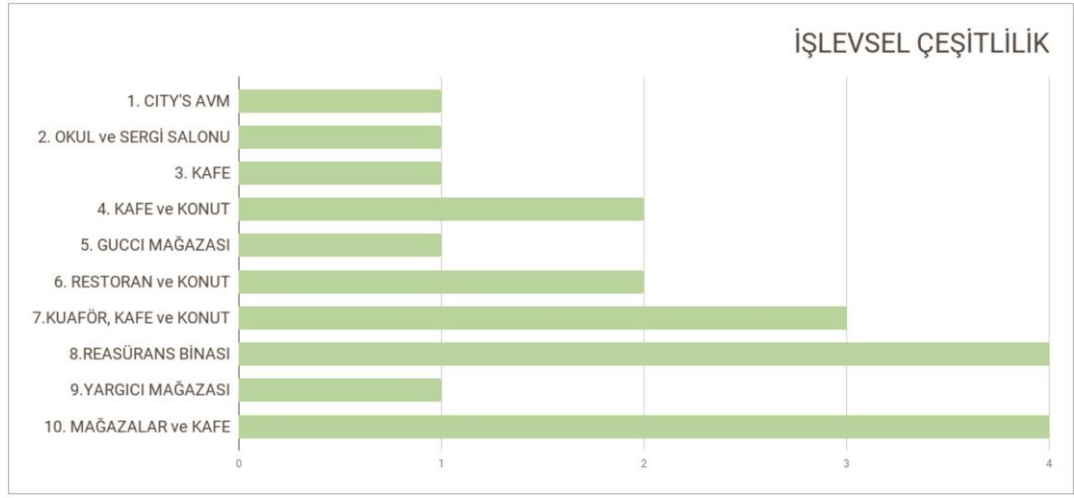
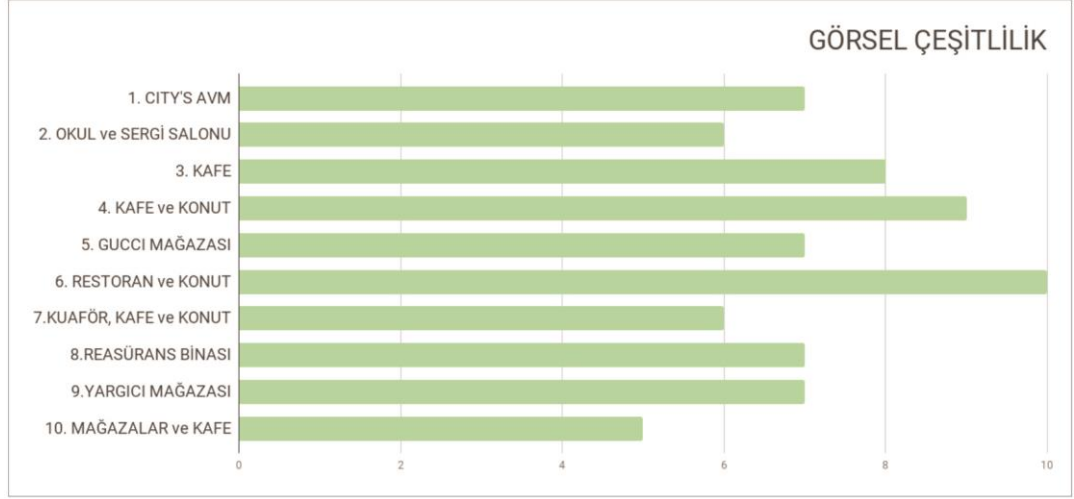

Şekil 6.6 : Her bir sokak arayüzü örneğinde mekansal nitelik değerleri.

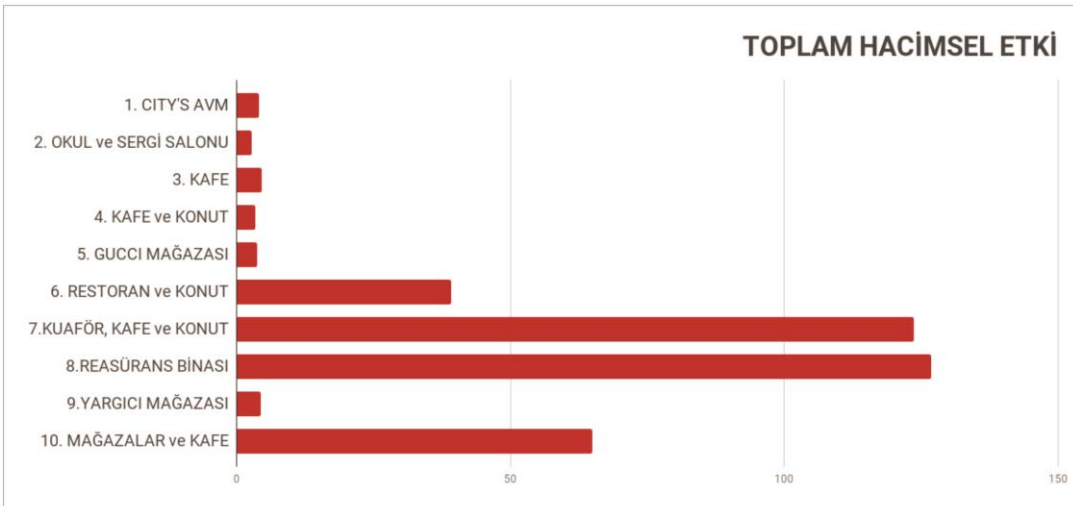
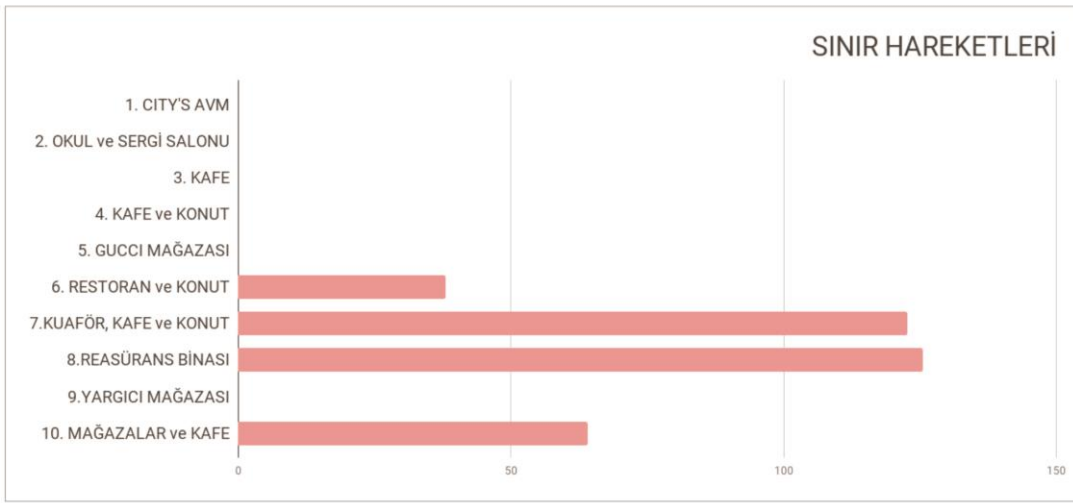
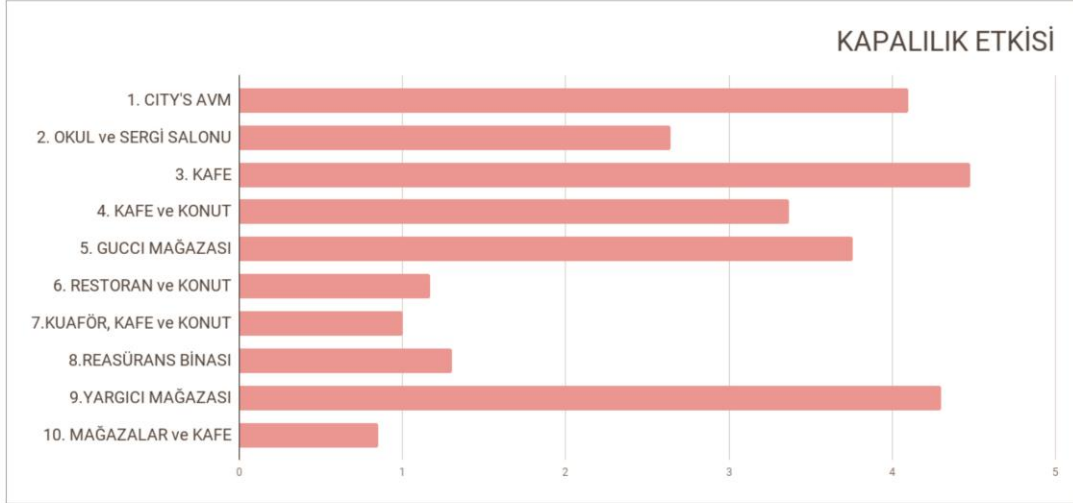
Bunun öncesinde 2. aşamada mekansal niteliklerin ilişkilendirileceği kentli davranışları gözlenmiştir. Bu davranışlar aynı zamanda her bir sokak arayüzünün tüm mekansal nitelikler toplamının değeriyle de ilişkilendirilecektir. Söz konusu toplam mekansal niteliklerin değeri en fazla 7.Kuaför, kafe ve konut, 8.Reasürans Binası ve 10.Mağazalar ve kafe örneklerindedir (Şekil 6.10). Bu üç örnekte de hacimsel etkinin güçlü olması ve mekanların geri çekilme hareketiyle arayüz hacmini tanımlamış olması önemli bir noktadır.

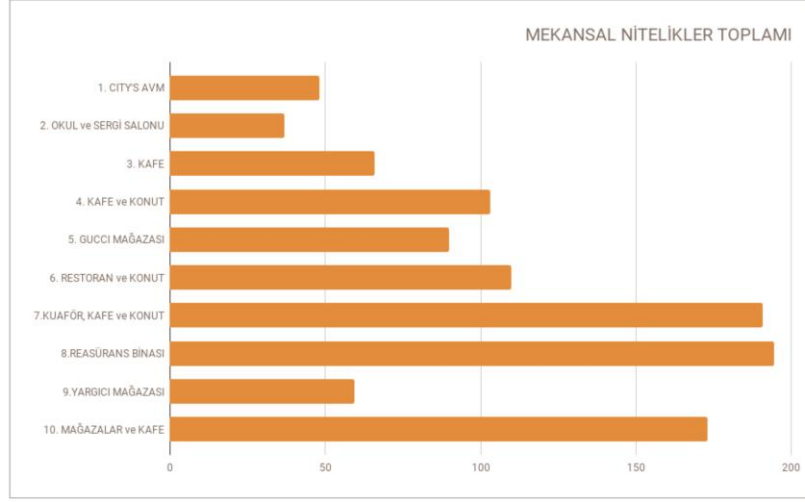
Şekil 6.7 : Geçirgenlik değerleri analiz sonuçları.

Şekil 6.8 : Çeşitlilik değerleri analiz sonuçları.

Şekil 6.9 : Hacimsel etki oluşturan nitelikler analiz sonuçları.

Şekil 6.10 : Toplam mekansal nitelik değeri analiz sonuçları.

6.3.2 Aşama 2: Kentli davranışları gözlemleri

Sokak arayüzleri örneklerinde yapılan sistematik yerinde gözlemlerde, gözlenen davranışların gerçekleşme sayıları her bir zaman aralığı için gözlem verileri cetveline girilmiştir (Çizelge 6.1) (Çizelge 6.2). Daha sonra hafta içi günü ve Cumartesi günü cetvellerindeki veriler toplanarak örnek arayüzlerde tüm haftanın davranış verileri elde edilmiştir.

Hafta içi gözlemleri sonuçlarına bakıldığında, arayüz mekanlarına girip çıkma eylemi en çok 1.City's avm ve 8.Reasürans binası örneklerinde görülmüştür (Şekil 6.11). Aynı örnekler Cumartesi günü ve tüm hafta sonuçlarında da, giriş çıkış yapan kişi sayısında en yüksek değere sahiptir (Şekil 6.12, Şekil 6.13). Hafta içinde hızlıca geçip gitme eylemi 2.Okul ve sergi salonu ile 9.Yargıcı mağazası örneklerinde en fazla sayıda gerçekleşmiştir (Şekil 6.11). Bu örnekler Nişantaşı'nın en yoğun caddeleri olan Vali Konağı Caddesi ve Rumeli Caddesi'nde bulunmaktadır.

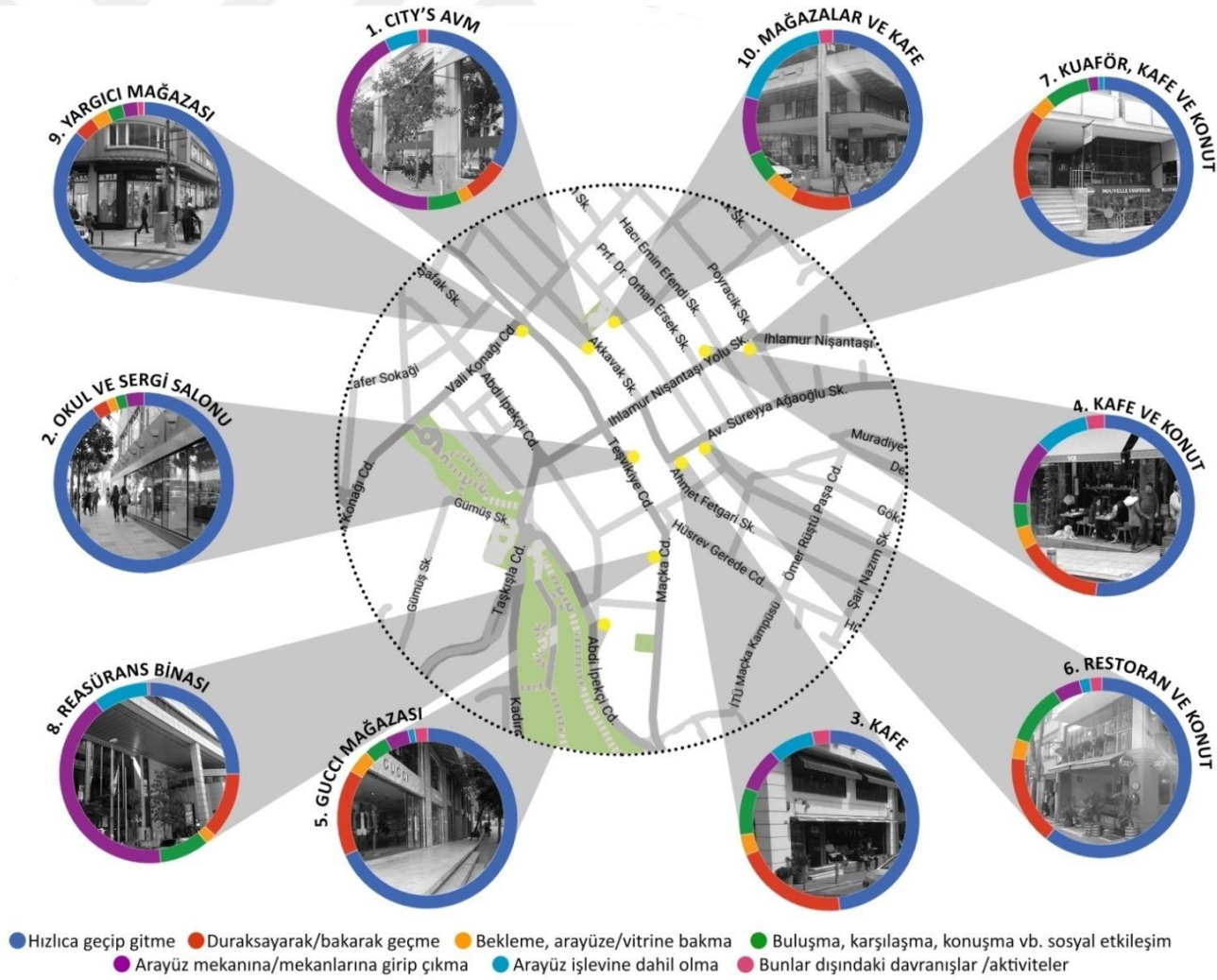
2 ve 9 numaralı arayüzlerdeki hızlıca geçip gitme eylemi sayısı Cumartesi günü hafta içi gününe göre daha düşük çıkmıştır (Şekil 6.12). Benzer şekilde özellikle mağaza örneklerinde yüksek çıkan bekleme, duraksama ve arayüze/vitrine bakma davranışları Cumartesi günü hafta içi gününe göre daha fazla gerçekleşmiştir. Hafta sonu kullanıcılarının daha yavaş yürüdüğü ve sosyal etkileşim sağlayabilecek duraksama, bekleme gibi eylemlerin hafta sonunda arttığı söylenebilir. Bunu destekleyecek şekilde, arayüzün işlevine dahil olma davranışı da haftasonu gününde artmaktadır (Şekil 6.12).

Çizelge 6.1 : Hafta içi gözlem verileri cetveli.

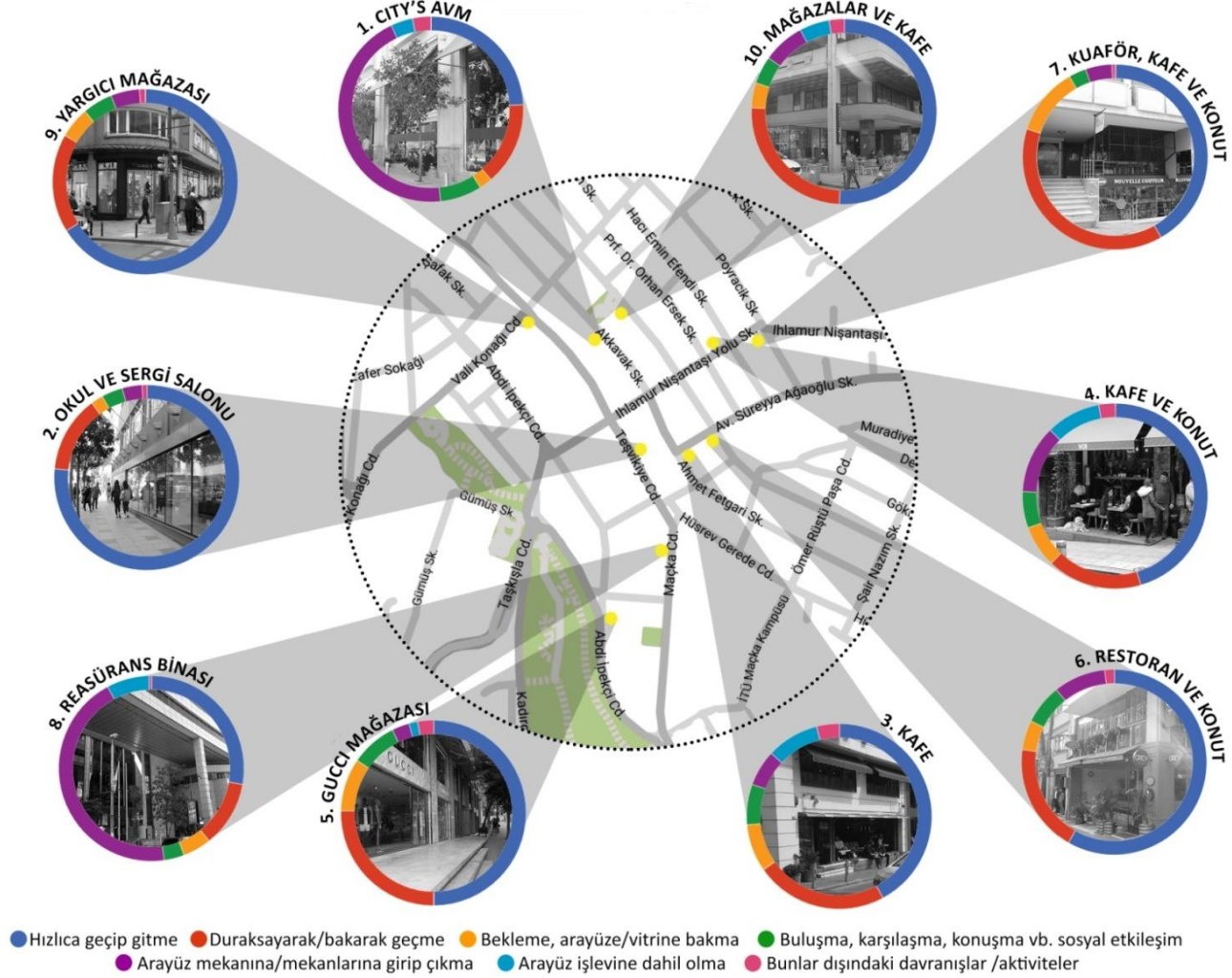
1 GÜNLÜK GÖZLEM CETVELİ / HAFTA İÇİ (SALI-ÇARŞAMBA-PERŞEMBE)												
Kentli Davranışları			1. City's AVM	2. Okul ve Sergi Salonu	3. Kafe	4. Kafe ve Konut	5. Gucci Mağazası	6. Restoran ve Konut	7. Kuaför, Kafe ve Konut	8. Reasürans Binası	9. Yargıcı Mağazası	10. Mağazalar ve Kafe
SABAH	09:00 - 11:00	Hızlıca geçip gitme	80	310	40	46	60	75	40	50	450	58
		Duraksayarak, bakarak geçme	3	3	4	6	8	6	8	10	8	5
		Bekleme, vitrine bakma	10	4	2	2	2	2	1	6	10	5
		Buluşma, karşılama, konuşma	8	5	3	0	5	4	6	25	14	5
		Arayüz mekanlarına girip çıkma	55	12	2	6	2	4	2	80	5	4
		Arayüz işlevine dahil olma	6	0	4	5	0	0	0	10	0	20
		Diğer	2	0	2	1	2	2	0	1	5	3
	11:00 - 13:00	Hızlıca geçip gitme	22	255	29	24	65	30	23	27	360	48
		Duraksayarak, bakarak geçme	11	12	12	10	18	8	16	17	18	17
		Bekleme, vitrine bakma	0	6	4	1	4	3	2	5	16	1
		Buluşma, karşılama, konuşma	8	5	3	0	5	4	6	25	14	5
		Arayüz mekanlarına girip çıkma	35	16	5	1	5	5	0	48	18	10
		Arayüz işlevine dahil olma	9	0	6	1	2	0	0	17	0	23
		Diğer	2	0	2	1	2	2	0	1	5	3
ÖĞLEDEN SONRA	13:00 - 15:00	Hızlıca geçip gitme	53	240	22	12	50	15	26	30	350	28
		Duraksayarak, bakarak geçme	0	8	19	7	12	2	2	26	16	4
		Bekleme, vitrine bakma	0	4	0	0	3	0	0	2	14	3
		Buluşma, karşılama, konuşma	8	6	5	2	4	2	2	4	12	2
		Arayüz mekanlarına girip çıkma	47	10	3	3	3	1	1	33	20	7
		Arayüz işlevine dahil olma	12	0	6	5	2	8	1	11	0	37
		Diğer	2	0	4	0	2	1	0	1	5	2
	15:00 - 17:00	Hızlıca geçip gitme	70	274	36	38	70	76	42	34	424	64
		Duraksayarak, bakarak geçme	14	10	21	15	16	24	5	20	18	20
		Bekleme, vitrine bakma	5	6	3	6	2	6	3	2	16	12
		Buluşma, karşılama, konuşma	8	10	8	5	5	20	5	10	15	10
		Arayüz mekanlarına girip çıkma	52	8	6	7	4	5	2	74	14	18
		Arayüz işlevine dahil olma	6	0	5	5	2	0	0	22	0	8
		Diğer	2	0	0	5	2	2	0	0	5	4
AKŞAM	17:00-19:00	Hızlıca geçip gitme	32	350	43	45	75	46	53	52	400	53
		Duraksayarak, bakarak geçme	14	8	18	12	12	18	8	16	15	16
		Bekleme, vitrine bakma	2	2	5	4	4	4	4	1	10	12
		Buluşma, karşılama, konuşma	12	8	12	4	3	12	6	8	10	8
		Arayüz mekanlarına girip çıkma	126	14	9	16	4	4	1	86	16	21
		Arayüz işlevine dahil olma	12	0	8	9	0	0	0	16	0	12
		Diğer	2	0	2	2	2	2	0	0	5	2
	19:00-21:00	Hızlıca geçip gitme	27	285	15	7	35	13	36	12	320	37
		Duraksayarak, bakarak geçme	20	13	5	2	15	10	14	8	23	6
		Bekleme, vitrine bakma	2	8	0	0	7	0	1	0	18	0
		Buluşma, karşılama, konuşma	7	2	2	4	0	4	1	0	8	4
		Arayüz mekanlarına girip çıkma	39	2	5	6	4	1	0	18	0	5
		Arayüz işlevine dahil olma	6	0	2	7	0	0	2	5	0	13
		Diğer	4	0	2	2	2	0	0	0	5	2

Çizelge 6.2 : Hafta sonu gözlem verileri cetveli.

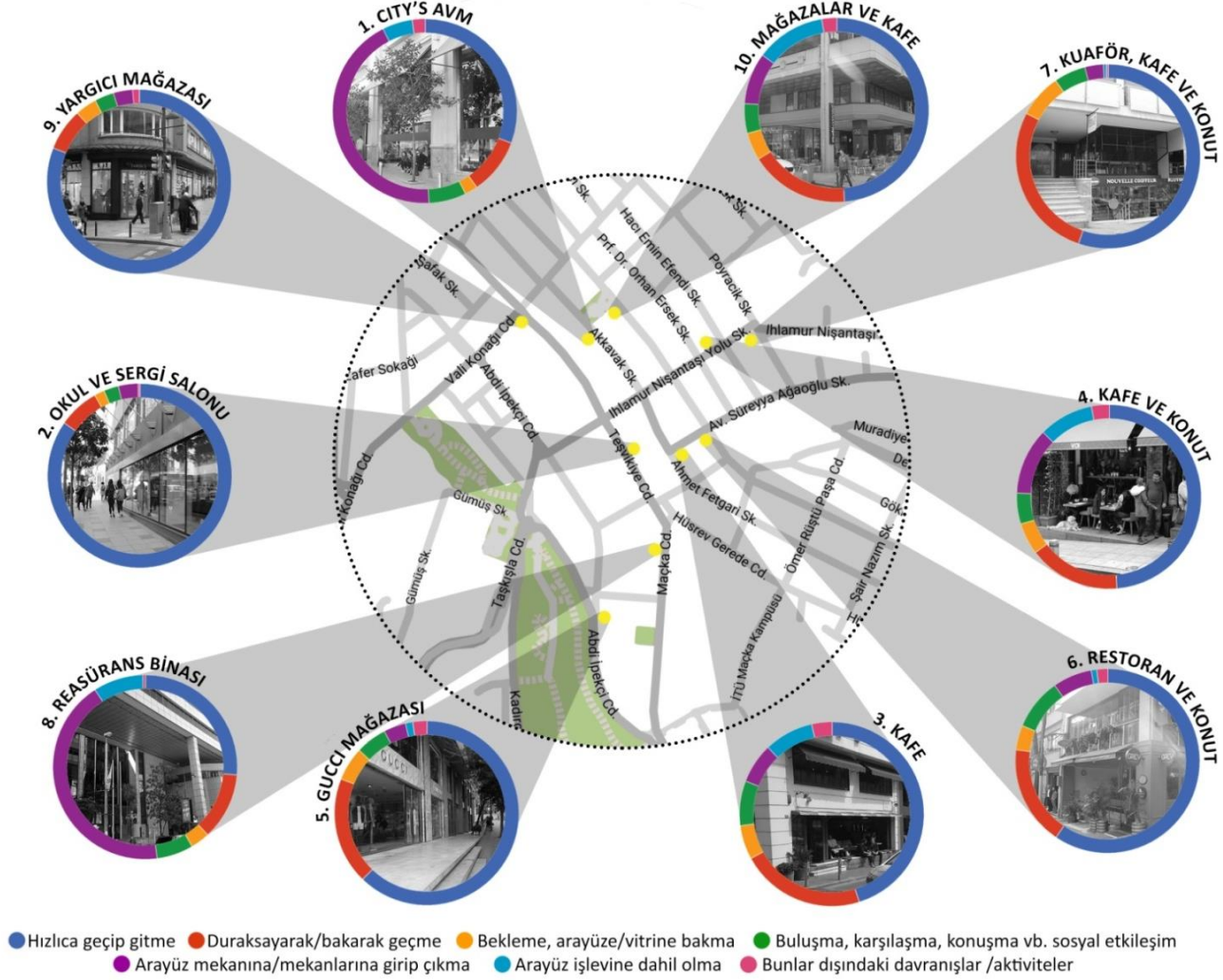
1 GÜNLÜK GÖZLEM CETVELİ / HAFTA SONU (CUMARTESİ)												
		Kentli Davranışları	1. City's AVM	2. Okul ve Sergi Salonu	3. Kafe	4. Kafe ve Konut	5. Gucci Mağazası	6. Restoran ve Konut	7. Kuaför, Kafe ve Konut	8. Reasürans Binası	9. Yargıcı Mağazası	10. Mağazalar ve Kafe
SABAH	09:00 - 11:00	Hızlıca geçip gitme	8	200	25	32	25	45	32	46	99	49
		Duraksayarak, bakarak geçme	7	30	12	6	5	10	23	9	25	25
		Bekleme, vitrine bakma	0	3	4	3	0	3	3	9	8	1
		Buluşma, karşılaşma, konuşma	4	10	5	4	0	6	2	2	6	2
		Arayüz mekanlarına girip çıkma	15	15	4	6	0	4	4	55	8	8
		Arayüz işlevine dahil olma	4	0	6	6	2	0	0	4	0	2
		Diğer	0	2	4	1	1	1	0	1	1	4
	11:00 - 13:00	Hızlıca geçip gitme	36	260	30	24	30	34	15	27	180	62
		Duraksayarak, bakarak geçme	12	25	20	8	10	14	19	18	34	16
		Bekleme, vitrine bakma	1	6	9	2	4	1	4	6	18	6
		Buluşma, karşılaşma, konuşma	6	12	7	0	3	5	0	1	12	4
		Arayüz mekanlarına girip çıkma	43	17	5	5	4	8	5	22	9	13
		Arayüz işlevine dahil olma	6	0	8	2	0	0	0	2	0	16
		Diğer	2	2	4	1	2	1	0	1	3	4
ÖĞLEDEN SONRA	13:00 - 15:00	Hızlıca geçip gitme	10	223	35	38	16	40	30	42	86	43
		Duraksayarak, bakarak geçme	6	36	13	9	3	8	20	12	18	20
		Bekleme, vitrine bakma	2	4	6	3	5	5	6	7	5	3
		Buluşma, karşılaşma, konuşma	6	8	5	6	2	5	4	4	5	6
		Arayüz mekanlarına girip çıkma	18	8	4	9	0	2	2	60	9	7
		Arayüz işlevine dahil olma	3	0	7	8	2	0	0	12	0	2
		Diğer	0	2	3	2	1	1	0	1	1	4
	15:00 - 17:00	Hızlıca geçip gitme	32	160	37	15	13	37	28	46	80	45
		Duraksayarak, bakarak geçme	22	25	15	10	17	9	18	11	16	18
		Bekleme, vitrine bakma	3	6	6	5	5	4	7	5	5	6
		Buluşma, karşılaşma, konuşma	9	10	8	3	6	5	4	4	5	8
		Arayüz mekanlarına girip çıkma	38	5	4	7	4	2	2	69	12	5
		Arayüz işlevine dahil olma	4	0	9	2	0	0	0	18	0	2
		Diğer	2	2	2	1	1	1	0	0	1	0
AKŞAM	17:00-19:00	Hızlıca geçip gitme	9	86	20	22	26	36	18	22	126	42
		Duraksayarak, bakarak geçme	9	34	12	5	13	16	22	18	42	32
		Bekleme, vitrine bakma	1	5	2	4	6	2	10	6	10	4
		Buluşma, karşılaşma, konuşma	4	4	0	3	6	2	0	10	12	4
		Arayüz mekanlarına girip çıkma	43	0	4	6	0	10	2	76	8	4
		Arayüz işlevine dahil olma	0	0	5	6	0	0	0	12	0	6
		Diğer	5	2	2	2	1	1	2	0	2	2
	19:00-21:00	Hızlıca geçip gitme	12	70	14	12	20	25	14	12	90	31
		Duraksayarak, bakarak geçme	8	25	16	14	18	14	23	13	37	22
		Bekleme, vitrine bakma	3	4	5	6	4	4	9	2	8	3
		Buluşma, karşılaşma, konuşma	3	4	2	4	4	3	0	4	13	2
		Arayüz mekanlarına girip çıkma	40	1	3	4	0	8	0	30	4	2
		Arayüz işlevine dahil olma	0	0	0	6	0	0	0	4	0	0
		Diğer	5	0	0	2	1	1	0	0	2	0

Şekil 6.11 : Davranış ve sosyal etkileşim gözlemleri hafta içi sonuçları (yazar tarafından hazırlanmıştır).

Şekil 6.12 : Davranış ve sosyal etkileşim gözlemleri cumartesi sonuçları (yazar tarafından hazırlanmıştır).

Şekil 6.13 : Davranış ve sosyal etkileşim gözlemleri tüm hafta sonuçları (yazar tarafından hazırlanmıştır).

Gözlem cetvelinde belirtilen kategorilere ait olmayan aktiviteler ve davranışlar diğer kategorisinde not edilmiştir. Diğer kategorisinde not edilen davranışlar şu şekildedir;

- Arayüz mekanında çalışan servis elemanları, güvenlik görevlileri ya da temizlikçilerin dinlenme, konuşma, mekana girip çıkma şeklinde tekrarlanan aktiviteleri,
- Seyyar satıcılar, dilenciler ve bir ayakkabı boyacısının arayüzdeki kullanıcılarla etkileşime geçmesi, konuşması
- Kağıt toplayıcılarının arayüzde bulunması
- Çiçek satıcılarının standları ve simit satıcılarının arayüzde bulunması

Söz konusu davranışların, arayüz mekanlarında çalışanların aktiviteleri ve seyyar satıcılar ile mekanlardaki insanların etkileşimleri olmak üzere iki başlıkta toplandığı görülmektedir. Bu kategorideki eylemler, farklı sosyo kültürel sınıfların ve sosyal çeşitliliğin neden olduğu davranışlardır. Söz konusu gözlemler sürecinde bu sosyal katmanlaşmanın sebep olduğu bir çatışma gözlenmemiştir.

6.3.3 Aşama 3: Korelasyon Analizleri

Mekansal niteliklerin analizleri sonucunda elde edilen değerler ve gözlemlerden elde edilen davranış ve sosyal etkileşim verileri, 'spearman' yöntemi kullanılarak istatistiki olarak incelenmiştir. Değişken sayısının az ve dağılımın non-parametrik/düzensiz olması sebebiyle Spearman yöntemi kullanılmıştır. Bu çalışmada veri sayısının az olması yüksek korelasyonların (%99-95) daha az çıkmasına neden olabilir. Çalışmanın kısıtlayıcı bir unsuru olarak ele alınan bu durumda, güven düzeyi aralığı genişletilerek %90 güven düzeyine sahip korelasyonlar da anlamlı olarak incelenmeye alınmıştır.

Alan çalışmasında elde edilen verilerin spearman yöntemi ile istatistiki ortamda analizi sonrasında öncelikle mekansal niteliklerin birbirleri ile olan anlamlı ilişkilerine bakılmıştır (Çizelge C.1). Daha sonra mekansal nitelik değerleri ve gözlenen davranışların gerçekleşme sayıları arasındaki anlamlı ilişkiler hafta içi (Çizelge C.2, Çizelge C.4) haftasonu (Çizelge C.3, Çizelge C.5) ve tüm hafta için (Çizelge C.6) incelenmiştir.

6.4 Alan Çalışması Sonuçlarının Değerlendirilmesi

6.4.1 Mekansal niteliklerin birbirleri ile olan ilişkileri

Spearman analizi sonuçlarına göre; fiziksel geçirgenlik ve özellikle görsel geçirgenlik, arayüzlerin toplam geçirgenlik özelliğini %95 güven düzeyinde anlamlı ilişki ile doğru yönlü etkilemektedir. Ancak işlevsel geçirgenliğin, toplam geçirgenliğe olan etkisinin düşük olduğu görülmektedir. Geçirgenliğin toplam kuvveti öncelikle görsel ve sonra fiziksel geçirgenlikten etkilenmektedir.

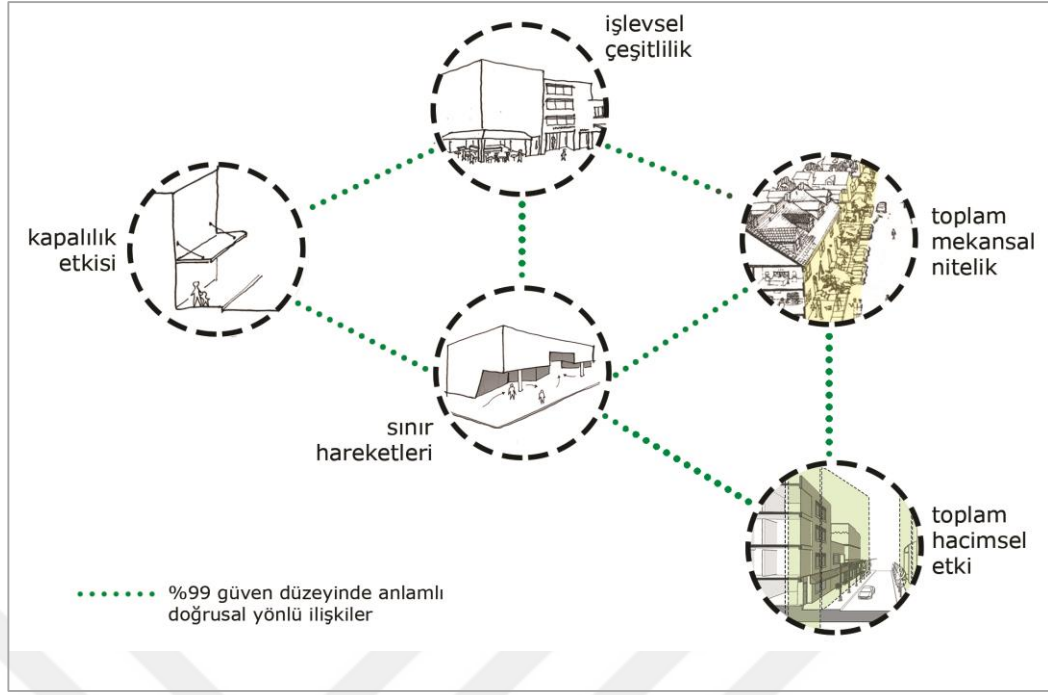
Görsel geçirgenlik özelliğinin aynı zamanda hacimsel etkinin toplam kuvveti ile aynı yönlü bir ilişki içinde olduğu görülmüştür. Bu durum, sınır yüzeyinde geri çekilme hareketleri ile oluşmuş 7.Kuaför, kafe ve konut, 8.Reasürans Binası ve 10.Mağazalar ve kafe arayüz örneklerinde geri çekilme ile tanımlanan arayüz hacminde daha fazla şeffaf yüzey ya da boşluk tanımlanmış olması ile açıklanabilir.

Arayüzün toplam çeşitliliği ile geçirgenlik özelliğinden farklı olarak daha çok işlevsel çeşitlilik ile orantılıdır. Analiz sonuçlarına göre arayüzdeki toplam çeşitlilik %95 güven düzeyinde anlamlı ilişki ile işlevlerin çeşitliliğinden etkilenmektedir. Görsel çeşitlilik ile çeşitliliğin toplam kuvveti arasında anlamlı ilişki bulunmamıştır.

İşlevsel çeşitlilik ve sınır hareketleriyle mekan tanımlama arasında %99 güven düzeyinde doğrusal ilişki bulunmuştur. Bu durum az önce de söz edilen 7,8 ve 10 numaralı örneklerde geri çekilme hareketinin daha fazla işlevi barındıracak mekanı sağlamanın bir sonucu olarak yorumlanmıştır (Şekil 6.14).

Tüm mekansal niteliklerin toplam değeri en çok işlevsel çeşitlilikten etkilenmektedir. (Analiz sonuçları %99 güven düzeyinde çok güçlü doğrusal ilişkiyi göstermektedir). Mekansal niteliklerin toplam değerini etkileyen ikinci özellik sınır hareketleridir (%99 güven düzeyinde) (Şekil 6.14). Üçüncü olarak ise görsel geçirgenlik orta derecede toplam mekansal niteliği etkilemektedir (%95 güven düzeyinde).

Mekansal niteliklerle ilgili bu sonuçlar, literatürde de söz edilen işlevsel çeşitliliğin önemini ortaya koymaktadır. Geri çekilme hareketleri ile oluşan yarı kamusal/özel tanımlı hacimler, işlevsel çeşitliliği teşvik etmekte ve daha fazla giriş-çıkış, şeffaf yüzey ya da boşluk bulunmasına imkan tanımaktadır.

Şekil 6.14 : Mekansal nitelikler arasında güçlü doğrusal yönlü ilişkiler (yazar tarafından hazırlanmıştır).

6.4.2 Mekansal nitelikler ve kentli davranışlarının ilişkileri

Spearman analizi sonuçlarına göre; arayüzün toplam çeşitliliği (özellikle görsel çeşitliliğin etkisine bağlı olarak oluştuğu görülen), arayüzden geçen yayaların hızını kuvvetli oranda düşürmektedir (Şekil 6.15). Bu durum arayüzlerin görsel algı aracılığıyla kentlilerin hızını değiştirdiğini göstermektedir. İşlevsel çeşitlilik ve yaya hızı arasında ise direk bir etkileşim çıkmamıştır. Ancak arayüzün işlevsel geçirgenliği arttıkça bu işleve dahil olan kentli sayısının arttığı görülmektedir. Bu durum algısal süreçle başlayan arayüze yönelimin, işlevin geçirgenliği sonucu arayüze dahil olma ile sonuçlandığını kanıtlamaktadır (Şekil 6.15).

Çeşitlilikten sonra yaya hızını düşüren ikinci unsurun görsel geçirgenlik olduğu analiz sonuçlarında görülmüştür. Buna göre, şeffaf yüzeylerin ya da boşlukların geçirgenliği kentlilerin duraksamasını sağlamaktadır. Söz konusu duraksama da kentlilerin sosyal etkileşimde bulunması ya da işleve dahil olmasını tetiklemektedir.

Buluşma/bekleme/konuşma gibi sosyal etkileşim içeren bu davranışlar, analiz sonuçlarına göre kapalılık etkisinin güçlendiği arayüzlerde artmaktadır. Hacimsel olarak tanımlı ve insan ölçeğinde olan arayüzlerde daha çok buluşma, bekleme eylemi gerçekleşmiştir.

Mekansal Nitelik Değerleri			Kentli Davranışları		
Toplam Çeşitlilik					Yaya Hızı
Görsel Geçirgenlik					Yaya Hızı
İşlevsel Geçirgenlik					İşleve Dahil Olma
Kapalılık Etkisi					Buluşma / konuşma etkileşim
Tüm Mekansal Nitelikler Toplamı					Yaya Hızı
					Arayüzü İzleme / Vitrine bakma

artış
azalış

Şekil 6.15 : Mekansal nitelikler ve kentli davranışları arasındaki güçlü ilişkiler (yazar tarafından hazırlanmıştır).

Tüm mekansal niteliklerin toplam değeri ile arayüzden hızlıca geçme %99 güven düzeyinde ters orantılıdır. Mekansal niteliklerin etkisi arttıkça yürüme hızı yavaşlamaktadır. Tüm mekansal niteliklerin toplam değeri ile arayüze bakma-seyretme eylemi ise %95 güven düzeyinde doğru orantı içindedir. Sokak arayüzünün mekansal nitelikleri ne kadar kuvvetli ise yaya hızı o oranda düşmekte ve bu da arayüze bakma, seyretme eylemini doğurmaktadır.

Diğer kategorisinde not edilen kentli davranış ve aktiviteleri, öncelikle işlevsel geçirgenliğin fazla olduğu mekanlarda ve ikinci olarak hacimsel etkinin yüksek olduğu mekanlarda daha çok gözlenmiştir (Ek C).

6.4.3 Hafta içi ve hafta sonu kullanımlarının karşılaştırılması

Analiz sonuçlarında mekansal niteliklerin, gözlemlenen kentli davranışları ile olan anlamlı ilişkilerinde hafta içi ve hafta sonu kullanımları arasında güçlü bir fark gözükmemektedir. Bununla birlikte, işlevsel geçirgenliğin ve çeşitliliğin kentlilerin sosyalliğine etki ettiği sürelerin değişmesi önemli bir bulgudur.

Hafta içinde işlevsel geçirgenliğin işleve dahil olmayı daha çok akşam zaman aralığında etkilediği, hafta sonu kullanımında ise söz konusu etkinin sabah ve akşam

saatlerinde yoğunlaştığı görülmüştür (Şekil 6.16). Benzer şekilde hafta içi öğle saat aralığında, toplam çeşitlilik ve görsel çeşitlilik ile hızlıca geçip gitme ters yönlü ilişkidir. Hafta sonunda ise aynı etkileşim öğle saatlerine ek olarak sabah saatlerinde de ortaya çıkmıştır (Şekil 6.16). Ayrıca haftasonu öğle saatlerinde işlevsel geçirgenlik hafta içinden farklı olarak, buluşma, bekleme, konuşma gibi sosyal etkileşim durumları ile de ilişkili gözükmemektedir.

	İşlevsel Geçirgenlik		İşleve Dahil Olma		Toplam Çeşitlilik		Yaya Hızı	
	davranışın güçlü olarak etkilendiği zaman aralığı				davranışın güçlü olarak etkilendiği zaman aralığı			
	hafta içi		hafta sonu		hafta içi		hafta sonu	
sabah		✓					✓	
öğle					✓		✓	
akşam	✓		✓					

 artış
 azalış

Şekil 6.16 : Hafta içi ve hafta sonunda mekansal niteliklerin davranışları etkilediği zaman aralıkları (yazar tarafından hazırlanmıştır).

Bu sonuçlar ile arayüzlerde gözlemlenen ve sosyal etkileşim sağlayan davranışların Cumartesi gününde daha uzun zaman aralığına yayıldığı anlaşılmaktadır. Hafta içi ve hafta sonu gözlem sonuçlarının toplamının mekansal nitelikler ile olan ilişkisinde görsel- işlevsel çeşitlilik ve işlevsel geçirgenlik öne çıkmaktadır. Tüm hafta boyunca ortaya çıkan en güçlü ilişki, çeşitliliğin yaya hızını yavaşlatması ve işlevsel geçirgenliğin arayüze dahil olmayı arttırmasıdır.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzde dünya nüfusunun önemli bir kısmı büyük kentlerde yaşamaktadır. Kentler, asıl kullanıcıları olan kentlilerin psikolojik ve fizyolojik ihtiyaçları gözlemlenmeden iki boyutlu olarak planlanmakta ve kentlerin gelişimi ve yayılmasında insan faktörü unutulmaktadır. Parsel bazında alınan izinlerle tekil objeler olarak tasarlanan ve inşa edilen binaların birbirleriyle ve kentsel çevreyle ilişkileri zayıftır. Kentsel alandaki bazı ara(da) mekanlar, yalnızca belediyelerin insafında olan boş, tasarlanmamış alanlar olarak kalmaktadır. Kentlilerin asıl buluşma noktası olan ve kentli olma bilincinin oluştuğu kentsel alanda, arayüzlerin eksikliği, kentin fiziksel çevresi kadar toplumsal psikoloji üzerinde de olumsuz bir etki bırakmaktadır. İstanbul gibi bir metropolde yeniden tarihi kent ölçeğine dönmek mümkün olmasa da kentli faktörü unutulmadan ve kentlinin gözünden bakarak tasarlanan, iyileştirilen ya da kente entegre edilen sokak arayüzleri ile binalar birbirleriyle, kentsel çevreyle ve en önemlisi kentlilerle etkileşime geçebilirler. Bu etkileşimi sağlayan sokak arayüzleri yalnızca bilinçli tasarım ürünü olarak ortaya konan mekanlar değil, kullanım sürecinde kendiliğinden ortaya çıkan, kullanıcılar tarafından oluşturulan veya kentsel alana sonradan eklemlenen arayüz mekanları da olabilirler.

Bu çalışmada sokak arayüzlerinin mekansal nitelikleri ile bu arayüzlerde kentlilerin davranışları ve sosyal etkileşimi arasındaki ilişkiler araştırılmıştır. Sokak arayüzleri, mikro ölçekteki kentsel arayüzler olarak iç-dış, özel-kamusal arası bağlantıları sağlayan hacimlerdir ve içinde kent yaşantısını barındırırlar. Kentte sosyalleşmenin ilk adımı olan sosyal etkileşim sokak arayüzlerinde gerçekleşmektedir. Bu sebepler düşünüldüğünde sokak arayüzlerinin mekansal nitelikleri olan geçirgenlik, çeşitlilik ve hacimsel etki özelliklerinin kentlilerin sosyal etkileşimi ile olan ilişkilerini açığa çıkarmak çalışmanın başlıca amacıdır. Bu amaca yönelik olarak; arayüzlerin kuramsal altyapısını oluşturan ara(da) kavramının tarihinden bahsedilmiş, bu kavramın arayüzlerle ilişkisi ve farkı ortaya konmuş ve bilişim alanında ortaya çıkan arayüz kavramının kentsel alana aktarılma süreci açıklanmıştır. Çalışmanın önemi

kentsel arayüzlerle ilgili kapsamlı ve bütüncül bir çalışma sunması ve İstanbul'un Nişantaşı semtinde sokak arayüzlerini sosyal ve davranışsal bağlamda ele almış olmasıdır. Nişantaşı'nda seçilen sokak arayüzlerinde yapılan alan çalışması sonucunda, çalışmaya yön veren araştırma sorularının cevaplanması için bakılan anlamlı korelasyonlar şu şekildedir;

- mekansal niteliklerin birbirleri ile olan ilişkileri
- mekansal niteliklerin kentli davranışları ve sosyal etkileşim ile ilişkileri
- hafta içi ve hafta sonu kullanımları arasındaki farklar

-Geçirgenlik, çeşitlilik ve hacimsel etki değerlerinin toplamından oluşan arayüzün mekansal nitelik değeri, birincil olarak işlevsel çeşitlilik ile ve ikincil olarak da sınır hareketleri ile ilişkilidir. Mekansal niteliklerin birbirleri ile ilişkilerinde öne çıkan diğer sonuçlar şu şekildedir;

- Bu çalışmada toplam geçirgenliğin, fiziksel ve görsel geçirgenlik etkisi ile oluştuğu saptanmıştır. İşlevsel geçirgenliğin ise arayüzün toplam geçirgenlik değerine doğrudan bir etkisi bulunmamıştır.
- Toplam çeşitlilik değeri, beklenenin aksine görsel çeşitlilikten değil işlevlerin çeşitliliğinden aynı yönde güçlü olarak etkilenmektedir.
- İşlevlerin çeşitliliği, sınır hareketleri ile doğrusal yönlü bir ilişki içindedir.
- Toplam hacimsel etki değeri, görsel geçirgenlik değeri ile aynı yönlü ilişki içindedir.

-Sokak arayüzlerinin mekansal nitelikleri ile kentlilerin bu arayüzlerdeki davranışları ve sosyal etkileşimleri arasında güçlü bir ilişki olduğu görülmektedir.

-Geçirgenlik, çeşitlilik ve hacimsel etki niteliklerinin kentli davranışlarını etkileyerek sosyal etkileşime sebep olabildiği görülmüştür. Söz konusu etkileşimde özellikle görsel geçirgenlik ve işlevsel geçirgenlik değerleri baskındır.

-Mekansal nitelikler kentlilerin yürüme hızına etki etmektedir. Görsel geçirgenlik değeri ve çeşitliliğin toplam değeri kentlilerin yürüme hızını düşürmektedir. Yürüme hızı azalan kentliler, sokak arayüzünde duraksamakta ve daha fazla vakit geçirmekte böylece daha fazla sosyal etkileşimde bulunmaktadır.

-Sokak arayüzlerinin görsel nitelikleri kentli algısına hitap ederek arayüzdeki davranışları etkilemekte ve sosyalleşmeye giden bir süreci başlatabilmektedir.

Örneğin fiziksel çeşitlilik ve görsel geçirgenlik değerleri arttıkça yaya hızının düşmesi, eğer arayüzdeki işlevsel geçirgenlik değeri yüksekse, kentlinin işleve dahil olmasıyla sonuçlanmaktadır. Bu durum, algı-davranış-işlev arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkinin sosyalleşme ile sonuçlanabildiğini ortaya koymaktadır.

-Buluşma, bekleme, konuşma gibi sosyal etkileşim barındıran eylem ve aktivitelerin çoğunlukla kapalılık etkisinin güçlü olduğu sokak arayüzlerinde gerçekleştiği görülmüştür. Bu durum hacimsel olarak tanımlı ve mekansal kuşatılmışlığı insan ölçeğinde olan arayüzlerin kentlilerin duraksayıp sosyalleşebileceği bir ortam oluşturduğunu gösterir.

-Sokak arayüzlerinde mekansal niteliklerin birbirleriyle ve kentli davranışları ile olan ilişkilerinde, hafta içi ve hafta sonu kullanımları arasında önemli bir fark görülmemiştir. Bununla birlikte mekansal niteliklerin etki etme sürelerinin değişmesi dikkat çekicidir. Cumartesi günü kullanım süresinin daha uzun olması nedeniyle, mekansal niteliklerin etki süreleri artmaktadır.

Mekansal niteliklerden özellikle görsel ve işlevsel çeşitliliğin, yayaların hızını düşürüyor olması önemli bir bulgudur. Kentlilerin daha uzun süre vakit geçirdiği arayüzler aracılığıyla, gün içi kullanım süresi uzun olan ve kendi güvenliğini sağlayabilen kentsel mekanlar elde etmek mümkündür. Benzer şekilde işlevsel geçirgenliğin arttığı arayüzlerde bu işleve dahil olan kentli sayısı da artmaktadır. Çeşitlilik niteliğinin başlattığı algısal süreç ile arayüze çekilen kentliler, işlevsel geçirgenliğin kuvvetiyle doğru orantılı olarak işleve dahil olmaktadır. Buluşma, konuşma, karşılaşma gibi sosyal etkileşim barındıran davranışlar ve sosyal aktivitelerin, hacimsel etkinin kuvvetli olduğu arayüzlerde yoğunlaşması kuşatılmışlık/kapalılık etkisinin kentliler üzerindeki etkisini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Tüm bunlar mimari tasarım ve kentsel tasarım sürecinde, sokak arayüzünün mekansal niteliklerinin tasarıma dahil edilmesi gerekliliğini göstermektedir. Kentler, disiplinlerarası bir yaklaşımla ve öncelikle kentli algısı, davranışları ve sosyalliği gözetilerek planlanmalıdır. Çalışma sonuçlarına dayanarak, gelecekte sokak arayüzleri konusunda yapılacak tasarım ve araştırmalara yön vermesi için geliştirilen öneriler şu şekildedir;

-Mekansal niteliklerin kentsel çevre ve kentliler üzerindeki etkileri ve sosyalleşme ile ilişkisi mimari tasarım ve kentsel planlama süreçlerinde gözönüne alınmalıdır.

-Hangi mekansal niteliklerin hangi ölçüde kullanılması gerektiği, sokak arayüzünün bulunduğu bölgeye, kullanıcı tipolojisine, söz konusu tasarımın bağlamına ve amacına göre değişiklik gösterebilir.

-Mekansal niteliklerin kullanımı, her özgün projede kentli ölçeği ve algısı düşünülerek, kentsel çevreyle nasıl ilişkiler kurulması gerektiğine karar verilerek ele alınmalıdır. Mekansal nitelikler birbirleri ile uyum içinde, tasarımın gerekliliklerini karşılayacak şekilde ve optimum düzeylerde olmalıdır. Bir sokak arayüzü özelinde, bazı niteliklerin zayıf olması ya da varolmaması gerekebilir.

-Kentın sokak ölçeğinde, gün içi kullanım süresinin uzun olması sokağın güvenliğini ve canlılığını sağlayan bir unsurdur. Özellikle işlevlerin çeşitliliği ve geçirgenliği söz konusu kullanımı arttıracak yönde kullanılmalıdır.

-Bu çalışmada fizibilite koşulları gereği gözlemler 2'şer saatlik zaman aralıklarında yapılmıştır. Gün içi kullanım farklılıklarını daha detaylı ele almak için ileride yapılacak olan çalışmalar her bir saat aralığında ya da farklı sistematik zaman aralıklarında da gerçekleştirilebilir.

-Sokak arayüzünde mekansal niteliklerin hesaplanma yöntemleri, bu çalışmada cevaplanması amaçlanan araştırma sorularına yönelik olarak ve seçilen arayüz örneklerinde uygulanabilirliği üzerinden kararlaştırılmıştır. Mekansal niteliklerin varlığı ve etkileri tüm arayüzler için geçerli olmakla birlikte, bu niteliklerin hesaplanma yöntemleri farklı arayüz çalışmalarında yeniden ele alınabilir.

- Bu çalışmada mekansal nitelikler, 'geçirgenlik, çeşitlilik ve hacimsel etki' olarak ele alınmıştır. Çalışma sonuçları özellikle işlevsel geçirgenlik, işlevsel çeşitlilik ve hacimsel etki'nin sosyal hayat üzerinde baskın etkileri olduğunu ortaya koymuştur. Gelecek çalışmalarda mekansal nitelikler farklı sınıflandırmalarla ele alınabilir. Örneğin; 'İşlevsel Nitelikler' başlığı altında işlevsel çeşitlilik ve işlevsel geçirgenlik, 'Görsel Nitelikler' başlığı altında, görsel çeşitlilik ve görsel geçirgenlik ele alınabilir. Bu yolla mekansal niteliklerin önemi ve kentli hayatına etkileri üzerinde farklı dinamikler keşfedilebilir.

-Sokak arayüzleri de birer ara(da) mekan (in-between space) olduklarından bazı çalışmalarda bu başlıkla ele alınmışlardır. Ancak ara(da) mekanların çevreyle etkileşim sağlamadıklarında kayıp mekana dönüşebilecekleri unutulmamalıdır.

-Kentlilerin direk olarak etkileşimde buldukları ve görsel algı sınırları içinde kalan zemin katlar ve ilk katlar, yapı ölçeği ne olursa olsun çevre ile ilişkileri sağlanarak tasarlanmalıdır. Özellikle yüksek veya büyük ölçekli yapıların sokak arakesitinde kentsel mekanla ilişki kurmayan sağır yüzeylerden, sürekli devam eden ve duvar etkisi gösteren cephelerden kaçınılması gerekir.

-Sokak arayüzleri kent yaşantısının asıl başrolü olan kentlilerin mekanı olarak, toplumsal yaşama ve kent hayatının kalitesine etki ederler. Sokak arayüzleri özelinde çalışmaların, yerel yönetimlerce desteklenmesi, teşvik edilmesi ve kontrol edilmesi gerekmektedir.

-Modern kentleşme ve parsel bazında yapılaşma sonucu gözardı edilen sokak arayüzlerinin, mimari tasarım ve kentsel tasarım süreçlerinde üzerinde önemli durulması gereken temel konulardan biri olduğu unutulmamalıdır.

KAYNAKLAR

- Alemdar, Z. Y., & Aydın, S.** (2011). Mimarlıkta anlatı olarak imge. *İtü Dergisi/d*, 10(1), 83-94.
- Alexander, C., Ishikawa, S., & Silverstein, M.** (1977). *A Pattern Language*. New York: Oxford University Press.
- Alexander, Christopher.** (1964). *Notes on the Synthesis of Form*. London: Harvard University Press.
- AlkanBala, H., & Üstüntaş, T.** (2014). Modelling the Urban Interface by Using Fuzzy Logic. *Journal of Building Construction and Planning Research*, 2(March), 59–73.
- Anderson, S.** (1991). *On Streets : Based on a project of the Institute for architecture and urban studies*. Cambridge: MIT press.
- Arnheim, R., Zucker, W. M., & Watterson, J.** (1966). Inside and Outside in Architecture: A Symposium. *The Journal of Aesthetics and Art Criticism*, 25(1), 3-15.
- Ashihara, Y.** (1983). *The Aesthetic Townscape*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Aytuğ, A., & Yıldız, D.** (2016). Kentsel Tasarım Rehberi, Sokak Görünümü: Arayüz Tasarımı, İBB, İstanbul.
- Banz, G.** (1970). *Elements of Urban Form*. New York, London: McGraw-Hill.
- Baycan, İ.** (2011). *Parçalanmış Kentsel Dokuda Yeni Bir Mekansal Oluşum: Tampon Mekan* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Bentley, I., Alcock, A., Murrain, P., McGlynn, S., & Smith, G.** (1985). *Responsive Environments: A manual for designers (C. 15)*. Burlington: Architectural Press.
- Berger, A.** (1998). *Seeing is Believing: An Introduction to Visual Communication*. California : Mayfield Publishing.
- Bergson, H.** (1944). *Creative Evolution*. New York : Random House.
- Carmona, M., Tiesdell, S., Carmona, M., & Heath, T.** (2003). *Public Places-Urban Spaces: The Dimensions of Urban Design*. Burlington: Architectural Press.
- Chen, E. M.** (1989). *The Tao Te Ching: A New Translation With Commentary*. New York: Paragon House Publishers
- Crawford, M., Baird, G., Chase, J., & John, K.** (2008). *Everyday Urbanism*. New York: Monacelli Press.
- Cullen, G.** (1975). *Townscape*. New York : Van Nostrand Reinhold.

- Demirkaya, H.** (1999). *Mekân Kavramının Tarihsel Süreç İçinde İncelenmesi ve Günümüzde Mekân Anlayışı* (Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Designing Walkable Urban Thoroughfares : A Context Sensitive Approach.** (2010). Institute of Transportation Engineers.
- Dirik, İ. E.** (2009). *Arakesitler Üzerinden Sınır ve Arayüz Kavramlarının Kentsel ve Mimari Ögelerle İrdelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Dovey, K., & Wood, S.** (2015). Public/private Urban Interfaces: Type, Adaptation, Assemblage. *Routledge*, 8(1), 1-16.
- Duany, A. M., & Plater-Zyberk, E.** (2003). *Smart Code*. Transect Codeware Company.
- Erdönmez, E., & Çelik, F.** (2016). Kentsel Mekanda Kamusal Alan İlişkileri, *Tüba-Ked 14*
- Erdönmez, M. E., & Akı, A.** (2005). Açık Kamusal Kent Mekanlarının Toplum İlişkilerindeki Etkileri. *YTU Arch. Fac. e-Journal*, 1(1).
- Foucault, M.** (1984). Of Other Spaces: Utopias and Heterotopias. *Architecture /Mouvement/ Continuité*, (5), 46-49.
- Gehl, J.** (2007). Public Spaces for a Changing Public Life. *İçinde Open Space: People Space*. London and New York : Taylor & Francis.
- Gehl, J.** (2010). *Cities for People*. Washington, D.C. : Island Press.
- Gehl, J.** (2011). *Life Between Buildings: Using Public Space*. New York : Van Nostrand Reinhold.
- Gezer, H.** (2014). Mimariyi Yaşamak. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 13(26), 227-258.
- Goffman, E.** (1959). *The Presentation of Self in Everyday Life*. New York: Anchor Books.
- Goffman, E.** (1963). *Behaviuor in Public Places, Notes on the Social Organisation of Gatherings*. New York: The Free Press.
- Grosz, E.** (2001). *Architecture from the Outside*. Cambridge, MA : The MIT Press
- Güçlü, T.** (2006). *Architectural Built Form and Public Dialogue: An Evaluation of Public Wall in Its Communicative Role* (Mater's thesis). Middle East Technical University, Ankara
- Gül, A.** (1989). *Kapalı Kentsel Dış Mekanları Düzenleme İlkeleri* (Yüksek Lisans Tezi). YTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Hall, E. T.** (1959). *The Silent Language*. New York: Doubleday & Company.
- Hall, E. T.** (1966). *The Hidden Dimension*. New York: Doubleday.
- Hanson, J.** (2000). Urban Transformations: A history of design ideas. *Urban Design International*, (5), 97-122.
- Hayden, D.** (2003). *Building American Suburbia: green fields and urban growth 1820-2000*. New York : Pantheon Books.

- Işın, C.** (2012). *In-between space and social interaction: a case study of three neighbourhoods in Izmir*. (Phd Thesis). University of Nottingham.
- Jacobs, A. B.** (1993). *Great Streets*. Cambridge: MIT Press.
- Jacobs, J.** (1961). *The Death and Life of Great American Cities*. USA: Random House.
- Jacobs, Jane.** (1970). *The Economy of Cities*. USA: Vintage Books.
- Johnson, R. B., & Onwuegbuzie, A. J.** (2004). Mixed methods research: A research paradigm whose time has come. *Educational Researcher*, 33(7), 14-26.
- Karakoç, E.** (2004). *Yapının Kentsel Mekana Katılımı* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Keyder, Ç.** (2013). *İstanbul: Küresel ile Yerel Arasında*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Koetter, F., & Rowe, C.** (1979). *Collage City*. USA: MIT Press.
- Konuk, G.** (1991). Kamu Mekanları Tasarımında Cephe Düzeni. *Tasarım ve Kent Mobilyaları Sempozyumu*, Mimar Sinan Üniversitesi, İstanbul.
- Kökner, A.** (2001). *Mekansal Arayüzlerin Kente ve Yaşama Katılımları Üzerine Bir İnceleme* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Krier, R.** (1979). *Urban Space*. London: Academy Editions.
- Kuban, D.** (2013). *Lao Tzu Tao Yolu Öğretisi: Tao Te Ching'in Yorumsal Çevirisi*. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.
- Lang, J. T.** (1987). *Creating Architectural Theory: The Role of the Behavioral Sciences in Environmental Design*. New York: Van Nostrand Reinhold Company.
- Lau, D.** (2012). *Interstitial Urbanism: Inhabiting the 'in-between'* (Master's thesis). Carleton University, Ottawa.
- Lefebvre, H.** (1991). *The production of space*. USA: Blackwell Publishers.
- Lillebye, E.** (2001). The Architectural Significance of the Street as a Functional and Social Arena. *İçinde The Sustainable Street: The Environmental, Human and Economic Aspects of Street Design and Management*, Eds. Jefferson, C., Rowe J., Brebbia, C. Southampton: WIT Press.
- Lopez, D.** (2016). *Elaborations on Emptiness: Uses of the Heart Sūtra*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Lopez, M. & Van Nes, A.** (2007). Micro Scale Spatial Relationships In Urban Studies: the relationship between private and public space and its impact on street life. *6th International Space Syntax Symposium*, İstanbul.
- Loukaitou-Sideris, A.** (1996). Cracks in the City: Addressing the Constraints and Potentials of Urban Design. *Journal of Urban Design* 1(1), 91-103.
- Lozano, O. E.** (1990). *Community Design & Culture of Cities. The Crossroad and the Wall*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Lubis, B. U., & Primasari, L.** (2012). The Relationship between People and Urban Screen in an Urban Space. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, (42), 223-230.
- Luz, A.** (2001). Places In-Between: The Transit(ional) Locations of Nomadic Narratives. *Place and Location Studies in Environmental Aesthetics and Semiotics*, 5, 143–165.
- Lynch, K.** (1960). *The Image of the City*. USA: MIT Press.
- Maslow, A.** (1954). *Motivation and Personality*. New York: Harper and Row.
- McCullough, M.** (1998). *Abstracting Craft: The Practiced Digital Hand*. USA: MIT Press.
- Mumford, L.** (1968). *The Urban Prospect*. USA: Harcourt, Brace & World.
- Natrasony, S. M., & Alexander, D.** (2005). The rise of modernism and the decline of place: the case of Surrey City Centre Canada. *Planning Perspectives*, (20), 413-433.
- Newman, O.** (1996). Creating Defensible Space. *U.S. Department of Housing and Urban Development*, 37(2), 126. <https://doi.org/10.1007/s00267-004-0342-0>
- Nooraddin, H.** (1998). Al-fina', in--between spaces as an urban design concept: making public and private places along streets in Islamic cities of the Middle East. *Urban Design International*, (3), 65-77.
- Nooraddin, H.** (2002). In-between space: Towards establishing new methods in Street Design. *Global Built Environment Review*, (2), 50-57.
- Norberg-Schulz, C.** (1971). *Existence, Space and Architecture*. London, UK: Studio Vista.
- Norberg-Schulz, Christian.** (1979). *Genius Loci: Towards a Phenomenology of Architecture*. New York: Rizzoli.
- Norberg-Schulz, Christian.** (1985). *Concept of Dwelling*. New York: Rizzoli.
- NYC, New York City Department of City Planning.** (2013). *Active Design: Shaping the Sidewalk Experience*.
- Özcan, N.** (1998). *Kentsel Mekanın, Bina Kabuğunun Katkısı Açısından İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). İTÜ, İstanbul.
- Özsel, S. B.** (2009). *Bina Kentsel Mekan Arayüz Özelliklerinin Kentsel Yaya Mekanlarına Etkisi* (Yüksek Lisans Tezi) İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Entitüsü, İstanbul
- Pak, B.** (2003). *Dijital Ortam Mimari Tasarım Arakesitinde Bir Tasarım Modeli* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Pardorokes, V.** (1992). *Kentsel Mekan Tasarım İlkeleri ve Mimari Oluşuma Etkileri* (Yüksek Lisans Tezi). İTÜ, İstanbul.
- Passell, A.** (2013). *Building the New Urbanism. Places, professions and profits in the American metropolitan landscape*. London and New York: Routledge.

- Pitman, J. R.** (1994). *Experiencing the threshold: Space and mora* (Master's Thesis). Rice University, Houston.
- Rapoport, A.** (1991). Pedestrian street use: Culture and perception. *Çinde Public Streets for Public Use*, Ed. Moudon, A. V. (ss. 80-94). Columbia University Press.
- Rapoport, A.** (2005). *Culture, Architecture, and Design*. USA: Locke Science Publishing.
- Riesman, D.** (1961). *The lonely crowd; a study of the changing American character*, New Haven: Yale University Press.
- Rossi, A.** (1982). *The Architecture of the City*. USA: MIT Press.
- Rossmann, G. B., & Wilson, B. L.** (1994). Numbers and words revisited: Being "shamelessly eclectic". *Quality and Quantity*, 28(3), 315-327.
- Salinger, N. A.** (2000). Complexity and Urban Coherence. *Journal of Urban Design*, (5), 291-316.
- Sekuler, R., & Blake, R.** (1994). *Perception*. New York, London: McGraw-Hill.
- Serdoura, F., & Bento, V.** (2005). Public Spaces for a Global New Urban Identity. *41st ISoCaRP Congress*. Bilbao, Spain.
- Shane, G.** (2003). The Emergence of Landscape Urbanism: Reflections on Stalking Detroit. *Harvard Design Magazine*, (19).
- Shu, C. F.** (2000). *Housing Layout and Crime Vulnerability* (Phd Thesis). The Bartlett School of Graduate Studies, University College London.
- Sitte, C.** (1889). *The Birth of Modern City Planning: City Planning According to Artistic Principles*. New York: Rizzoli International Publications.
- Skjaeveland, O., & Görling, T.** (1997). Effects of Interactional Space on Neighbouring. *Journal of Environmental Psychology*, (17), 181-198.
- Snodgrass, A., & Coyne, R.** (2006). *Interpretation in Architecture: Design as a Way of Thinking*. USA: Routledge.
- Soja, E., W.** (1996). *Thirdspace: Journeys to Los Angeles and Other Real-and-Imagined Places*. USA: Blackwell Publishers.
- Spreiregen, P. D.** (1965). *Urban design, the architecture of towns and cities*. New York: McGraw-Hill.
- Stevens, Q.** (2007). *The Ludic City: Exploring the potential of public spaces*. London, UK: Routledge.
- Stone, D., & Jarrett, C.** (2005). *User interface design and evaluation*. New York: Morgan Kaufmann.
- Townsend, M., & Rona, W.** (2010). *Beyond Blue to Green: The benefits of contact with nature for mental health and well-being*. Melbourne, Australia: Beyond Blue Limited.
- Toz, S., & Yildiz, D.** (2015). Evaluating Boundaries at Urban Interfaces based on User Perception. *9th International Sinan Symposium*, Trakya University.

Trancik, R. (1986). *Finding Lost Space: Theories of Urban Design*. New York: Van Nostrand Reinhold.

United Nations (2016). *The World's Cities in 2016, Data Booklet*, Department of Economic and Social Affairs, USA

Whyte, W. (1956). *The Organization Man*. New York: Simon and Schuster.

Whyte, W. (1980). *Social Life of Small Urban Spaces*. The New York State Council of the Arts.

Whyte, W. (2001). *The Social Life of Small Urban Spaces*. New York: Project for Public Spaces.

Yıldız, D. (1996). *Peyzaj ile mimarlık-kentsel tasarım ilişkileri ve mimari tasarıma etkileri* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Zucker, P. (1959). *Town and Square from the Agora to the Village Green*. New York: Columbia University Press.

Url-1: <<https://en.oxforddictionaries.com/>>

Url-2: <<https://www.merriam-webster.com/dictionary/in-between>>

Url-3: <<https://www.merriam-webster.com/dictionary/interface>>

Url-4: <http://www.archiabile.com/201103/20110312_the_city_as_an_egg.html>

Url-5: <<https://www.decogergi.com/sehir-ve-tarihi-yapi-resimleri/>>

Url-6: <<http://www.skyscrapercity.com/showthread.php?t=1700286&page=432>>

Url-7: <<http://www.kuzeyormanlari.org/2014/08/21/basbakanin-izniyle-silueti-bozan-200-gokdelen-daha-var/>>

Url-8: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Istanbul_panorama_and_skyline.jpeg>

Url-9: <<http://www.medyafaresi.com/haber/40-yil-onceki-bogaz-ve-kopru-fotografi-sasirtti/107339>>

Url-10: <<https://www.pinterest.fr/pin/496099715196979009/?lp=true>>

Url-11: <<https://www.cnu.org/who-we-are/charter-new-urbanism>>

Url-12: <https://www.youtube.com/watch?v=z_-nBr2MuBk>

Url-13: <<https://www.walesonline.co.uk/whats-on/whats-on-news/stark-aerial-pictures-show-imprint-10221469>>

Url-14: <<https://www.planning.org/blog/blogpost/9141903/>>

Url-15: <<http://unequalscenes.com/projects>>

Url-16: <<http://www.eskiistanbul.net/tag/harbiye/>>

Url-17: <<http://v2.arkiv.com.tr/p7119-milli-reasurans-tas-genel-mudurluk-binasi.html>>

Url-18: <<http://mapio.net/pic/p-52067667/>>

EKLER

EK A: Seçilen Sokak Arayüzlerinin Fotoğrafları

EK B: Sokak Arayüzlerinde Mekansal Niteliklerin Analizi

EK C: Anlamlı Korelasyonlar

EK A : Seçilen Sokak Arayüzlerinin Fotoğrafları

Şekil A.1 : 1 nolu arayüz örneği: City's Avm arka girişi.

Şekil A.2 : 2 nolu arayüz örneği: Işık Okulu ve Sergi Salonu.

Şekil A.3 : 3 nolu arayüz örneği: Bir konut ve kafeden oluşan sokak arayüzü.

Şekil A.4 : 4 nolu arayüz örneği: Bir kafe sokak arayüzü.

Şekil A.5 : 5 nolu arayüz örneği: Gucci Mağazası sokak arayüzü.

Şekil A.6 : 6 nolu arayüz örneği: Bir restoran ve konuttan oluşan sokak arayüzü.

Şekil A.7 : 7 nolu arayüz örneği: Bir işyeri, konut ve kafeden oluşan sokak arayüzü.

Şekil A.8 : 8 nolu arayüz örneği: Milli Reasürans Binası.

Şekil A.9 : 9 nolu arayüz örneği: Yargıcı Mağazası sokak arayüzü.

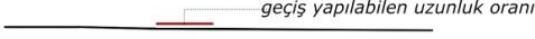
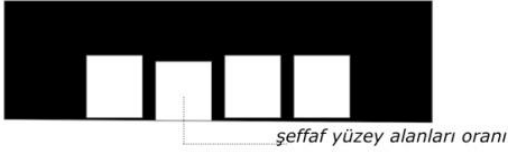
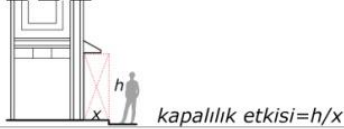

Şekil A.10 : 10 nolu arayüz örneği: İşyerleri ve kafeden oluşan sokak arayüzü.

EK B : Sokak Arayüzlerinde Mekansal Niteliklerin Analizi

Şekil B.1 : 1 nolu arayüzün konumu, fotoğrafı ve cephe görünüşü.

Mekansal Nitelikler	Nitelik Değerinin Hesaplanması	Değer
Fiziksel geçirgenlik oranı		%13
Görsel geçirgenlik oranı		%23
İşlevsel geçirgenlik oranı	yok	%0
Görsel çeşitlilik değeri	<p>zemin düzleminde ağaç/peyzaj ●</p> <p>zemin düzleminde aydınlatma/sokak lambası ○</p> <p>zemin düzlemindeki elemanlar / kent mobilyası ●</p> <p>saksı bitkileri ve cephede peyzaj öğeleri ○</p> <p>saçak / tente / üst örtü ●</p> <p>cephe elemanları/aydınlatmalar/levhalar ●</p> <p>çeşitli renk ve doku kullanımı ●</p> <p>malzeme farklılıkları ●</p> <p>pencere,boşluk vb. ritim oluşturan elemanlar ●</p> <p>farklı kotlar ve kütle hareketleri ○</p>	7
İşlevsel çeşitlilik değeri	1 işyeri	1
Kapalılık etkisi oranı		4.1
Sınır hareketleri oranı	yok	%0

Şekil B.2 : 1 nolu arayüz örneğinin mekansal nitelikler analizi.

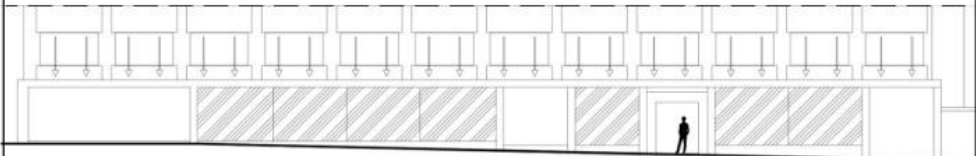
2. Işık Okulu ve Sergi Salonu Arayüzü

uydu görüntüsü ve arayüz hacmi

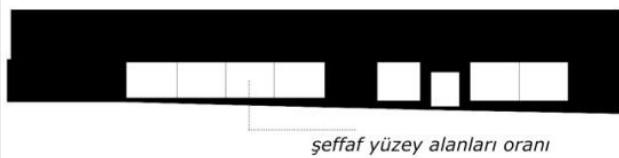
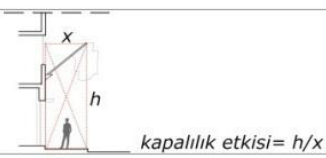

arayüz görseli

arayüzün görünüşü

Şekil B.3 : 2 nolu arayüzün konumu, fotoğrafı ve cephe görünüşü.

Mekansal Nitelikler	Nitelik Değerinin Hesaplanması	Değer
Fiziksel geçirgenlik oranı		%4.6
Görsel geçirgenlik oranı		%22.5
İşlevsel geçirgenlik oranı	yok	%0
Görsel çeşitlilik değeri	<ul style="list-style-type: none"> zemin düzleminde ağaç/peyzaj ● zemin düzleminde aydınlatma/sokak lambası ● zemin düzlemindeki elemanlar / kent mobilyası ● saksı bitkileri ve cephede peyzaj öğeleri ○ saçak / tente / üst örtü ○ cephe elemanları/aydınlatmalar/levhalar ● çeşitli renk ve doku kullanımı ○ malzeme farklılıkları ● pencere,boşluk vb. ritim oluşturan elemanlar ● farklı kotlar ve kütle hareketleri ○ 	6
İşlevsel çeşitlilik değeri	eğitim yapısı + sergi salonu	2
Kapalılık etkisi oranı		2.64
Sınır hareketleri oranı	yok	%0

Şekil B.4 : 2 nolu arayüz örneğinin mekansal nitelikler analizi.

3. Bir Kafe Arayüzü

uydu görüntüsü ve arayüz hacmi

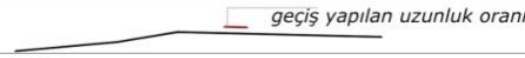

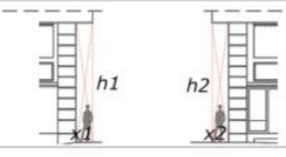

arayüz görseli

arayüzün görünüşü

Şekil B.5 : 3 nolu arayüzün konumu, fotoğrafı ve cephe görünüşü.

Mekansal Nitelikler	Nitelik Değerinin Hesaplanması	Değer
Fiziksel geçirgenlik oranı	 geçiş yapılan uzunluk oranı	%11
Görsel geçirgenlik oranı	 şeffaf yüzey alanları oranı	%31.4
İşlevsel geçirgenlik oranı	 işlevin yayıldığı alanın oranı	%10
Görsel çeşitlilik değeri	<p>zemin düzleminde ağaç/peyzaj ○</p> <p>zemin düzleminde aydınlatma/sokak lambası ●</p> <p>zemin düzlemindeki elemanlar / kent mobilyası ●</p> <p>saksı bitkileri ve cephede peyzaj öğeleri ●</p> <p>saçak / tente / üst örtü ●</p> <p>cephe elemanları/aydınlatmalar/levhalar ●</p> <p>çeşitli renk ve doku kullanımı ●</p> <p>malzeme farklılıkları ●</p> <p>pencere,boşluk vb. ritim oluşturan elemanlar ○</p> <p>farklı kotlar ve kütle hareketleri ●</p>	8
İşlevsel çeşitlilik değeri	1 işyeri	1
Kapalılık etkisi oranı	 <p>kapalılık etkisi = $\frac{h1+h2}{x1+x2}$</p>	4.48
Sınır hareketleri oranı	yok	%0

Şekil B.6 : 3 nolu arayüz örneğinin mekansal nitelikler analizi.

4. Bir Kafe ve Konut Arayüzü

uydu görüntüsü ve arayüz hacmi

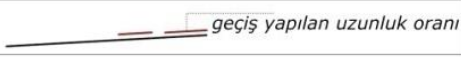

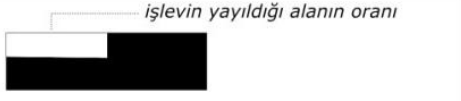

arayüz görseli

arayüzün görünüşü

Şekil B.7 : 4 nolu arayüzün konumu, fotoğrafı ve cephe görünüşü.

Mekansal Nitelikler	Nitelik Değerinin Hesaplanması	Değer
Fiziksel geçirgenlik oranı		%37
Görsel geçirgenlik oranı		%30
İşlevsel geçirgenlik oranı		%21.7
Görsel çeşitlilik değeri	<p>zemin düzleminde ağaç/peyzaj ●</p> <p>zemin düzleminde aydınlatma/sokak lambası ●</p> <p>zemin düzlemindeki elemanlar / kent mobilyası ●</p> <p>saksı bitkileri ve cephede peyzaj öğeleri ●</p> <p>saçak / tente / üst örtü ●</p> <p>cephe elemanları/aydınlatmalar/levhalar ●</p> <p>çeşitli renk ve doku kullanımı ●</p> <p>malzeme farklılıkları ●</p> <p>pencere,boşluk vb. ritim oluşturan elemanlar ○</p> <p>farklı kotlar ve kütle hareketleri ●</p>	9
İşlevsel çeşitlilik değeri	1 işyeri + 1 konut	2
Kapalılık etkisi oranı		3.37
Sınır hareketleri oranı	yok	%0

Şekil B.8 : 4 nolu arayüz örneğinin mekansal nitelikler analizi.

5. Gucci Mağazası Arayüzü

uydu görüntüsü ve arayüz hacmi

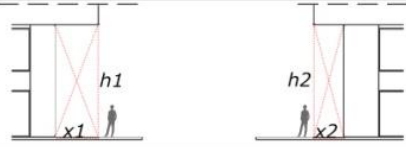

arayüz görseli

arayüzün görünüşü

Şekil B.9 : 5 nolu arayüzün konumu, fotoğrafı ve cephe görünüşü.

Mekansal Nitelikler	Nitelik Değerinin Hesaplanması	Değer
Fiziksel geçirgenlik oranı		%18
Görsel geçirgenlik oranı		%60
İşlevsel geçirgenlik oranı	yok	%0
Görsel çeşitlilik değeri	<p>zemin düzleminde ağaç/peyzaj ●</p> <p>zemin düzleminde aydınlatma/sokak lambası ●</p> <p>zemin düzlemindeki elemanlar / kent mobilyası ●</p> <p>saksı bitkileri ve cephede peyzaj öğeleri ○</p> <p>saçak / tente / üst örtü ○</p> <p>cephe elemanları/aydınlatmalar/levhalar ●</p> <p>çeşitli renk ve doku kullanımı ●</p> <p>malzeme farklılıkları ●</p> <p>pencere,boşluk vb. ritim oluşturan elemanlar ●</p> <p>farklı kotlar ve kütle hareketleri ○</p>	7
İşlevsel çeşitlilik değeri	1 işyeri	1
Kapalılık etkisi oranı	 <p>kapalılık etkisi = $\frac{h1+h2}{x1+x2}$</p>	3.76
Sınır hareketleri oranı	yok	%0

Şekil B.10 : 5 nolu arayüz örneğinin mekansal nitelikler analizi.

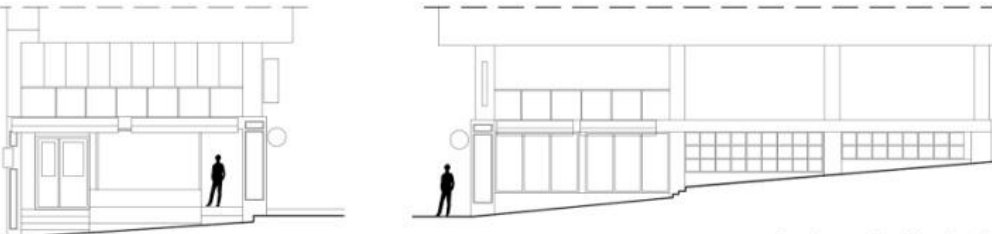
6.Bir Restoran ve Konut Arayüzü

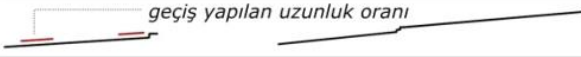

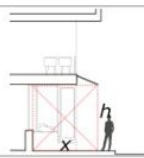

uydu görüntüsü ve arayüz hacmi

arayüz görseli

Şekil B.11 : 6 nolu arayüzün konumu, fotoğrafı ve cephe görünüşü.

Mekansal Nitelikler	Nitelik Değerinin Hesaplanması	Değer
Fiziksel geçirgenlik oranı	 geçiş yapılan uzunluk oranı	% 12.6
Görsel geçirgenlik oranı	 şeffaf yüzey alanları oranı	%46
İşlevsel geçirgenlik oranı		%0
Görsel çeşitlilik değeri	<ul style="list-style-type: none"> zemin düzleminde ağaç/peyzaj ● zemin düzleminde aydınlatma/sokak lambası ● zemin düzlemindeki elemanlar / kent mobilyası ● saksı bitkileri ve cephede peyzaj öğeleri ● saçak / tente / üst örtü ● cephe elemanları/aydınlatmalar/levhalar ● çeşitli renk ve doku kullanımı ● malzeme farklılıkları ● pencere,boşluk vb. ritim oluşturan elemanlar ● farklı kotlar ve kütle hareketleri ● 	10
İşlevsel çeşitlilik değeri	1 işyeri + 1 konut	2
Kapalılık etkisi oranı	 kapalılık etkisi= h/x	1.17
Sınır hareketleri oranı	 hareket eden yüzey alanları arayüz sınır yüzeyi toplam alanı hareketli yüzey alanları / toplam sınır yüzeyi alanı	%38

Şekil B.12 : 6 nolu arayüz örneğinin mekansal nitelikler analizi.

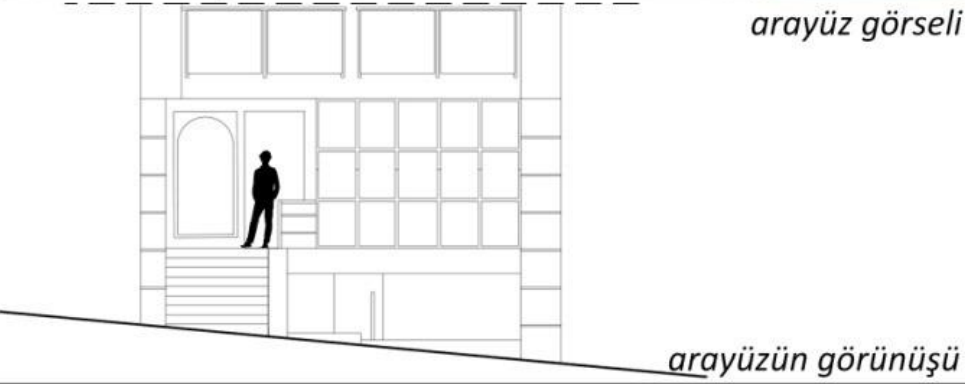
7.Kafe, Konut ve Kuaför ile Bir Arayüz

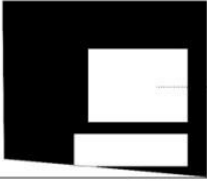
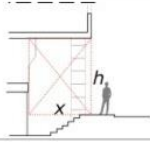

uydu görüntüsü ve arayüz hacmi

arayüz görseli

Şekil B.13 : 7 nolu arayüzün konumu, fotoğrafı ve cephe görünüşü.

Mekansal Nitelikler	Nitelik Değerinin Hesaplanması	Değer
Fiziksel geçirgenlik oranı	 geçiş yapılan uzunluk oranı	%26
Görsel geçirgenlik oranı	 şeffaf yüzey alanları oranı	%32
İşlevsel geçirgenlik oranı	yok	%0
Görsel çeşitlilik değeri	<ul style="list-style-type: none"> zemin düzleminde ağaç/peyzaj ○ zemin düzleminde aydınlatma/sokak lambası ○ zemin düzlemindeki elemanlar / kent mobilyası ● saksı bitkileri ve cephede peyzaj öğeleri ○ saçak / tente / üst örtü ○ cephe elemanları/aydınlatmalar/levhalar ● çeşitli renk ve doku kullanımı ● malzeme farklılıkları ● pencere,boşluk vb. ritim oluşturan elemanlar ● farklı kotlar ve kütle hareketleri ● 	6
İşlevsel çeşitlilik değeri	1 işyeri + 1 kafe + konut	3
Kapalılık etkisi oranı	 kapalılık etkisi= h/x	1
Sınır hareketleri oranı	 <p>hareket eden yüzey alanları</p> <p>toplam sınır yüzey alanı</p> <p>hareketli yüzey alanları / toplam sınır yüzeyi alanı</p>	%122.7

Şekil B.14 : 7 nolu arayüz örneğinin mekansal nitelikler analizi.

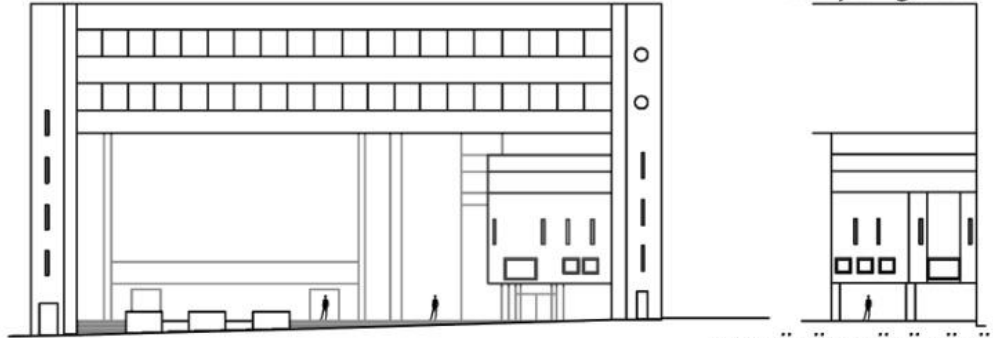
8.Reasürans Binası Arayüzü

uydu görüntüsü ve arayüz hacmi

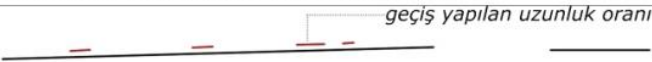

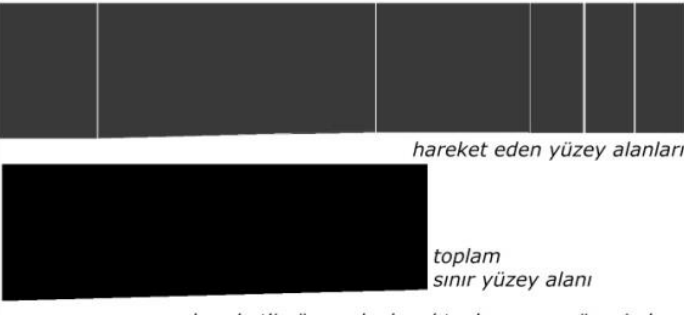

arayüz görseli

arayüzün görünüşü

Şekil B.15 : 8 nolu arayüzün konumu, fotoğrafı ve cephe görünüşü.

Mekansal Nitelikler	Nitelik Değerinin Hesaplanması	Değer
Fiziksel geçirgenlik oranı		%15
Görsel geçirgenlik oranı		%41.8
İşlevsel geçirgenlik oranı	yok	%0
Görsel çeşitlilik değeri	<ul style="list-style-type: none"> zemin düzleminde ağaç/peyzaj ● zemin düzleminde aydınlatma/sokak lambası ● zemin düzlemindeki elemanlar / kent mobilyası ● saksı bitkileri ve cephede peyzaj öğeleri ● saçak / tente / üst örtü ○ cephe elemanları/aydınlatmalar/levhalar ○ çeşitli renk ve doku kullanımı ○ malzeme farklılıkları ● pencere,boşluk vb. ritim oluşturan elemanlar ● farklı kotlar ve kütle hareketleri ● 	7
İşlevsel çeşitlilik değeri	ofis + banka + sanat galerisi + çarşı pasajı	4
Kapalılık etkisi oranı		1.3
Sınır hareketleri oranı		%125.5

Şekil B.16 : 8 nolu arayüz örneğinin mekansal nitelikler analizi.

9.Yargıcı Mağazası Arayüzü

uydu görüntüsü ve arayüz hacmi

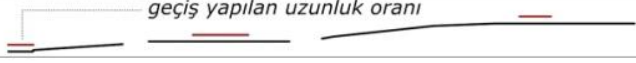
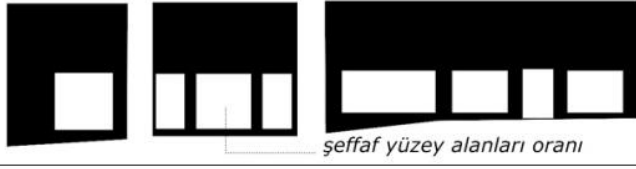
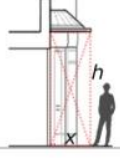

arayüz görseli

arayüzün görünüşü

Şekil B.17 : 9 nolu arayüzün konumu, fotoğrafı ve cephe görünüşü.

Mekansal Nitelikler	Nitelik Değerinin Hesaplanması	Değer
Fiziksel geçirgenlik oranı	 geçiş yapılan uzunluk oranı	%20
Görsel geçirgenlik oranı	 şeffaf yüzey alanları oranı	%27
İşlevsel geçirgenlik oranı	yok	%0
Görsel çeşitlilik değeri	<p>zemin düzleminde ağaç/peyzaj ●</p> <p>zemin düzleminde aydınlatma/sokak lambası ○</p> <p>zemin düzlemindeki elemanlar / kent mobilyası ●</p> <p>saksı bitkileri ve cephede peyzaj öğeleri ○</p> <p>saçak / tente / üst örtü ●</p> <p>cephe elemanları/aydınlatmalar/levhalar ●</p> <p>çeşitli renk ve doku kullanımı ●</p> <p>malzeme farklılıkları ●</p> <p>pencere,boşluk vb. ritim oluşturan elemanlar ●</p> <p>farklı kotlar ve kütle hareketleri ○</p>	7
İşlevsel çeşitlilik değeri	1 işyeri	1
Kapalılık etkisi oranı	 kapalılık etkisi= h/x	4.3
Sınır hareketleri oranı	yok	%0

Şekil B.18 : 9 nolu arayüz örneğinin mekansal nitelikler analizi.

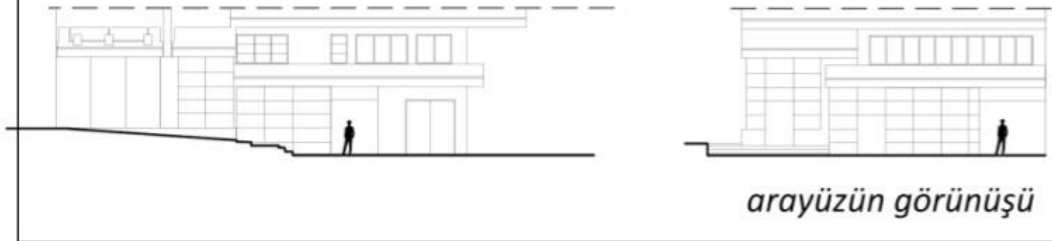
10.Mağazalar ve Kafe ile Bir Arayüz

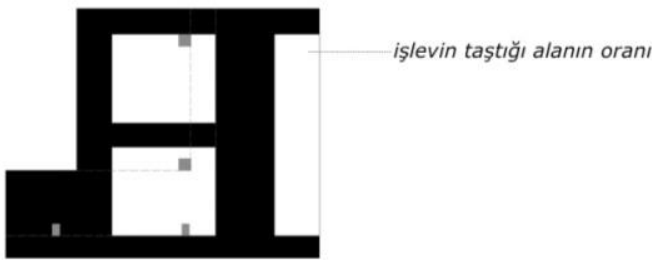
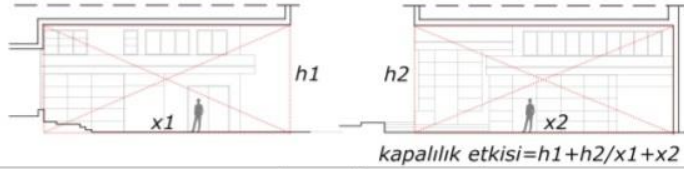

uydu görüntüsü ve arayüz hacmi

arayüz görseli

Şekil B.19 : 10 nolu arayüzün konumu, fotoğrafı ve cephe görünüşü.

Mekansal Nitelikler	Nitelik Değerinin Hesaplanması	Değer
Fiziksel geçirgenlik oranı	 geçiş yapılan uzunluk oranı	% 24.5
Görsel geçirgenlik oranı	 şeffaf yüzey alanları oranı	% 33.66
İşlevsel geçirgenlik oranı	 işlevin taşıdığı alanın oranı	%41
Görsel çeşitlilik değeri	<ul style="list-style-type: none"> zemin düzleminde ağaç/peyzaj ○ zemin düzleminde aydınlatma/sokak lambası ● zemin düzlemindeki elemanlar / kent mobilyası ○ saksı bitkileri ve cephede peyzaj öğeleri ○ saçak / tente / üst örtü ○ cephe elemanları/aydınlatmalar/levhalar ● çeşitli renk ve doku kullanımı ○ malzeme farklılıkları ● pencere,boşluk vb. ritim oluşturan elemanlar ● farklı kotlar ve kütle hareketleri ● 	5
İşlevsel çeşitlilik değeri	1 işyeri	4
Kapalılık etkisi oranı	 kapalılık etkisi= $h1+h2/x1+x2$	0.85
Sınır hareketleri oranı	 hareket eden yüzey alanları toplam sınır yüzey alanı hareketli yüzey alanları / toplam sınır yüzey alanı	%64

Şekil B.20 : 10 nolu arayüz örneğinin mekansal nitelikler analizi.

EK C : Anlamlı Korelasyonlar

Çizelge C.1 : Mekansal nitelikler arasındaki ilişkiler grafiği.

		FİZİKSEL GEÇİRGENLİK	GÖRSEL GEÇİRGENLİK	İŞLEVSEL GEÇİRGENLİK	TOPLAM GEÇİRGENLİK	GÖRSEL ÇEŞİTLİLİK	İŞLEVSEL ÇEŞİTLİLİK	TOPLAM ÇEŞİTLİLİK	KAPALILIK ETKİSİ	SINIR HAREKETLERİ	TOPLAM HACİMSEL ETKİ	MEKANSAL NİTELİKLERİN TOPLAM DEĞERİ
FİZİKSEL GEÇİRGENLİK	Correlation Coefficient	1.000	.176	.350	.648*	-.157	.488	.262	-.309	.253	.194	.503
	Sig. (2-tailed)		.627	.321	.043	.665	.152	.465	.385	.481	.590	.138
	N	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
GÖRSEL GEÇİRGENLİK	Correlation Coefficient	.176	1.000	-.007	.685*	.182	.462	.542	-.394	.519	.602	.709*
	Sig. (2-tailed)	.627		.984	.029	.615	.179	.105	.260	.124	.065	.022
	N	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
İŞLEVSEL GEÇİRGENLİK	Correlation Coefficient	.350	-.007	1.000	.574	.008	.304	.307	-.097	-.050	-.139	.172
	Sig. (2-tailed)	.321	.984		.083	.983	.393	.389	.790	.890	.702	.636
	N	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
TOPLAM GEÇİRGENLİK	Correlation Coefficient	.648*	.685*	.574	1.000	.088	.599	.580	-.503	.341	.276	.661*
	Sig. (2-tailed)	.043	.029	.083		.809	.067	.079	.138	.334	.440	.038
	N	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
GÖRSEL ÇEŞİTLİLİK	Correlation Coefficient	-.157	.182	.008	.088	1.000	-.219	.539	.427	-.297	-.253	-.044
	Sig. (2-tailed)	.665	.615	.983	.809		.543	.108	.219	.405	.480	.904
	N	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
İŞLEVSEL ÇEŞİTLİLİK	Correlation Coefficient	.488	.462	.304	.599	-.219	1.000	.690*	-.827**	.898**	.731*	.911**
	Sig. (2-tailed)	.152	.179	.393	.067	.543		.027	.003	.000	.016	.000
	N	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
TOPLAM ÇEŞİTLİLİK	Correlation Coefficient	.262	.542	.307	.580	.539	.690*	1.000	-.405	.565	.468	.754*
	Sig. (2-tailed)	.465	.105	.389	.079	.108	.027		.245	.089	.173	.012
	N	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
KAPALILIK ETKİSİ	Correlation Coefficient	-.309	-.394	-.097	-.503	.427	-.827**	-.405	1.000	-.792**	-.577	-.685*
	Sig. (2-tailed)	.385	.260	.790	.138	.219	.003	.245		.006	.081	.029
	N	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
SINIR HAREKETLERİ	Correlation Coefficient	.253	.519	-.050	.341	-.297	.898**	.565	-.792**	1.000	.919**	.888**
	Sig. (2-tailed)	.481	.124	.890	.334	.405	.000	.089	.006		.000	.001
	N	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
TOPLAM HACİMSEL ETKİ	Correlation Coefficient	.194	.602	-.139	.276	-.253	.731*	.468	-.577	.919**	1.000	.816**
	Sig. (2-tailed)	.590	.065	.702	.440	.480	.016	.173	.081	.000		.004
	N	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
MEKANSAL NİTELİKLERİN TOPLAM DEĞERİ	Correlation Coefficient	.503	.709*	.172	.661*	-.044	.911**	.754*	-.685*	.888**	.816**	1.000
	Sig. (2-tailed)	.138	.022	.636	.038	.904	.000	.012	.029	.001	.004	
	N	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10

%99 Güven Düzeyinde Korelasyon

%95 Güven Düzeyinde Korelasyon

%90 Güven Düzeyinde Korelasyon

Çizelge C.2 : Hafta içi gözlemlerinde saat aralıklarıyla beraber anlamlı ilişkiler grafiği.

		HAFTA İÇİ GÖZLEMLERİ - BELİRLİ ZAMAN ARALIKLARINDA YOGUNLAŞAN İLİŞKİLER																							
		9-11				11-13				13-15				15-17				17-19				19-21			
		Hızlıca Geçip Gıtme	Duraksayarak / bakarak geçme	Buluşma, karşılaşma, konuşma vb. sosyal etkileşim	Arayüz İşlevine Dahil Olma	Buluşma, karşılaşma, konuşma vb. sosyal etkileşim	Hızlıca Geçip Gıtme	Bekleme, vitrine / arayüz bakma	Buluşma, karşılaşma, konuşma vb. sosyal etkileşim	Bunlar Dışında Gerçekleşen Aktivite ve Davranışlar	Hızlıca Geçip Gıtme	Duraksayarak / bakarak geçme	Bunlar Dışında Gerçekleşen Aktivite ve Davranışlar	Bekleme, vitrine / arayüz bakma	Buluşma, karşılaşma, konuşma vb. sosyal etkileşim	Hızlıca Geçip Gıtme	Duraksayarak / bakarak geçme	Bekleme, vitrine / arayüz bakma	Arayüz İşlevine Dahil Olma	Bunlar Dışında Gerçekleşen Aktivite ve Davranışlar					
FİZİKSEL GEÇİRGENLİK	Correlation Coefficient	-.340	.500	.043	.187	.043	-.261	-.058	-.489	-.156	-.237	-.267	.553	-.351	-.615	-.042	-.079	-.123	.470	.226					
	Sig. (2-tailed)	.336	.141	.906	.604	.906	.467	.873	.151	.667	.510	.455	.047	.320	.058	.907	.829	.735	.170	.530					
	N	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10					
GÖRSEL GEÇİRGENLİK	Correlation Coefficient	-.353	.599	-.080	.006	-.080	-.406	-.130	-.596	.050	-.298	.523	-.051	.119	-.267	-.345	-.176	-.446	-.082	-.330					
	Sig. (2-tailed)	.318	.057	.827	.986	.827	.244	.721	.059	.891	.403	.121	.889	.743	.456	.328	.627	.196	.823	.352					
	N	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10					
İŞLEVSEL GEÇİRGENLİK	Correlation Coefficient	-.471	-.289	-.596	.581	-.596	-.529	-.168	-.417	.084	-.441	.277	.360	.571	-.099	-.201	.768**	-.597	.687*	.239					
	Sig. (2-tailed)	.169	.419	.069	.073	.069	.116	.643	.231	.817	.202	.439	.307	.085	.785	.577	.009	.099	.028	.507					
	N	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10					
TOPLAM GEÇİRGENLİK	Correlation Coefficient	-.468	.346	-.423	.265	-.423	-.636*	-.188	.841**	-.131	-.347	.292	.426	.427	-.503	-.333	-.491	-.575	.401	-.071					
	Sig. (2-tailed)	.172	.328	.223	.459	.223	.048	.603	.002	.719	.327	.413	.220	.219	.138	.347	.150	.062	.250	.845					
	N	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10					
GÖRSEL ÇEŞİTLİLİK	Correlation Coefficient	-.104	.064	-.464	-.134	-.464	-.521	-.514	-.068	.081	-.126	.488	.204	-.065	.302	-.715*	-.270	-.361	-.162	.080					
	Sig. (2-tailed)	.775	.861	.177	.712	.177	.123	.129	.852	.825	.729	.153	.572	.859	.396	.020	.451	.305	.654	.825					
	N	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10					
İŞLEVSEL ÇEŞİTLİLİK	Correlation Coefficient	-.477	.424	.119	.500	.119	-.462	-.192	.748*	-.402	-.522	.183	-.034	0.000	-.254	-.306	-.469	-.660*	.549	-.486					
	Sig. (2-tailed)	.164	.221	.744	.141	.744	.179	.596	.013	.250	.121	.613	.925	1.000	.480	.390	.172	.038	.100	.154					
	N	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10					
TOPLAM ÇEŞİTLİLİK	Correlation Coefficient	-.550	.359	-.303	.299	-.303	-.835**	-.594	.723*	-.260	-.556	.553	.059	.029	.064	-.760*	.636*	.871**	.335	-.396					
	Sig. (2-tailed)	.094	.309	.395	.401	.395	.003	.070	.018	.469	.066	.097	.872	.937	.861	.011	.046	.001	.343	.271					
	N	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10					
KAPALILIK ETKİSİ	Correlation Coefficient	.201	-.191	-.043	-.162	-.043	.297	.045	.753*	.586	.109	.049	.108	.050	.304	-.006	.236	.369	-.257	.653*					
	Sig. (2-tailed)	.578	.596	.906	.656	.906	.405	.901	.012	.075	.763	.894	.786	.890	.392	.987	.511	.295	.473	.041					
	N	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10					
SINIR HAREKETLERİ	Correlation Coefficient	-.394	.504	.386	.299	.386	-.266	-.150	-.572	-.316	-.425	.178	-.329	-.127	-.098	-.164	-.198	-.488	.276	-.612					
	Sig. (2-tailed)	.260	.137	.298	.402	.298	.457	.880	.094	.374	.221	.623	.353	.726	.788	.651	.583	.152	.441	.095					
	N	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10					
TOPLAM HACİMSSEL ETKİ	Correlation Coefficient	-.343	.546	.489	.274	.489	-.144	-.144	-.390	.032	-.378	.302	-.303	0.000	.064	-.088	.006	-.395	.195	-.375					
	Sig. (2-tailed)	.332	.102	.151	.443	.151	.691	.691	.266	.930	.282	.396	.395	1.000	.860	.809	.986	.259	.590	.286					
	N	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10					
MEKANSAL NİTELİKLERİN TOPLAM DEĞERİ	Correlation Coefficient	-.620	.661*	-.104	.317	-.104	-.539	-.285	.765**	-.287	-.608	.274	-.114	.031	-.317	-.406	-.394	.653*	.364	-.485					
	Sig. (2-tailed)	.056	.038	.774	.372	.774	.108	.424	.010	.422	.062	.444	.753	.931	.372	.244	.260	.041	.301	.155					
	N	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10					

■ %99 Güven Düzeyinde Korelasyon   ■ %95 Güven Düzeyinde Korelasyon   ■ %90 Güven Düzeyinde Korelasyon

Çizelge C.3 : Cumartesi gözlemlerinde saat aralıklarıyla beraber anlamlı ilişkiler grafiği.

		CUMARTESİ GÖZLEMLERİ - BELİRLİ ZAMAN ARALIKLARINDA YOĞUNLAŞAN İLİŞKİLER											
Saat Aralıkları		11-13			13-15			15-17			17-19		
Gözlenen Davranış		Hızlıca Geçip Gitme	Buluşma, karşılama, konuşma vb. sosyal etkileşim	Arayüz İşlevine Dahil Olma	Duraksayarak / bakarak geçme	Buluşma, karşılama, konuşma vb. sosyal etkileşim	Bunlar Dışında Gerçekleşen Aktivite ve Davranışlar	Duraksayarak / bakarak geçme	Buluşma, karşılama, konuşma vb. sosyal etkileşim	Bunlar Dışında Gerçekleşen Aktivite ve Davranışlar	Duraksayarak / bakarak geçme	Arayüz İşlevine Dahil Olma	Bunlar Dışında Gerçekleşen Aktivite ve Davranışlar
FİZİKSEL GEÇİRGENLİK	Correlation Coefficient	-.480	.695*	.039	.012	-.193	-.101	-.146	.679*	-.674*	-.042	.267	.075
	Sig. (2-tailed)	.160	.026	.915	.973	.593	.782	.688	.031	.033	.907	.455	.836
	N	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
GÖRSEL GEÇİRGENLİK	Correlation Coefficient	-.438	-.518	-.084	-.413	.729*	-.038	-.498	-.385	-.584	-.115	.199	.795**
	Sig. (2-tailed)	.206	.125	.817	.235	.017	.918	.143	.271	.076	.751	.582	.006
	N	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
İŞLEVSEL GEÇİRGENLİK	Correlation Coefficient	-.097	-.195	.734*	.187	.391	.790**	-.172	-.038	-.111	-.261	.658*	.253
	Sig. (2-tailed)	.789	.589	.016	.605	.264	.007	.635	.918	.761	.466	.039	.481
	N	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
TOPLAM GEÇİRGENLİK	Correlation Coefficient	-.444	.695*	.201	-.213	-.237	.302	-.432	-.489	-.629	-.236	.432	-.350
	Sig. (2-tailed)	.199	.026	.577	.555	.510	.396	.213	.151	.051	.511	.213	.322
	N	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
GÖRSEL ÇEŞİTLİLİK	Correlation Coefficient	-.299	-.041	-.057	.645*	-.135	-.039	.815**	-.364	.326	.634*	.053	-.255
	Sig. (2-tailed)	.402	.910	.876	.044	.709	.915	.004	.301	.358	.049	.884	.476
	N	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
İŞLEVSEL ÇEŞİTLİLİK	Correlation Coefficient	-.431	.678*	.251	.225	-.151	.085	-.278	-.535	.869**	.124	.622	-.364
	Sig. (2-tailed)	.214	.031	.484	.531	.678	.816	.438	.111	.001	.734	.055	.300
	N	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
TOPLAM ÇEŞİTLİLİK	Correlation Coefficient	-.594	-.580	.200	-.225	-.234	.084	.825**	.683*	-.485	-.349	.546	-.469
	Sig. (2-tailed)	.070	.079	.579	.532	.515	.817	.003	.030	.155	.323	.102	.172
	N	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
KAPALILIK ETKİSİ	Correlation Coefficient	.158	.506	.058	-.340	-.006	-.019	-.049	.232	.719*	-.321	-.192	.288
	Sig. (2-tailed)	.663	.136	.873	.336	.986	.959	.894	.518	.019	.365	.595	.420
	N	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
SINIR HAREKETLERİ	Correlation Coefficient	-.384	-.532	.062	.247	-.372	-.167	-.164	-.420	.836**	.287	.382	-.459
	Sig. (2-tailed)	.274	.113	.865	.492	.290	.645	.650	.226	.003	.422	.276	.182
	N	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
TOPLAM HACİMSEL ETKİ	Correlation Coefficient	-.340	-.407	.111	.076	-.561	-.290	-.151	-.323	.768**	.251	.259	-.429
	Sig. (2-tailed)	.337	.243	.761	.836	.091	.416	.677	.363	.010	.484	.470	.216
	N	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
MEKANSAL NİTELİKLERİN TOPLAM DEĞERİ	Correlation Coefficient	-.657*	.781**	.110	.012	-.524	-.063	-.450	.685*	.899**	.006	.535	-.562
	Sig. (2-tailed)	.039	.008	.762	.973	.120	.863	.192	.029	.000	.987	.111	.091
	N	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10

%99 Güven Düzeyinde Korelasyon

%95 Güven Düzeyinde Korelasyon

%90 Güven Düzeyinde Korelasyon

Çizelge C.4 : Hafta içi günü toplamı anlamlı ilişkiler grafiği.

		HAFTA İÇİ GÜNÜ GÖZLEMLERİ TOPLAM SONUÇLARI						
		Hızlıca Geçip Gitme	Duraksayarak / bakarak geçme	Bekleme, vitrine / arayüze bakma	Buluşma, karşılaşma, konuşma vb. sosyal etkileşim	Arayüz mekanlarına giriş çıkma	Arayüz İşlevine Dahil Olma	Bunlar Dışında Gerçekleşen Aktivite ve Davranışlar
FİZİKSEL GEÇİRGENLİK	Correlation Coefficient	-.188	-.219	-.176	-.382	-.103	.176	.189
	Sig. (2-tailed)	.603	.544	.627	.276	.777	.626	.601
	N	10	10	10	10	10	10	10
GÖRSEL GEÇİRGENLİK	Correlation Coefficient	-.188	.359	-.176	-.224	-.455	.274	-.067
	Sig. (2-tailed)	.603	.309	.627	.533	.187	.444	.854
	N	10	10	10	10	10	10	10
İŞLEVSEL GEÇİRGENLİK	Correlation Coefficient	-.410	-.247	-.097	-.470	.007	.546	.338
	Sig. (2-tailed)	.239	.492	.790	.171	.984	.103	.340
	N	10	10	10	10	10	10	10
TOPLAM GEÇİRGENLİK	Correlation Coefficient	-.321	-.122	-.212	-.576	-.394	.444	.122
	Sig. (2-tailed)	.365	.738	.556	.082	.260	.199	.737
	N	10	10	10	10	10	10	10
GÖRSEL ÇEŞİTLİLİK	Correlation Coefficient	-.496	.076	-.439	-.056	-.201	.044	.028
	Sig. (2-tailed)	.145	.836	.204	.877	.578	.904	.938
	N	10	10	10	10	10	10	10
İŞLEVSEL ÇEŞİTLİLİK	Correlation Coefficient	-.410	-.137	-.267	-.046	-.052	.562	-.269
	Sig. (2-tailed)	.239	.706	.456	.901	.886	.091	.453
	N	10	10	10	10	10	10	10
TOPLAM ÇEŞİTLİLİK	Correlation Coefficient	-.742*	-.081	-.598	-.118	-.280	.494	-.219
	Sig. (2-tailed)	.014	.823	.068	.745	.432	.147	.542
	N	10	10	10	10	10	10	10
KAPALILIK ETKİSİ	Correlation Coefficient	.055	.347	.115	.115	.261	-.249	.433
	Sig. (2-tailed)	.881	.327	.751	.751	.467	.487	.211
	N	10	10	10	10	10	10	10
SINIR HAREKETLERİ	Correlation Coefficient	-.266	.048	-.239	.164	-.102	.377	-.381
	Sig. (2-tailed)	.457	.895	.506	.651	.778	.283	.277
	N	10	10	10	10	10	10	10
TOPLAM HACİMSEL ETKİ	Correlation Coefficient	-.169	.308	-.144	.276	-.056	.378	-.123
	Sig. (2-tailed)	.640	.386	.691	.440	.877	.282	.735
	N	10	10	10	10	10	10	10
MEKANSAL NİTELİKLERİN TOPLAM DEĞERİ	Correlation Coefficient	-.491	.036	-.418	-.152	-.273	.456	-.280
	Sig. (2-tailed)	.150	.920	.229	.676	.446	.185	.432
	N	10	10	10	10	10	10	10

 %95 Güven Düzeyinde Korelasyon

 %90 Güven Düzeyinde Korelasyon

Çizelge C.5 : Cumartesi günü anlamlı ilişkiler grafiği.

		CUMARTESİ GÜNÜ GÖZLEMLERİ TOPLAM SONUÇLARI						
		Hızlıca Geçip Gitme	Duraksayarak / bakarak geçme	Bekleme, vitrine / arayüze bakma	Buluşma, karşılaşma, konuşma vb. sosyal etkileşim	Arayüz mekanlarına girip çıkma	Arayüz İşlevine Dahil Olma	Bunlar Dışında Gerçekleşen Aktivite ve Davranışlar
FİZİKSEL GEÇİRGENLİK	Correlation Coefficient	-.261	-.212	.140	-.608	-.164	.069	-.323
	Sig. (2-tailed)	.467	.556	.700	.062	.651	.850	.362
	N	10	10	10	10	10	10	10
GÖRSEL GEÇİRGENLİK	Correlation Coefficient	-.212	-.285	-.061	-.590	-.467	.163	-.500
	Sig. (2-tailed)	.556	.425	.868	.073	.174	.654	.141
	N	10	10	10	10	10	10	10
İŞLEVSEL GEÇİRGENLİK	Correlation Coefficient	.082	-.082	-.239	-.172	-.142	.546	.503
	Sig. (2-tailed)	.822	.822	.505	.635	.696	.102	.139
	N	10	10	10	10	10	10	10
TOPLAM GEÇİRGENLİK	Correlation Coefficient	-.176	-.358	-.267	.705*	-.467	.250	-.250
	Sig. (2-tailed)	.627	.310	.455	.023	.174	.486	.486
	N	10	10	10	10	10	10	10
GÖRSEL ÇEŞİTLİLİK	Correlation Coefficient	-.213	.634*	-.277	-.069	-.138	.197	-.060
	Sig. (2-tailed)	.554	.049	.439	.849	.704	.585	.869
	N	10	10	10	10	10	10	10
İŞLEVSEL ÇEŞİTLİLİK	Correlation Coefficient	.091	-.007	.020	-.581	.104	.299	-.475
	Sig. (2-tailed)	.802	.986	.957	.078	.775	.402	.165
	N	10	10	10	10	10	10	10
TOPLAM ÇEŞİTLİLİK	Correlation Coefficient	-.069	-.418	-.172	-.544	-.100	.379	-.408
	Sig. (2-tailed)	.851	.230	.635	.104	.784	.280	.242
	N	10	10	10	10	10	10	10
KAPALILIK ETKİSİ	Correlation Coefficient	-.200	-.176	.134	.480	.067	.163	.512
	Sig. (2-tailed)	.580	.627	.713	.160	.855	.654	.130
	N	10	10	10	10	10	10	10
SINIR HAREKETLERİ	Correlation Coefficient	.082	.150	.195	-.473	.096	.127	-.587
	Sig. (2-tailed)	.822	.679	.589	.168	.793	.727	.074
	N	10	10	10	10	10	10	10
TOPLAM HACİMSEL ETKİ	Correlation Coefficient	-.063	.113	.230	-.359	.050	.136	-.464
	Sig. (2-tailed)	.863	.756	.523	.309	.890	.708	.177
	N	10	10	10	10	10	10	10
MEKANSAL NİTELİKLERİN TOPLAM DEĞERİ	Correlation Coefficient	-.115	-.139	.152	.742*	-.152	.306	-.628
	Sig. (2-tailed)	.751	.701	.675	.014	.676	.389	.052
	N	10	10	10	10	10	10	10

%95 Güven Düzeyinde Korelasyon

%90 Güven Düzeyinde Korelasyon

Çizelge C.6 : Tüm hafta sonuçlarında anlamlı ilişkiler grafiği.

		TÜM HAFTA TOPLAM GÖZLEM SONUÇLARI						
		Hızlıca Geçip Gitme	Duraksayarak / bakarak geçme	Bekleme, vitrine / arayüze bakma	Buluşma, karşılaşma vb. sosyal etkileşim	Arayüz mekanlarına girip çıkma	Arayüz İşlevine Dahil Olma	Bunlar Dışında Gerçekleşen Aktivite ve Davranışlar
FİZİKSEL GEÇİRGENLİK	Correlation Coefficient	-.212	-.091	.067	-.517	-.207	.116	.115
	Sig. (2-tailed)	.556	.802	.854	.126	.567	.751	.751
	N	10	10	10	10	10	10	10
GÖRSEL GEÇİRGENLİK	Correlation Coefficient	-.042	-.201	-.195	-.298	-.444	.298	-.285
	Sig. (2-tailed)	.907	.578	.590	.403	.199	.403	.425
	N	10	10	10	10	10	10	10
İŞLEVSEL GEÇİRGENLİK	Correlation Coefficient	-.321	-.142	-.022	-.486	-.112	.531	.440
	Sig. (2-tailed)	.366	.695	.951	.154	.758	.114	.203
	N	10	10	10	10	10	10	10
TOPLAM GEÇİRGENLİK	Correlation Coefficient	-.212	-.316	-.188	.675*	-.462	.395	.030
	Sig. (2-tailed)	.556	.374	.602	.032	.179	.258	.934
	N	10	10	10	10	10	10	10
GÖRSEL ÇEŞİTLİLİK	Correlation Coefficient	-.458	.667*	.632*	-.107	-.113	-.025	.050
	Sig. (2-tailed)	.183	.035	.050	.769	.755	.945	.890
	N	10	10	10	10	10	10	10
İŞLEVSEL ÇEŞİTLİLİK	Correlation Coefficient	-.176	.042	.098	-.199	.016	.470	-.339
	Sig. (2-tailed)	.627	.907	.788	.581	.964	.170	.339
	N	10	10	10	10	10	10	10
TOPLAM ÇEŞİTLİLİK	Correlation Coefficient	-.517	-.435	-.388	-.294	-.163	.375	-.256
	Sig. (2-tailed)	.126	.210	.268	.410	.654	.285	.476
	N	10	10	10	10	10	10	10
KAPALILIK ETKİSİ	Correlation Coefficient	-.103	-.140	-.134	.219	.170	-.152	.467
	Sig. (2-tailed)	.777	.700	.713	.544	.638	.675	.174
	N	10	10	10	10	10	10	10
SINIR HAREKETLERİ	Correlation Coefficient	-.055	.199	.158	.010	-.003	.329	-.505
	Sig. (2-tailed)	.881	.582	.664	.978	.993	.354	.136
	N	10	10	10	10	10	10	10
TOPLAM HACİMSEL ETKİ	Correlation Coefficient	-.013	.195	.094	.091	-.022	.384	-.314
	Sig. (2-tailed)	.973	.589	.795	.802	.952	.274	.377
	N	10	10	10	10	10	10	10
MEKANSAL NİTELİKLERİN TOPLAM DEĞERİ	Correlation Coefficient	-.285	-.061	-.012	-.310	-.219	.407	-.430
	Sig. (2-tailed)	.425	.868	.973	.383	.544	.243	.214
	N	10	10	10	10	10	10	10

 %95 Güven Düzeyinde Korelasyon

 %90 Güven Düzeyinde Korelasyon

ÖZGEÇMİŞ

Ad-Soyad :Sercan Toz
Doğum Tarihi ve Yeri :03.12.1988 Bursa
E-posta :sercantoz@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU:

- **Lisans** :2012, Uludağ Üniversitesi, Mühendislik Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü

YAYINLAR, SUNUMLAR:

- **Toz, S., & Yıldız, D.**2015.Evaluating Boundaries at Urban Interfaces based on User Perception. *9th International Sinan Symposium*, April 21-22, Trakya University, Edirne, Turkey.